

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Petr Toman

Dokazování v civilním odvolacím řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Holčapek, Ph.D.

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. 1. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 205 934 znaků včetně mezer.

.....
Petr Toman

V Praze dne 27. 1. 2023

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval JUDr. Tomáši Holčapkovi, Ph.D. za vedení této diplomové práce a za jeho vstřícnost a poskytování cenných rad při jejím zpracování.

Obsah

Úvod	1
1. Vymezení základních pojmů.....	4
1.1 Procesní dokazování.....	4
1.2 Odvolání	6
2. Dosažený stav poznání tématu	10
2.1 Úvod	10
2.2 Díla starších českých procesualistů a přehled vývoje právní úpravy.....	10
2.3 Díla současných českých procesualistů.....	17
2.4 Závěr.....	21
3. Současná právní úprava dokazování v odvolacím řízení.....	23
3.1 Vázanost odvolacího soudu zjištěným skutkovým stavem	23
3.1.1 Úvod.....	23
3.1.2 Podmínky pro odchýlení se od skutkového stavu.....	23
3.1.3 Zásada dvojinstančnosti řízení.....	24
3.1.4 Závěr.....	28
3.2 Opakování dokazování před odvolacím soudem	30
3.2.1 Úvod	30
3.2.2 Zásada ústnosti a přímosti	30
3.2.3 Dokazování dle § 213 odst. 2 OSŘ.....	34
3.2.4 Dokazování dle § 213 odst. 3 OSŘ.....	39
3.2.5 Závěr.....	41
3.3 Doplnění dokazování odvolacím soudem.....	43
3.3.1 Úvod	43
3.3.2 Nové skutečnosti	43
3.3.3 Nové důkazy	49
3.3.4 Rozsah doplnění.....	50
3.3.5 Závěr.....	54
3.4 Provedení dokazování odvolacím soudem	56
3.5 Poučovací povinnost odvolacího soudu	59
3.5.1 Úvod.....	59
3.5.2 Nesplnění poučovací povinnosti dle § 118a OSŘ soudem prvního stupně.....	61
3.5.3 Nesprávné splnění poučovací povinnosti dle § 118a OSŘ soudem prvního stupně.....	62
3.5.4 Závěr.....	64

4. Navržený věcný záměr civilního řádu soudního	66
4.1 Úvod	66
4.2 Navržená právní úprava dokazování	67
4.3 Navržená právní úprava řádných opravných prostředků	68
4.4 Navržená právní úprava dokazování v odvolacím řízení	70
4.5 Závěr	72
Závěr	74
Seznam použitých zkratk	77
Seznam použitých zdrojů	78
Abstrakt	86
Abstract	88

Úvod

Komplikovanost mezilidských vztahů a hodnotové odlišnosti jednotlivců ve společnosti již od nepaměti vedou k častým názorovým, osobním a jiným sporům. Základní povinností demokratického právního státu je zakotvení nástrojů, procesů a rámců, prostřednictvím kterých budou dané neshody spravedlivě rozhodnuty. Soukromoprávní spory jakožto i některé jiné spory, jsou v České republice řešeny v rámci civilního procesu, jež lze charakterizovat jako „procesní činnost, resp. jako postup soudu, účastníků a dalších subjektů a osob zúčastněných na řízení, jehož cílem je poskytnutí ochrany subjektivním právům a zákonem chráněným zájmům.“¹ Stěžejní právní normou upravující tuto oblast je zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Občanské soudní řízení má být z výše uvedených důvodů zárukou spravedlnosti a práva. Zároveň má za cíl zajistit, aby se mohl každý prostřednictvím státního orgánu (nezávislého a nestranného soudu) domáhat ochrany svého ohroženého či porušeného soukromého práva.²

Jménem soudů plní výše uvedené úkoly zejména soudci, jejichž činnost při rozhodování lze popsat slovy Václava Hory: „*Soudce, jenž má rozhodnouti, na čí straně právo je, musí si dáti odpověď nejprve na otázku, které skutečnosti jsou podle hmotného práva pro odůvodnění konečných návrhů obou stran rozhodny, dále otázku, které z těchto rozhodných okolností jsou mezi stranami sporny, a konečně, které z těchto sporných skutečností jsou pravdivy..... na otázku třetí nemůže soudce nikdy prostě sám za sebe odpověděti, poněvadž jest prostým smrtelníkem vševědounosti postrádajícím a počínání jeho bylo by vždy libovolné jinými nepřezkoumatelné a nespolehlivé. Právě proto nemůže se soudní řízení obejít bez zařízení, jejichž účelem je, aby soudci usnadnila odpověď na otázku, zda-li a kterou skutečnost, sice rozhodnout, ale spornou, má za pravdivou či nepravdivou.*“³

Institut zmiňovaný autorem v poslední citované větě se nazývá dokazování, jehož výsledkem by mělo být především zjištění klíčových poznatků o rozhodujících skutečnostech, na nichž se zakládají uplatňované nároky. Dokazování zastává v rámci civilního řízení velmi důležitou pozici, neboť má být předpokladem pro vydání spravedlivého rozhodnutí ve věci.

Přestože se civilní proces snaží být právně bezvadný, nelze vyloučit přítomnost určitých vad a nedostatků. Z tohoto důvodu musí být dána účastníkům řízení možnost požadovat přezkum vydaných rozhodnutí. Ta je v první řadě realizována v rámci odvolacího řízení. Jak je rozvedeno dále, odvolací řízení je založeno na apelačním principu, tudíž v jeho rámci nedochází pouze

¹ STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr HLAVSA. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3271-5. str. 146.

² Srov. § 3 OSŘ.

³ HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: II. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3. str. 301.

k přezkumu rozhodnutí po stránce právní, ale i po stránce skutkové. V tomto důsledku se v mnoha případech neobejde bez institutu dokazování, jež je důležité pro objektivní posouzení odvolacího soudu, zda v prvním stupni došlo ke správnému a úplnému zjištění poznatků o rozhodujících konkrétních skutečnostech daného sporu.

Tématem diplomové práce je výše přiblížený dílčí aspekt civilního procesu – dokazování, neboť tento institut z předestřených důvodů považuji za těžiště samotného civilního řízení. Z důvodu komplexnosti a obsáhlosti materie jsem se rozhodl tuto práci věnovat pouze dokazování v odvolacím řízení se zaměřením na řízení sporná, neboť právě u těchto druhů řízení je zákonná úprava a judikatura výkladově nejnáročnější. Při volbě předmětu diplomové práce jsem byl též veden skutečností, že dokazování v odvolacím řízení je v odborné literatuře nedostatečně zpracovaným tématem. Mnoho publikací a kvalifikačních prací se zabývá pouze otázkou dokazování a jeho dílčími oblastmi, aniž by se jakkoliv vypořádávaly s problematikou odvolacího řízení.

Cílem diplomové práce je poskytnout komplexní a ucelený přehled o právní problematice dokazování v civilním odvolacím řízení se zaměřením na řízení sporná ve světle platných a účinných právních předpisů České republiky. Sekundárním cílem této práce je upozornit na případné nedostatky právní úpravy a navrhnout úpravy de lege ferenda.

Co se týče metodologie práce, rozhodl jsem se využít zejména metody analytické a deskriptivní, neboť je považuji za nejvhodnější pro naplnění výše uvedených cílů. Pomocí analytické metody zkoumané téma rozdělují na jeho nejpodstatnější prvky, které následně metodou deskriptivní popisují za užití zákonné úpravy, odborné literatury a k tomu příslušající judikatury českých soudů. Z důvodu náročnosti tématu jsem se naopak rozhodl nevyužít metodu komparativní. Konečně jsem při psaní práce nepoužil ani empirický výzkum, jelikož si lze jen těžko představit, že by vedl k naplnění výše uvedených cílů.

Diplomová práce je systematicky členěna do čtyř kapitol, které se dále dělí na podkapitoly a z důvodu složitosti tématu dále na oddíly. První kapitola se bude zabývat deskripcí základních právních pojmů, jejichž charakteristika je pro pochopení zkoumané problematiky nezbytná. V podkapitolách budou postupně definovány pojmy procesní dokazování, odvolání a pojmy související.

Jak již bylo napsáno výše, tématu dokazování v odvolacím řízení není odbornou veřejností věnována odpovídající pozornost. Tento závěr by měl být výsledkem druhé kapitoly této práce, v níž bude poskytnut přehled pro práci nejdůležitějších děl významných českých osobností civilního procesu. Jedna z podkapitol bude věnována dílům českých procesualistů z období prvorepublikového a socialistického, neboť jejich chápání zkoumaného tématu je často

aplikovatelné i na současnou právní úpravu. Tato podkapitola má současně za cíl uvést stručný přehled vývoje právní úpravy. Další z podkapitol se zaměří na pohled současných autorů.

Kapitola třetí bude koncipována jako stěžejní část diplomové práce, neboť jí bude poskytnut ucelený pohled na současnou právní úpravu dokazování v odvolacím řízení. V podkapitolách bude pojednáno o nejdůležitějších otázkách předmětného tématu. Nejprve se chci vyjádřit k problematice vázanosti odvolacího soudu skutkovým stavem, zjištěným soudem prvního stupně, se zaměřením na podmínky odchýlení se od takto zjištěného skutkového stavu, a dále k vývoji a chápání zásady dvojinstančnosti řízení v civilním procesu. V další podkapitole bude věnován prostor opakování dokazování v odvolacím řízení dle odstavce druhého a třetího ustanovení § 213 OSŘ ve světle současného pojetí zásad ústnosti a přímosti z důvodu jejich zásadního vlivu na tuto činnost odvolacího soudu. Doplnění dokazování odvolacím soudem bude předmětem podkapitoly 3.3, ve které budou vymezeny zejména nové skutečnosti a důkazy. Poskytnutí správné definice těchto pojmů je zásadní, neboť nové skutečnosti a důkazy lze v odvolacím řízení ovládaném systémem neúplné apelace uplatnit, pouze spadají-li pod zákonné výjimky uvedené v § 205a OSŘ a § 211a OSŘ. Samotný průběh dokazování před odvolacím soudem bude upraven v samostatné podkapitole. Následuje pojednání o poučovací povinnosti odvolacího soudu, jež se zaměří zejména na nápravu situace, kdy prvostupňový soud nesprávně poučí účastníky řízení dle § 118a OSŘ, nebo toto poučení neposkytne vůbec.

Kapitola čtvrtá bude logicky navazovat na ucelený přehled současné právní úpravy, shrnutý v kapitole třetí, když čtenáři přiblíží relevantní části navržené právní úpravy věcného záměru civilního řádu soudního. V podkapitolách bude postupně rozebrán návrh právní úpravy dokazování obecně, návrh koncepce řádných opravných prostředků a úprava dokazování v odvolacím řízení.

Tato práce je zpracována podle právní úpravy účinné ke dni 27. 1. 2023.

1. Vymezení základních pojmů

1.1 Procesní dokazování

Úvodem této práce bych chtěl čtenáře nejprve stručně seznámit se základními pojmy, které v následujících kapitolách blíže rozebírám. Předem upozorňuji, že jelikož hlavním těžištěm práce není rozbor dále uvedených základních pojmů, je tato kapitola koncipována jako stručný úvod do tématu, který v některých případech nemusí být zcela vyčerpávající.

Prvním z popisovaných pojmů je pojem „procesní dokazování“. Pro plné pochopení tohoto výrazu je nutné uvést, že účelem civilního řízení je poskytovat ochranu soukromým právům a oprávněným zájmům účastníků. Soudy tuto svou povinnost plní prostřednictvím zákonem upraveného postupu, v jehož rámci projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci a provádějí výkon rozhodnutí, která nebyla splněna dobrovolně. Základem pro plnění účelu civilního řízení je tedy vydání autoritativního rozhodnutí ve věci a zajištění výkonu vykonatelného rozhodnutí, jež nebylo splněno dobrovolně. Rozhodovací činnost soudu musí být logicky vždy opřena o určité vědomosti, resp. poznatky. Poznatky můžeme dle teorie dělit na poznatky právní (quaestio iuris) a poznatky skutkové (quaestio facti). První z uvedených kategorií poznatků lze charakterizovat jako vědomosti o objektivním právu, jímž se řídí jednotlivé právní poměry v rozhodované věci. Soudce je získává studiem a odbornou přípravou. Současně platí pravidlo iura novit curia, tedy že soud objektivní právo v rozsahu tuzemského právního řádu zná, a tudíž není nutné dokazovat.⁴ Poznatky skutkové poté definujeme jako znalost konkrétních individuálních skutečností, na nichž se zakládají a z nichž plynou v řízení uplatňované nároky.⁵ Tyto poznatky soud získává zejména prostřednictvím procesního dokazování a ve zvláštních případech i jiným způsobem.⁶ Pomocí procesního dokazování (a ve zvláštních případech i jiným způsobem) soud získává skutkové poznatky, na které poté aplikuje poznatky právní. Na základě této činnosti zjištěné skutkové poznatky subsumuje pod odpovídající právní normu a vydá ve věci meritorní rozhodnutí.

Procesní dokazování můžeme definovat jako „postup soudu (popř. výjimečně jiného orgánu, např. rozhodce v rozhodčím řízení) a účastníků, procesním právem zvláště upravený, směřující k vytvoření potřebných skutkových poznatků o rozhodných skutečnostech“⁷. Jinými slovy

⁴ Pro úplnost dodávám, že ve zvláštních případech i právní poznatky může soud nabývat prostřednictvím procesního dokazování, a to například pokud jde o dokazování obsahu cizího práva týkajícího se řešené otázky.

⁵ WINTEROVÁ, Alena. Dokazování. In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-298-1. str. 221.

⁶ Např. skutečnosti obecné známé (tzv. notoriety), skutečnosti známé soudu z jeho činnosti a právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv soudce nezískává na základě procesního dokazování, neboť se dle zákonné úpravy obsažené v § 121 OSŘ dokazovat nemusí. K tomu blíže dále v této kapitole.

⁷ WINTEROVÁ, Alena. Dokazování. In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ, 2018, op. cit., str. 227.

Lze procesní dokazování popsat jako zákonem upravený postup soudu a účastníků řízení, jehož účelem je zjištění potřebných skutkových poznatků o skutečnostech, jež jsou v řízení rozhodující, kdy je za pomoci důkazního prostředku získáván důkaz o předmětu dokazování.

V souvislosti s výše uvedenou definicí považuji za vhodné dále stručně rozebrat pojmy důkazní prostředek, důkaz a předmět dokazování.

Důkazním prostředkem rozumíme zdroj poznání existence dokazované skutečnosti.⁸ Může jím být jakýkoliv prostředek, jímž lze zjistit stav věci, a to dle dikce § 125 OSŘ. Toto ustanovení poté vyjmenovává nejčastější důkazní prostředky, a to výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků. Jelikož se jedná o výčet demonstrativní, soud může přistoupit i k využití jiných důkazních prostředků, kterými mohou být např. filmové a zvukové záznamy, fotografie atd. Právní teorie dělí důkazní prostředky na přímé a nepřímé. Přímý důkazní prostředek umožňuje soudu poznání určité skutečnosti přímo, tedy nezprostředkovaně. Jedinými přímými důkazními prostředky jsou ohledání věci, místa a osoby, kdy soud přímo vnímá vlastnosti ohledávané věci, místa, osoby nebo jevu. Naproti tomu nepřímý důkazní prostředek nám podává zprávu o určité skutečnosti nepřímo, tedy zprostředkovaně osobami nebo věcmi. Jedná se např. o svědeckou výpověď nebo znalecký posudek.

Od důkazního prostředku je nutné odlišit důkaz, i když sám zákon tyto dva pojmy v § 125 OSŘ zaměňuje.⁹ Důkazem rozumíme poznatek o skutečnosti, jež je předmětem dokazování, získaný prostřednictvím procesního dokazování z důkazního prostředku. Důkazy můžeme, stejně jako důkazní prostředky, dělit na přímé a nepřímé, a to podle jejich vztahu k dokazované skutečnosti. Jestliže důkaz rozhodnou skutečnost potvrzuje nebo vyvrací přímo, jedná se o důkaz přímý. Příkladem může být výpověď svědka o tom, co na vlastní oči viděl. Důkaz nepřímý naproti tomu potvrzuje, nebo vyvrací jinou skutečnost, na základě které je možné získat určité poznatky o skutečnosti, jež je pro řízení rozhodná.¹⁰ Jinými slovy, nepřímý důkaz prokazuje, nebo vyvrací skutečnost, ze které lze za pomoci myšlenkového postupu, pravidel logiky, nebo dalšího důkazu získat poznatky o jiné skutečnosti, která je pro předmět řízení klíčová. Příkladem nepřímého důkazu může být výpověď svědka o obsahu listiny, jestliže důkaz listinou nelze provést (např. pokud je ztracená).

⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní proces*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-09-0. str. 506.

⁹ V tomto ustanovení zákon hovoří o důkazu, přestože dále vyjmenovává jednotlivé důkazní prostředky.

¹⁰ BUREŠ, Jaroslav. § 125. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9. str. 883.

Předmětem dokazování jsou poté ty konkrétní a individuální skutečnosti, které jsou s ohledem na předmět řízení klíčové. Tedy takové skutečnosti, jež jsou rozhodné z pohledu normy hmotného práva, která je základem pro vydání rozhodnutí v předmětném sporu. Zjednodušeně se jedná o skutečnosti významné pro předmět řízení. Výše uvedený rozbor odpovídá pozitivnímu vymezení předmětu dokazování. Negativní vymezení nám naopak určuje, které skutečnosti nemusí být prostřednictvím procesního dokazování prokázány. Výčet těchto skutečností zákonodárce podává v § 121 OSŘ. Konkrétně se jedná o skutečnosti obecně známé, o skutečnosti soudu známé z jeho činnosti a o právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv nebo v předcházející obdobné sbírce. Skutečnosti obecně známé neboli notoriety není třeba dokazovat, jestliže jsou známé širokému okruhu osob v určitém místě a čase (tedy i soudcům).¹¹ Příkladem se jedná o fakt, že den má 24 hodin. Dokazovat se též nemusí skutečnosti soudu známé z jeho vlastní úřední činnosti. To může být například skutečnost, že se u stejného soudu mezi účastníky řízení vedou i jiné spory, které s daným předmětem řízení souvisí. Právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv jsou též součástí negativního vymezení předmětu řízení. Dokazovat se však musí obsah a existence cizozemských právních předpisů, jestliže se jejich existence nebo obsahu účastníci řízení dovolávají, či jestliže v řízení jinak vyšly najevo. Poslední výjimkou jsou shodná tvrzení účastníků dle ustanovení § 120 odst. 3 OSŘ. Důležité je však uvést, že soudu se zde dává možnost, nikoliv povinnost, vzít za svá shodná tvrzení účastníků, a to v souladu se zásadou hospodárnosti řízení. Toto soud činí na základě skutkové domněnky, že shodná tvrzení účastníků jsou pravdivá.¹² Jestliže je dle soudu zapotřebí u těchto tvrzení účastníků prověřit pravdivost, zařadí je mezi skutečnosti, jež tvoří obsah předmětu dokazování.

Pro úplnost uvádím, že od dokazování je důležité odlišit osvědčení. U osvědčení postačí, že se skutečnost jeví soudu vzhledem ke všem okolnostem jako pravděpodobná, přičemž nemusí být striktně dokázána. Osvědčení je typické zejména pro rozhodování soudu o návrhu na vydání předběžného opatření dle § 75c odst. 1 OSŘ.

1.2 Odvolání

Jak již bylo uvedeno, základní povinností soudu v civilním řízení je zjištění skutkového stavu věci a následná aplikace hmotněprávních norem na takto zjištěný skutkový stav. Soud musí při této činnosti dodržovat závazné procesní normy tak, aby ve věci mohlo být vydáno spravedlivé

¹¹ BUREŠ, Jaroslav. § 121. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit. str. 875.

¹² MACUR, Josef. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1628-0. str. 225.

a procesně správné rozhodnutí. Přestože se soudnictví snaží být právně bezchybné, nikdy nelze zaručit, že během procesu nedojde k určitým vadám či nedostatkům. Ty mohou být způsobeny zejména složitostí řešených právních vztahů či komplikovaností procesních norem. Z tohoto důvodu je nutné v procesním právu zakotvit možnost účastníků řízení domoci se nápravy těchto pochybení. Nápravu rozhodnutí je nutné odlišovat od opravy rozhodnutí, jež je upravena v § 164 až 166 OSŘ. Dle této úpravy se postupuje při odstraňování vad v psaní, počtech a při opravě jiných zjevných nesprávností. Dále upravuje vypořádávání se s nedostatky v odůvodnění, s doplněním rozhodnutí o chybějící části předmětu řízení, o chybějící rozhodnutí o nákladech řízení a předběžné vykonatelnosti. Náprava rozhodnutí naopak řeší vady právní, skutkové, obsahové a procesní povahy. Náprava rozhodnutí probíhá v rámci opravných řízení, kde se rozhoduje o opravných prostředcích.

Soubory pravidel, jež nám vymezují rozsah přezkumné činnosti (tj. jaké vady jsou opravným prostředkem přezkoumávány), rozsah práv a povinností účastníků (tj. zda jsou stanoveny zvláštní podmínky přípustnosti opravného prostředku, a zda je účastník oprávněn uplatňovat v opravném řízení nové skutečnosti a důkazy) a způsob rozhodování o opravném prostředku (tj. zda může být přezkoumávané rozhodnutí zrušeno, potvrzeno, nebo změněno), se nazývají opravné systémy. Opravné systémy obecně definují principy ovládající jednotlivá opravná řízení.

Procesní teorie v současné době rozlišuje opravné systémy apelační, kasační a revizní. Apelační systém umožňuje napadené rozhodnutí opravným prostředkem přezkoumat po právní i skutkové stránce, přičemž napadené rozhodnutí může být zrušeno, potvrzeno nebo změněno. Dle rozsahu práv a povinností účastníka opravného řízení se apelace dále dělí na apelaci úplnou a apelaci neúplnou. Apelace úplná dává účastníkům opravného řízení možnost uplatňovat v opravném řízení nové skutečnosti a důkazy, jež nebyly v řízení před prvostupňovým soudem uplatněny, bez omezení. Oproti tomu apelace neúplná umožňuje účastníkům uplatňovat nové skutečnosti a důkazy v rámci opravného řízení jen ve výjimečných případech při naplnění podmínek daných zákonem. Apelačním opravným systémem je v současné době ovládáno české civilní odvolací řízení. Pojmy úplné a neúplné apelace blíže rozebírám v následujících kapitolách této práce. Kasační opravný systém zakládá možnost opravné instance napadené rozhodnutí přezkoumat po stránce právní a následně ho potvrdit nebo zrušit. Účastníci tohoto opravného řízení nejsou oprávněni uvádět nové skutečnosti a důkazy. Na kasačním opravném systému je založena aktuální česká úprava žaloby pro zmatečnost. Revizní opravný systém, stejně jako kasační, umožňuje přezkoumat napadené rozhodnutí pouze po stránce právní a účastníci nejsou oprávněni

uplatňovat nové skutečnosti a důkazy. Na rozdíl od kasace je však v rámci revizního opravného systému možné napadené rozhodnutí zrušit, potvrdit, ale i změnit.

O nápravě vadných rozhodnutí se rozhoduje v opravných řízeních, jejichž vedení a zahájení je podmíněno podáním opravného prostředku. Opravné prostředky dělíme zaprvé podle toho, zda napadené rozhodnutí již nabylo právní moci. Pokud je odpověď na uvedenou otázku kladná, jedná se o opravný prostředek řádný. V opačném případě o mimořádný. Zadruhé se opravné prostředky dělí dle účinků, které mohou způsobovat. Suspenzivní účinek opravného prostředku odkládá právní moc napadeného rozhodnutí, příp. i vykonatelnost, pokud se nejedná o předběžně vykonatelné rozhodnutí¹³, do doby, než o něm rozhodne přezkumná instance. Devolutivní účinek přesouvá pravomoc rozhodnout o opravném prostředku na soud vyšší instance, přičemž může jít o devolutivní účinek centralizovaný, nebo decentralizovaný. Centralizovaný devolutivní účinek způsobuje, že o všech opravných prostředcích určitého typu rozhoduje vždy jeden konkrétní soud. Tak tomu je u české úpravy dovolání v civilním řízení, o němž rozhoduje vždy Nejvyšší soud. Naopak pro decentralizovaný devolutivní účinek je typické, že o opravném prostředku zpravidla nerozhoduje jeden konkrétní soud. Rozhodovací pravomoc o opravném prostředku je totiž závislá na tom, který soud napadené rozhodnutí vydal.

Na základě výše uvedeného již můžeme vymezit základní charakteristiku české právní úpravy odvolání v civilním řízení. Odvolání lze definovat jako dispozitivní procesní úkon, jehož prostřednictvím se strany řízení domáhají přezkumu nepravomocného rozhodnutí. V rámci odvolacího řízení je soud oprávněn přezkoumat rozhodnutí po stránce právní i skutkové a současně napadené rozhodnutí zrušit, potvrdit či změnit. Jedná se totiž o řádný opravný prostředek založený na apelačním opravném systému. Odvolání proti rozhodnutím vydaným ve sporném řízení je vybudováno na systému apelace neúplné, což znamená, že účastníci jsou oprávněni do odvolacího řízení vnášet nové skutečnosti a důkazy pouze při splnění zákonných podmínek. Některá nesporná řízení dle ZŘS se naopak řídí principem apelace úplné v souladu s pravidlem zakotveným v § 28 odst. 1 ZŘS. Zmíněné ustanovení se však vztahuje pouze na ta řízení dle ZŘS, kde není jeho aplikace zákonem vyloučena.¹⁴ Mimo řízení dle ZŘS se tato zásada uplatňuje též v odvolání proti rozhodnutím nemeritorní povahy dle § 205a OSŘ a contrario, odvolání proti rozsudku pro zmeškání a proti rozsudku pro uznání dle § 205b OSŘ a konečně odvolání proti usnesení

¹³ Institut předběžné vykonatelnosti spočívá v tom, že dané rozhodnutí nabyde vykonatelnosti dříve než právní moci. Předběžná vykonatelnost nastává obligatorně ze zákona např. u rozsudků odsuzujících k plnění výživného nebo pracovní odměny za poslední 3 měsíce před vyhlášením rozhodnutí dle § 162 odst. 1 OSŘ. Fakultativně může soud předběžnou vykonatelnost rozsudku vyslovit na návrh při splnění podmínek dle § 162 odst. 2 OSŘ.

¹⁴ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-788-0. str. 70.

o nařízení výkonu rozhodnutí dle § 254 odst. 5 OSŘ. V těchto řízeních nejsou strany při uvádění nových skutečností a při navrhování nových důkazů zákonem omezeny. Podání odvolání způsobuje odklad právní moci rozhodnutí do doby, než o něm bude rozhodnuto odvolacím soudem.¹⁵ To však pouze za předpokladu, že se dle zákonné úpravy jedná o odvolání přípustné, jež bylo podáno včas. Decentralizovaný devolutivní účinek odvolání se poté projeví v tom, že o podaném odvolání rozhoduje soud vyšší instance dle toho, jaký soud rozhodoval v prvním stupni. O odvoláních podaných proti rozhodnutím okresních soudů (resp. obvodních soudů a Městského soudu v Brně) rozhodují místně příslušné krajské soudy (resp. Městský soud v Praze, pokud byl prvostupňovým soudem soud obvodní), zatímco o odvolání podaném proti rozhodnutí krajského soudu (resp. Městského soudu v Praze) rozhoduje místně příslušný soud vrchní. Devolutivní účinek odvolání se neprojeví, pokud o odvolání rozhoduje prvostupňový soud autoremedurně dle § 210a OSŘ.

Závěrem je vhodné zmínit, že přípustnost odvolání vychází z principu univerzality. Ta vyjadřuje, že odvolání je přípustné proti všem rozhodnutím, tj. proti usnesení i rozsudku, soudu prvního stupně, jestliže to zákon nevylučuje.¹⁶

¹⁵ Podání odvolání způsobuje též odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, pokud se nejedná o rozhodnutí předběžně vykonatelné, viz výše.

¹⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta. Odvolání. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3. str. 395.

2. Dosažený stav poznání tématu

2.1 Úvod

Touto kapitolou se snažím čtenáři poskytnout představu o tom, na jaké názory navazují, popř. jaké mezery vyplňují. Usoudil jsem, že analýza myšlenek, obsažených v dílech významných českých procesualistů, bude pro tuto práci přínosem, neboť utváří ucelený náhled na rozebíranou problematiku a též popisuje vývoj právní úpravy očima odborníků na civilní proces. V této souvislosti dále analyzuji nejrelevantnější literaturu k tématu dokazování v odvolacím řízení.

Kapitola druhá je rozdělena do dvou částí. V první části rozebírám díla starších českých procesualistů z období první republiky a období socialistického, a to z důvodu toho, že na jejich názory je v současné době stále odkazováno. Jejich chápání civilního procesu dosud tvoří základ některých procesních institutů obsažených v současné právní úpravě a literatuře. Též z toho důvodu, že na základě jejich děl stručně prezentuji vývoj právní úpravy, který je rozveden až do současnosti.

Druhou částí analyzuji díla současných českých procesualistů, jejich pohled a zpracování problematiky dokazování v odvolacím řízení, čímž se snažím poskytnout přehled nejdůležitějších současných děl a názorů v nich obsažených. Je vhodné uvést, že názory některých současných autorů též rozvádím v kapitole třetí této práce, kde vysvětluji současné právní pojetí zkoumané problematiky. Pro plné pochopení názorů současných autorů si proto čtenář nevystačí pouze s touto částí práce, ale je třeba je vnímat v jejím celkovém kontextu.

2.2 Díla starších českých procesualistů a přehled vývoje právní úpravy

Jednou z nejdůležitějších postav prvorepublikového civilního procesu je Václav Hora, který je autorem několika děl, v nichž danou problematiku rozebírá. Jeho nejvýznamnějším dílem jak z hlediska rozsahu, tak z hlediska obsahu, je dle mého názoru titul „*Československé civilní právo procesní*“¹⁷, které je rozděleno do tří dílů. Problematiky dokazování se dotýká zejména ve druhém a třetím díle. Ve druhém díle nazvaném „*Řízení před soudy první stolice*“¹⁸ autor rozebírá dokazování před soudem prvního stupně, kde definuje samotnou podstatu dokazování za užití stručného návodu pro soudce, jak postupovat při rozhodování sporů: „*Soudce, jenž má rozhodnouti, na čí straně právo je, musí si dáti odpověď nejprve na otázku, které skutečnosti jsou podle hmotného práva pro odůvodnění konečných návrhů obou stran rozhodny, dále otázku, které*

¹⁷ HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: I.-III. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3.

¹⁸ HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: II. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3.

z těchto rozhodných okolností jsou mezi stranami sporny, a konečně, které z těchto sporných skutečností jsou pravdivy..... na otázku třetí nemůže soudce nikdy prostě sám za sebe odpovědět, poněvadž jest prostým smrtelníkem vševědoucnosti postrádajícím a počínání jeho bylo by vždy libovolné jinými nepřezkoumatelné a nespolehlivé. Právě proto nemůže se soudní řízení obejít bez zařízení, jejichž účelem je, aby soudci usnadnila odpověď na otázku, zda-li a kterou skutečnost, sice rozhodnout, ale spornou, má považovati za pravdivou či nepravdivou.“¹⁹

Pro téma této práce je důležitější III. díl výše zmíněného titulu nazvaný „*Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*“²⁰, ve kterém se autor úzce dotýká i problematiky dokazování v odvolání, i když ne v samostatné kapitole. Již v úvodu tohoto dílu si pokládá otázku, která je i pro nynější úpravu dokazování v civilním odvolacím řízení podstatná, tedy zda mají opravné soudy přihlížet i ke skutečnostem neuvedeným v prvním stupni, či zda se mají opravné soudy omezit pouze na skutkový základ, na němž spočívá rozhodnutí instance prvé.²¹ Dnešním pohledem lze říci, že autor polemizuje, zda je pro řízení vhodnější systém apelace úplné, či neúplné. Tuto otázku poté dále rozpracovává ve vztahu k tehdejší právní úpravě obsažené v zákoně č. 113/1895 ř. z. Pro lepší pochopení autorových myšlenek, je třeba uvést, že odvolání v civilním řízení bylo v tehdejší době založeno na zásadě nepřipustnosti novot v odvolacím řízení, zakotvené v § 482 odst. 2 zákona č. 113/1895 ř. z. Tento zákaz nebyl absolutní, nýbrž dovoľoval uvést nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení, jestliže sloužily k dolíčení nebo vyvrácení uplatňovaných odvolacích důvodů, a to navíc pod podmínkou, že byly druhé straně oznámeny.²² Hora shrnul, že v odvolacím řízení ve vztahu k tehdejší právní úpravě byly novoty přípustné, pouze pokud směřovaly k dolíčení nebo vyvrácení tvrzené nesprávnosti rozsudku prvé instance, aniž by byl dotčen jeho skutkový podklad.²³ Hora dále definuje tehdejší nevázanost odvolacího soudu skutkovým stavem zjištěným prvostupňovým soudem tak, že skutkový základ sporu může být v odvolacím řízení zcela změněn.²⁴ Jako důvody pro změnu skutkového základu Hora uvádí např. nesprávné hodnocení důkazu prvostupňovým soudem, opakování nebo doplnění dokazování odvolacím soudem, čemuž odpovídá i znění § 498 odst. 1 zákona č. 113/1895 ř.z.²⁵ Pohledem současným lze uvést, že na základě výše uvedeného bylo tehdejší odvolací řízení založeno na zásadě neúplné apelace.

¹⁹ HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: II. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3. str. 301.

²⁰ HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: III. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3.

²¹ Tamtéž, str. 10.

²² Tamtéž, str. 58.

²³ Tamtéž, str. 59.

²⁴ Tamtéž str. 63.

²⁵ Tamtéž, str. 64-66.

Nevázanost odvolacího soudu skutkovým stavem, jak jej vylíčil Hora, je aktuální i vzhledem k současné právní úpravě, neboť po opuštění zásady dvojinstančnosti řízení²⁶, význam § 213 odst. 1 OSŘ odpovídá jeho výše zmíněnému názoru.²⁷

Hora je autorem ještě několika pro tuto práci významných děl. Jeho titul „*Civilní řád soudní a jurisdikční norma (zákony ze dne 1. srpna 1895, č. 110, 111, 112, 113 ř. z.)*“²⁸, lze označit jako komentář k zákonům ze dne 1. srpna 1895 č. 110, 111, 112, 113 ř. z., ve kterém doplňuje znění zákonů o své poznámky a soudní rozhodnutí. Tato kniha tvoří základ pro jeho významnější dílo uvedeno výše. Dalším jeho důležitým titulem je „*Učebnice civilního práva procesního*“²⁹. Základem této učebnice je již výše zmíněné dílo Československé civilní právo procesní, jak autor upozorňuje v samotném úvodu. V této učebnici autor systematictěji shrnuje jeho výše uvedené názory.

Právní úpravu dokazování v odvolání obsaženou v tehdy platném zákoně č. 113/1895 ř. z. popisuje i Emil Ott ve svém třetím díle knihy „*Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*“³⁰, kde mimo jiné rozebírá provádění důkazů před odvolacím soudem. Dle Otta lze důkazy prováděné před odvolacím soudem rozdělit na důkazy důležité k doložení nebo vyvrácení odvolacích důvodů, na důkazy, které byly z důvodu opoždění z úmyslu protahování sporu nebo pro nerozhodnost v prvním stupni nepřipuštěny, a na důkazy doplněné nebo opakované, přičemž odvolací soud může k provedení těchto důkazů přistoupit pouze za předpokladu splnění určitých pravidel v zákoně uvedených.³¹ Ohledně přípustnosti nových důkazů dále uvádí, že „*Důkazy nalezené po skončení řízení v I. instanci jedině žalobou na obnovu k platnosti přivést lze, pakli by u věci hlavní příznivější rozhodnutí byly způsobily § 530, č. 7*“³², čímž Ott vyjadřuje zákaz odvolacího soudu provádět důkazy neuplatněné v prvním stupni, jestliže by způsobily příznivější rozhodnutí pro navrhovatele těchto důkazů. Blíže se k rozebírané problematice nevyjadřuje.

František Štajgr za účinnosti zákona č. 113/1895 ř. z. vydal několik systematicky neuspořádaných děl. Jednou z monografií, zabývajících se výše zmíněnou problematikou, jsou „*Zásady civilního soudního řízení*“³³. V těchto skriptech označuje tehdejší odvolací řízení jako tzv.

²⁶ K tomu blíže viz kapitola č. 3.1.3.

²⁷ K současné právní úpravě viz kapitola č. 3.1.

²⁸ HORA, Václav, ed. *Civilní řád soudní a jurisdikční norma (zákony ze dne 1. srpna 1895, č. 110, 111, 112, 113 ř. z.): studijní vydání*. 2. dopln. vyd. Praha: Československý Kompas, 1931. Komentované zákony Československé republiky.

²⁹ HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*. Praha: Spolek československých právníků Všeherd, 1947.

³⁰ OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. III. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012-. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-922-7.

³¹ Tamtéž, str. 77-78.

³² Tamtéž, str. 78.

³³ ŠTAJGR, František. *Zásady civilního soudního řízení*, 1. vydání. Praha: Spolek československých právníků „VŠEHRD“. 1946.

„mutační systém“, který ukládá povinnost odvolacímu soudu napadané rozhodnutí změnit, když zjistí jeho nesprávnost.³⁴ Autor dále uvádí, že odvolací soud je při kontrole napadaného rozhodnutí z důvodu autority kontrolního řízení omezen. Jedním z těchto omezení je nepřípustnost skutkových a důkazních novot. Toto však naneštěstí dále nerozvádí.³⁵

Roku 1955 za účinnosti zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, vydal František Štajgr komplexní, systematicky zpracovanou „*Učebnici občanského práva procesního*“³⁶. V té době bylo civilní odvolací řízení založeno na systému úplné apelace zakotveném v § 183 a § 185 výše uvedeného zákona. Tuto zásadu Štajgr vysvětluje tak, že účastníci mohou při odvolacím řízení bez omezení uvádět nové skutečnosti a navrhnout důkazy, které nebyly před prvostupňovým soudem uplatněny. Z tohoto důvodu není odvolací soud vázán skutkovým stavem zjištěným soudem prvostupňovým, ale může vzít za podklad svého rozhodnutí skutkový stav odchylný.³⁷ Uvedená definice odpovídá současnému pojetí této zásady. Možnost uvádět nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení byla dle autora omezena pouze tehdy, jestliže přednes nových skutečností měl za následek změnu původního návrhu ve věci samé a zároveň jestliže výsledky prvostupňového a odvolacího řízení nebyly dostatečným podkladem pro řízení o změněném návrhu.³⁸ Nicméně přechod od systému neúplné apelace k apelaci úplné Štajgr nijak nekomentuje, ani nehodnotí klady a zápory zmíněných zásad. V další knize s názvem „*Občanské právo procesní*“³⁹ pouze popisuje znění § 205 nově přijatého zákona č. 99/1963 Sb., když uvádí, že v odvolání lze uvádět nové skutečnosti a důkazy.⁴⁰ Více se k probírané problematice nevyjadřuje.

Změnu chápání dokazování vzhledem k nabytí účinnosti zákona č. 142/1950 Sb., a s tím souvisejícím zavedením zásady úplné apelace, zmiňuje i Ferdinand Boura ve svém díle „*Dokazování podle občanského soudního řádu: k teorii dokazování v civilním procesu*“⁴¹. Tento titul je první monografií výhradně na téma dokazování. Boura v ní popisuje přechod od zásady formální pravdy k zásadě pravdy materiální, jež dává civilnímu procesu nový charakter. Podstatou zásady materiální pravdy je současným pohledem možnost účastníků a soudu zjišťovat pravdivý stav věci bez formálních zábran, zatímco podstatou zásady formální pravdy je zavedení

³⁴ Tamtéž, str. 11.

³⁵ Tamtéž, str. 121.

³⁶ ŠTAJGR, František, ed. *Učebnice občanského práva procesního: celostátní vysokoškolská učebnice*. Praha: Orbis, 1955.

³⁷ Tamtéž, str. 324.

³⁸ Tamtéž, str. 325.

³⁹ ŠTAJGR, František. *Občanské právo procesní: učebnice pro vysoké školy*. Praha: Orbis, 1964.

⁴⁰ Tamtéž, str. 244.

⁴¹ BOURA, Ferdinand. *Dokazování podle občanského soudního řádu: k teorii dokazování v civilním procesu*. Praha: Orbis, 1954. Nový právní řád.

formalismu procesu, který je založen na dodržení určitých forem, podle nichž je určen výsledek řízení, který buď je, nebo není v souladu se skutečností.⁴² Dle Boury je novou právní úpravou též zcela změněn obsah zásady projednací. Zásadu projednací obecně chápeme jako povinnost stran uvést všechna skutková tvrzení na podporu jejich nároku a povinnost označit k nim odpovídající důkazy, pokud chtějí být úspěšné ve věci.⁴³ Nové pojetí projednací zásady dle autora znamená nejen povinnost účastníků aktivně v řízení vystupovat, nýbrž také zasahování soudu do řízení, což potvrzuje tehdejší ustanovení § 88 odst. 2 zákona č. 142/1950 Sb. Nové pojetí zmíněné zásady a přechod k zásadě materiální pravdy se pak odráží především v dokazování.⁴⁴ To lze dle autora prezentovat zejména absencí omezení soudu při volbě a provádění důkazů, dále na možnosti vstupu prokurátora do řízení,⁴⁵ či na povinnosti soudu opatřit a provést i takové důkazy, které nenavrhl žádný účastník, pokud jimi má být zjištěna objektivní pravda.⁴⁶ Přechod k zásadě materiální pravdy silně ovlivnil i odvolací řízení a dle autora ho zcela změnil. Odvolací řízení dle úpravy zákona č. 142/1950 Sb., je Bourou definováno jako řízení, ve kterém odvolací soud není vázán skutkových stavem, který zjistil soud v první stolici, jelikož účastníci v něm mohou přednést skutkové okolnosti a nabídnout důkazy, které nebyly v řízení před soudem první stolice ani uvedeny, ani nabídnuty. Odvolací soud nemusí bezpodmínečně jednat na základě a v mezích výsledků jednání prvního stupně, ale je naopak povolán zjišťovat materiální pravdu.⁴⁷ Autor v této monografii tedy vymezil základní znaky dokazování v odvolání dle nové právní úpravy. Nicméně toto dílo se zabývá spíše dokazování v instanci první a velká pozornost je zde věnována jednotlivým důkazním prostředkům.

Dne 1. 4. 1964 nabyt účinnosti zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který je po mnoha novelách platný a účinný i dnes. Po jeho přijetí bylo odvolací řízení založeno, jako za předešlé právní úpravy, na zásadě úplné apelace zakotvené v § 205 odst. 2 OSŘ, v tehdejší znění.

Od zásady materiální pravdy bylo postupně vývojem právní úpravy v civilním řízení sporném upuštěno. Významně se o to zasloužila novela OSŘ provedená zákonem č. 171/1993 Sb., která změnila § 120 OSŘ tak, aby při dokazování byly zohledněny rozdíly mezi sporným a nesporným řízením. Řízení sporné bylo a je nadále ovládáno zásadou projednací a řízení nesporné zásadou vyšetřovací. Základem vyšetřovací zásady je odpovědnost soudu za objasnění

⁴² WINTEROVÁ, Alena. Základní principy soudnictví a civilního procesu. In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ, 2018, op. cit., str. 82.

⁴³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Princip projednací a princip vyšetřovací. In: ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6. str. 67.

⁴⁴ BOURA, Ferdinand, 1954, op. cit., str. 35.

⁴⁵ Tamtéž, str. 87.

⁴⁶ Tamtéž, str. 131.

⁴⁷ Tamtéž, str. 148-149.

skutkového stavu věci potřebného k vydání požadovaného rozhodnutí.⁴⁸ Řízení sporné je po této novele jednoznačně založeno na povinnosti účastníka tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhnout k jejich prokázání důkazy, jestliže chce být úspěšný ve věci. Stejně tak směr, jímž se bude ubírat důkazní řízení, musí být určován aktivitou účastníků, a nikoli činností soudu.⁴⁹ Z důvodu změny § 120 OSŘ došlo k úpravě § 221 OSŘ, ve kterém byla novelou zakotvena povinnost odvolacího soudu rozhodnutí zrušit z důvodu toho, že ke zjištění skutkového stavu věci je třeba provést další důkazy, které nemohou být provedeny z důvodu rozsáhlejšího doplnění dokazování.⁵⁰ Tento přechod od zásady materiální pravdy k zásadě formální pravdy ve sporném řízení reflektuje i Karel Svoboda.⁵¹

Rozdíly mezi zásadou projednací a vyšetřovací výstižně popisuje Josef Macur. Podle něj je základem zásady projednací pravidlo, že základní aktivita a iniciativa při shromažďování skutkového materiálu přísluší stranám sporu, nikoliv soudu. Strany též nesou plnou odpovědnost za výsledky své procesní činnosti. Podstatou zásady vyšetřovací je oproti tomu povinnost soudu z vlastní iniciativy objasňovat všechny rozhodné skutkové okolnosti. Zákon požaduje tuto aktivitu soudu pouze v případech zvýšeného veřejného zájmu, např. při nesporném soudním řízení.⁵² Josef Macur se v dalších svých publikacích věnuje zejména zjišťování skutkového stavu⁵³ a důkaznímu břemenu⁵⁴.

Režim úplné apelace však i po přijetí novely OSŘ zákonem č. 171/1993 Sb. nadále zůstal základní zásadou odvolacího řízení. Změna přišla až s novelou OSŘ č. 30/2000 Sb., jež pro sporná řízení zavedla systém apelace neúplné. V této souvislosti byl novelou do právní úpravy včleněn § 119a OSŘ, čímž došlo k zakotvení zákonných koncentrací do sporných řízení. Strany sporu v důsledku této novely již nemohou uvádět rozhodné skutečnosti a označovat k nim důkazy po vyhlášení rozhodnutí v prvním stupni, s výjimkami uvedenými v § 205a OSŘ. Zásadu

⁴⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Princip projednací a princip vyšetřovací. In: ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol., 2018, op. cit., str. 68.

⁴⁹ VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, č. 171/1993 Dz.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ SVOBODA, Karel. *Dokazování*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, ISBN 978-80-7357-414-7. str. 184.

⁵² MACUR, Josef. *Civilní proces a zásada projednací. Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1997, č. 1. ISSN 1210-6348. str. 13-23.

⁵³ Např. MACUR, Josef. *Základní otázky zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení. (1.). Právo a podnikání*. Praha: Orac, 1997, roč. 6, č. 1. ISSN 1211-1120. str. 14-19., nebo MACUR, Josef. *Základní otázky zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení. (2.). Právo a podnikání*. Praha: Orac, 1997, roč. 6, č. 2, ISSN 1211-1120. str. 12-16., nebo MACUR, Josef. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita. 2001. ISBN 80-210-2539-5.

⁵⁴ Např. MACUR, Josef. *K základním otázkám nauky o důkazním břemenu v civilním soudním řízení. Právnick*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 1995, roč. 134, č. 7. ISSN 0231-6625. str. 642-658., nebo MACUR, Josef. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1161-0., nebo MACUR, Josef. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1403-2.

koncentrační lze chápat jako povinnost účastníků civilního soudního řízení některé úkony soustředit (koncentrovat) a provést v určitém časovém okamžiku pod sankcí, že k těmto procesním úkonům nebude soudem přihlíženo.⁵⁵ Koncentrace řízení je jedním z prvků zásady formální pravdy. Do OSŘ byl dále vložen § 118b OSŘ, který zakotvil zákonnou koncentraci pro taxativně vypočtené druhy řízení do skončení prvního jednání ve věci. Mimo zákonné koncentrace došlo k zavedení institutu tzv. soudcovské koncentrace pro sporná řízení, a to včleněním § 118c OSŘ do právní úpravy. Specifikum tohoto druhu koncentrace spočívalo v tom, že o ní rozhodoval soud na návrh strany, jestliže druhá strana byla nečinná nebo přes výzvu soudu nevylicila všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačila potřebné důkazy. Rozhodnutím, ve formě usnesení, soud uložil nečinnému účastníkovi, aby ve stanovené lhůtě uplatnil rozhodné skutečnosti a označil důkazy, s poučením, že v opačném případě k nim nebude v průběhu dalšího řízení přihlížet. Soudcovská koncentrace se v nynější úpravě již nevyskytuje. § 118c OSŘ byl novelou č. 7/2009 Sb. zrušen s odůvodněním, že tento druh koncentrace řízení nebyl využíván, a proto bylo uzavřeno, že se v praxi neosvědčil.⁵⁶ Oba druhy koncentrace řízení byly spojeny s povinností soudu dle § 118a OSŘ poučit účastníky o povinnosti tvrzení a důkazní.

Následně došlo k přijetí ještě několika novel významných pro dokazování v odvolacím řízení. Novela OSŘ, provedená zákonem č. 59/2005 Sb., upravila § 213 OSŘ a do právní úpravy doplnila § 213a OSŘ a § 213b OSŘ, čímž měla posílit apelační režim a urychlit vydání rozhodnutí ve věci, neboť jako preferovanou formu rozhodnutí odvolacího soudu určila změnu či potvrzení prvostupňového rozhodnutí.⁵⁷⁵⁸

Novela OSŘ, provedená zákonem č. 7/2009 Sb., značně ovlivnila dokazování v odvolacím řízení, když jí byly zavedeny a posíleny zákonné koncentrace. Koncentrace v přípravném jednání byla do právní úpravy včleněna ustanovením § 114c OSŘ. Koncentrace dle § 118b OSŘ byla zároveň rozšířena na všechna jiná řízení než na ta, jež jsou uvedena v § 120 odst. 2 OSŘ. Rozsah dokazování v odvolacím řízení byl tedy touto novelou nepřímě omezen, neboť došlo k zúžení oprávnění účastníků řízení uplatňovat nové skutečnosti a navrhopvat k nim důkazy už před soudem první instance.

Následně v souvislosti s přijetím ZŘS zákonodárce odstranil z odstavce druhého § 120 OSŘ nesporná řízení. Logicky došlo též k úpravě § 205a odst. 2 OSŘ, jenž uváděl, že se

⁵⁵ STAVINHOVÁ, Jaruška. Zásada koncentrační. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1. str. 1367.

⁵⁶ VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 7/2009 Dz.

⁵⁷ VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 59/2005 Dz.

⁵⁸ K této novele blíže viz kapitola 3.1.3.

§ 205 odst. 2 OSŘ na tento druh řízení nepoužije. Nesporná řízení jsou nyní upravena v samostatném zákoně – ZŘS.

2.3 Díla současných českých procesualistů

V této kapitole chci nejprve rozebrat důležité učebnice civilního právo procesního, neboť jsou primárním zdrojem informací v průběhu studia práva a právní vědy. Jako první vzorek pro můj rozbor jsem si vybral předepsanou učebnici pro studium práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy s názvem „*Civilní právo procesní, Díl první: Nalézací řízení*“ Aleny Winterové, Aleny Mackové a kolektivu⁵⁹. V této učebnici je kladen velký důraz na rozbor procesního dokazování obecně. Winterová zde definuje dokazování častokrát citovanou frází jako: „*Postup soudu a účastníků, procesním právem zvlášť pravený, směřující k utvoření potřebných skutkových poznatků o rozhodných skutečnostech.*“⁶⁰ Co se týče dokazování v odvolání, toho se Macková dotýká v kapitole nazvané „*Zákaz novot*“. Autorka zde popisuje zásady úplné a neúplné apelace, jakožto i výjimky ze zákazu novot uvedené v § 205a OSŘ stručným vysvětlením jednotlivých odstavců tohoto paragrafu.⁶¹ Dále zmiňuje nevázanost odvolacího soudu skutkovým stavem a možnost odvolacího soudu opakovat či doplnit dokazování.⁶² Ucelený náhled na problematiku dokazování v odvolacím řízení tato učebnice nepřináší, stejně tak jako její detailnější rozbor. Podobně stručný rozbor probíraného tématu nabízí Miroslav Hromada v učebnici doporučené pro Právnickou fakultu Západočeské univerzity nazvané „*Civilní právo procesní*“, ve které, též jako Macková, popisuje výjimky ze zákazu novot uvedené pod § 205a OSŘ⁶³ a vysvětluje možnost odvolacího soudu zopakovat či doplnit dokazování.⁶⁴ Autor se poté povrchově dotýká ustanovení § 118a OSŘ, jakožto možného důvodu pro zrušení rozhodnutí prvostupňového soudu při porušení tohoto ustanovení.⁶⁵ O něco detailněji probírá dokazování v odvolacím řízení učebnice s názvem „*Civilní proces, Obecná část a sporné řízení*“ Renáty Šínové, Kláry Hamulákové a kolektivu.⁶⁶ Šínová názorněji vysvětluje jednotlivé výjimky ze zákazu uvádění novot v odvolacím řízení⁶⁷ a popisuje možnosti opakování a doplnění

⁵⁹ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ, 2018, op. cit.

⁶⁰ WINTEROVÁ, Alena. Dokazování In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ, 2018, op. cit., str. 227.

⁶¹ MACKOVÁ, Alena. Odvolání. In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ, 2018, op. cit., str. 529-531.

⁶² Tamtéž, str. 539.

⁶³ HROMADA, Miroslav. Náležitosti odvolání. In: ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol., 2018, op. cit. str. 345.

⁶⁴ HROMADA, Miroslav. Řízení před odvolacím soudem a rozhodnutí o odvolání. In: ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol., 2018, op. cit., str. 350-351.

⁶⁵ Tamtéž, str. 351.

⁶⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ, 2020, op. cit.

⁶⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. Odvolací důvody a výjimky z neúplné apelace. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ, 2020, op. cit., str. 408 – 412.

dokazování odvolacím soudem.⁶⁸ Přitom uvádí konkrétní příklady a své názory opírá o četnou judikaturu. Z těchto důvodů je tato učebnice praktičtější než učebnice dříve uvedené. Alexandr Šíma se naopak v učebnici „*Občanské právo procesní*“ nevěnuje probírané problematice vůbec.⁶⁹ Lze shrnout, že v současných učebnicích civilního procesu nenalzáme mnoho o zkoumaném tématu, což je pochopitelné, neboť se snaží poskytnout ucelený náhled na problematiku civilního řízení obecně a pro detailnější rozbor probírané problematiky v nich není prostor.

Z důvodu toho, že právnické učebnice nevěnují zkoumanému tématu dostatečnou pozornost, pokusil jsem se nalézt ucelenou monografii, jejímž předmětem by bylo téma dokazování v odvolacím řízení. Bohužel do doby vypracování diplomové práce nebyla žádná taková monografie napsána. V této souvislosti jsem v současné literatuře hledal zdroje, které by se danou problematikou zabývaly alespoň okrajově.

Karel Svoboda se obecně ve svých dílech zaobírá problematikou dokazování. Ve své monografii se shodným názvem se věnuje dokazování v řízení civilním, správním, trestním a v řízení před Ústavním soudem.⁷⁰ Tématu dokazování v civilním odvolacím řízení též věnuje část své pozornosti. Dle Svobody patří nejširší pravomoci poznávat a dokazovat skutek i důležité procesní okolnosti soudu stupně prvního, proto se mu říká nalézací. Opravné soudy mají primární úkol přezkoumat napadené rozhodnutí. Dle rozsahu jejich oprávnění zkoumat skutkové otázky můžeme opravná řízení dělit na odvolací řízení, řízení o obnově, řízení o dovolání, řízení o zmatečnosti a o ústavní stížnosti.⁷¹ Autor úvodem kapitoly, týkající se dokazování před odvolacím soudem, popisuje jeho pohled na zásadu dvojinstančnosti řízení a její vliv na civilní řízení, když uvádí: „*Z výše uvedených faktů je jasné, že roli dokazování v českém sporu a ani během odvolacího řízení nelze přeceňovat. Proto nemá význam trvat na zásadě dvojinstančnosti (která má zabezpečit, aby závěry soudu vyplývající z dokazování byly za každých okolností přezkoumány jiným soudem) jako na ústavním procesním postupu.....V případě, že se odvolací soud neztotožní s právními závěry soudu prvního stupně, musí napadené rozhodnutí změnit a nesmí věc vrátit prvoinstančnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí.*“⁷² Autor tedy nechápe zásadu dvojinstančnosti řízení jako jednu ze zásad civilního procesu, která by odvolací soud omezovala při zjišťování skutkového stavu.⁷³ Svoboda dále rozebírá oprávnění odvolacího

⁶⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta. Řízení před soudem odvolacím. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ, 2020, op. cit., str. 420-421.

⁶⁹ ŠÍMA, Alexander. *Občanské právo procesní*. 3. vydání. Praha: Armex Publishing, 2019. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-87451-63-2.

⁷⁰ SVOBODA, Karel, 2009, op. cit.

⁷¹ Tamtéž, str. 182-183.

⁷² Tamtéž, str. 185.

⁷³ K zásadě dvojinstančnosti řízení blíže viz kap. 3.1.3.

soudu dokazovat v odvolacím řízení z hlediska rozsahu, když popisuje limity, jež zkracují jeho dokazovací možnosti. Mezi tyto limity patří vázanost odvolacího soudu rozsahem podaného odvolání, koncentrace řízení navozená vyhlášením napadeného rozsudku, či zákaz odvolacího soudu vyhledávat ze své iniciativy nové skutečnosti a důkazy.⁷⁴ Autor následně vysvětluje rozpor mezi zněním ustanoveními § 212a odst. 3 OSŘ, 213 odst. 4 OSŘ a § 205a odst. 2 OSŘ⁷⁵. Svoboda se i v dalších svých dílech věnuje tématu dokazování, jako příklad lze uvést titul „*Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*“⁷⁷. V tomto díle systematicky popisuje pro něj problematické otázky dokazování v odvolacím řízení v samostatné podkapitole. K autorovým myšlenkám z jeho výše uvedených titulů se blíže vyjádřím v kapitole třetí, kde jeho názory používám pro vysvětlení současné právní úpravy. I přesto, že se autor probíranému tématu v každém titulu věnuje pouze na několika desítkách stránek, svým obsahem jsou dvě poslední uvedená díla velice významnými systematicky uspořádanými zdroji informací, které danou problematiku rozebírají. Karla Svobodu lze jistě označit za jednoho z nejdůležitějších autorů současné doby, kteří zkoumanou problematiku detailněji popisují. V dalších svých titulech a článcích zaměřujících se na dokazování se autor probíranému tématu přímo nevěnuje.⁷⁸

Důležitou postavou současného civilního procesu je též Petr Lavický, jenž se dokazování věnuje v několika svých knihách. Jeho titul „*Moderní civilní proces*“⁷⁹ ve své úvodní části popisuje vývoj civilního řízení a jednotlivé koncepce českého civilního procesu v průběhu jeho historie. Tématu dokazování se věnuje v souvislosti s rozbořením koncentrace řízení, kterou podrobně vysvětluje ve čtvrté kapitole knihy.⁸⁰ Neúplnou apelaci zde autor definuje jako jeden z druhů koncentrace řízení, která se projevuje v nemožnosti tvrdit skutečnosti a předkládat důkazní návrhy až v rámci odvolacího řízení. Jinými slovy, tato zásada spočívá v zákazu odvolacího soudu přihlédnout k důkazům a skutkovým tvrzením, které byly učiněny či navrženy po vyhlášení rozhodnutí prvního stupně ve věci samé.⁸¹ Existenci opravných prostředků v českém civilním procesu řadí mezi záruky správnosti rozhodnutí. Nejprve popisuje jednotlivé opravné systémy, tedy systém apelační, kasační a revizní. Základem apelace je dle autora možnost soudu druhého stupně zabývat se skutkovými i právními otázkami a nevázanost soudu skutkovým stavem

⁷⁴ SVOBODA, Karel, 2009, op. cit., str. 188-189.

⁷⁵ Tamtéž, str. 192-193.

⁷⁶ K tomu blíže viz. kap. 3.4.

⁷⁷ SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3.

⁷⁸ Např. SVOBODA, Karel. Kdo co prokazuje. *Právní rádce*. Praha: Economia a.s., 2008, roč. 16, č. 4. ISSN 1210-4817. str. 11-13., nebo SVOBODA, Karel. *Nové instituty českého civilního procesu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-722-3.

⁷⁹ LAVICKÝ, Petr. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3.

⁸⁰ Tamtéž, str. 104-127.

⁸¹ Tamtéž, str. 125-126.

zjištěným soudem prvního stupně. Základem kasace a revize je omezení soudu druhého stupně na přezkum pouze právních otázek. Rozdílem je však způsob rozhodnutí o opravném prostředku. U kasace může soud rozhodnutí potvrdit nebo zrušit, u revize jej může změnit, pokud byl správně zjištěn skutkový stav.⁸² Obdobné či velice podobné definice opravných systémů můžeme nalézt i u jiných autorů.⁸³ Dále se zabývá zejména vývojem odvolání a odklonem od systému úplné apelace již zmiňovanou novelou OSŘ zákonem č. 30/2000 Sb.⁸⁴ Lavický se v další ze svých knih zabývá komplexním rozbořem důkazního břemene v civilním řízení soudním. Postupně popisuje objektivní a subjektivní chápání důkazního břemene, abstraktní a konkrétní břemeno vedení důkazu a břemeno tvrzení. Tématu této práce se autor v tomto díle nevěnuje.⁸⁵ Lavický je též autorem mnoha odborných článků, které se zkoumaného tématu dotýkají. V článku „*Novoty v odvolacím řízení*“⁸⁶ společně s Michalem Králíkem popisuje vývoj chápání a současné pojetí zákazu novot v odvolacím řízení, zakotveného zejména v § 205a OSŘ. Současné chápání zákazu novot autoři definují v užším pojetí jako zákaz uvádění nových skutečností a důkazních návrhů před soudem druhého stupně a v širším pojetí též jako nemožnost uplatnit až v odvolacím řízení nový nárok, příp. nové námitky.⁸⁷ V dalším z jeho mnoha článků autor rozebírá dispoziční zásadu v odvolacím řízení. Popisuje současné chápání dispoziční zásady a zásady oficiality, když uvádí: „*Dispoziční zásada spolu se zásadou oficiality určují, na kom vůbec záleží, zda k řízení dojde, kdo vymezi jeho předmět a bude oprávněn s řízením i jeho předmětem nakládat. Je-li řízení ovládáno zásadou oficiality, je tato role svěřena soudu, je-li vybudováno na dispozičním principu, je ponecháno zahájení řízení, vymezení jeho předmětu a nakládání s nimi na vůli stran.*“⁸⁸ Následně uvádí, že se dispoziční zásada v odvolacím řízení projevuje zejména při zahájení odvolacího řízení, které lze zahájit jen na návrh procesních stran (i nevyužití institutu odvolání a marné uplynutí odvolací lhůty je projevem dispoziční zásady), při vymezení předmětu a rozsahu odvolacího řízení a v neposlední řadě při vymezení hledisek, na základě kterých se má rozhodnutí soudu prvního stupně přezkoumávat (tedy při formulaci odvolacích důvodů).

⁸² Tamtéž, str. 202-204

⁸³ K tomu blíže viz kap. 1.2.

⁸⁴ LAVICKÝ, Petr, 2014, op. cit., str. 209-211.

⁸⁵ LAVICKÝ, Petr. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. Extra (Leges). ISBN 978-80-7502-203-5.

⁸⁶ LAVICKÝ, Petr a Michal KRÁLÍK. *Novoty v odvolacím řízení. Soudní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2019, roč. 25, č. 3. ISSN 1211-4405. str. 105-107.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ LAVICKÝ, Petr. *Dispoziční zásada v civilním odvolacím řízení. Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, roč. 23, č. 7. ISSN 1210-6410. str. 253-260.

Mezi další ze současných autorů, kteří se ve svých dílech typicky zabývají dokazováním, lze určitě zařadit Kláru Hamulákovou. Ta rozebírá dokazování zejména s ohledem na zákonné koncentrace řízení.⁸⁹ Probíranou problematikou se nicméně nezabývá.

Významným zdrojem informací, a to nejen pro studenty práv, ale obecně pro celou právnickou obec, jsou jistojistě komentáře k OSŘ. V nich, jak je známo, bývají vysvětlené jednotlivé pasáže zákona za použití relevantní judikatury a názorů jejich autorů. V této části práce se nechci věnovat analýzou jednotlivých komentářů z důvodu jejich obdobné struktury a pouze drobných odchylek v názorech autorů. Je pravdou, že komentáře ve svém celku obsahují detailní náhled na probíranou problematiku, ale pouze vysvětlují jednotlivé ustanovení zákona bez jakéhokoliv myšlenkového přesahu, či uceleného názoru. Komentáře však hojně využívám v kapitole třetí, tudíž relevantní názory jejich autorů budou uvedeny v této části práce.

Na dané téma bylo napsáno též větší množství dalších odborných článků, které zasadím do kontextu následujících kapitol.

2.4 Závěr

Problematikou dokazování v odvolacím řízení se zabývali již prvorepublikoví autoři. Mezi nejdůležitější z nich řadíme např. Václava Horu či Františka Štajgra. Z některých jejich názorů vyplývá i chápání současného znění zákona, jak popíšu dále v této práci. Právní úprava probíraného tématu prošla dlouhým legislativním vývojem, když se vlivem času a společenských podmínek měnil zejména rozsah oprávnění účastníků uvádět před odvolacím soudem nové skutečnosti a důkazy. Dalším významným znakem, který byl v právní úpravě často měněn, je to, zda má odvolací soud povinnost zjišťovat materiální pravdu, či zda je, s odkazem na zásadu formální pravdy, dokazování v odvolacím řízení především v rukách účastníků. Novějšími novelami OSŘ došlo zejména k zavedení a posílení systému zákonných koncentrací, k posílení apelační zásady a také k vyčlenění některých řízení do ZŘS. Dnes je právní úprava dokazování v odvolacím řízení sporném upravena v části čtvrté OSŘ. Nedostačující rozbor této právní úpravy nalzáme v právnických učebnicích, detailnější, ale neucelený, pak zejména v komentářích k OSŘ a odborných člancích. Mezi současnými českými procesualisty lze určitě vyzdvihnout Karla Svobodu a Petra Lavického, kteří se tématem práce zabývají.

Lze shrnout, že problematika dokazování v odvolacím řízení je v odborné literatuře, jak současných, tak minulých autorů, nedostatečně zpracovaným tématem. To podporují též faktem,

⁸⁹ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-51-6., nebo KŘIVÁČKOVÁ, Jana a Klára HAMULÁKOVÁ. Devět měsíců účinnosti nové právní úpravy koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, roč. 18, č. 12. ISSN 1210-6410. str. 441–446.

že do dne vypracování této práce nebyla publikována jediná monografie, zabývající se výhradně zkoumaným tématem.

Další částí této práce se tak pokusím navázat na díla výše zmíněných autorů, popř. doplnit jimi nepopsané mezery, když poskytnu systematický pohled na současnou právní úpravu dokazování v odvolacím řízení.

3. Současná právní úprava dokazování v odvolacím řízení

Touto kapitolou bych chtěl navázat na výše zmíněné názory osobností civilního procesu a provést rozbor zkoumané problematiky pohledem současné právní úpravy České republiky.

3.1 Vázanost odvolacího soudu zjištěným skutkovým stavem

3.1.1 Úvod

§ 213 odst. 1 OSŘ, uvádí, že odvolací soud není vázán skutkovým stavem zjištěným v první instanci. Toto ustanovení otevírá pomyslnou bránu pro opakování či doplnění dokazování odvolacím soudem dle § 213 odst. 2 až 5 OSŘ. Soud druhého stupně je tak povinen nejen přezkoumat rozhodnutí prvostupňového soudu po stránce právní a skutkové, ale také musí provést dokazování, aby zjistil skutkový stav věci a mohl ve věci meritorně rozhodnout. Možnost odvolacího soudu odchýlit se od skutkového stavu zjištěného v prvním stupni je charakteristickým rysem apelačního opravného principu.⁹⁰

Ustanovení § 213 odst. 1 OSŘ však nevyjadřuje pouze právo odvolacího soudu odchýlit se od skutkových zjištění soudu první instance, ale též zákaz přihlédnout ke skutečnostem, které byly před soudem první instance uplatněny v rozporu s pravidly koncentrace řízení. Odvolací soud při zjišťování skutkového stavu nesmí přihlédnout k tvrzením a důkazům, které koncentrace řízení vyloučila ze zjišťování skutkového stavu věci. Nemůže brát zřetel ani na zjištění učiněná z důkazů, k nimž soud prvního stupně neměl ze stejných důvodů přihlížet.^{91,92}

3.1.2 Podmínky pro odchýlení se od skutkového stavu

Je důležité uvést, že výše popsaná možnost odvolacího soudu odchýlit se od skutkového stavu zjištěného prvostupňovým soudem má určité hranice. Aby odvolací soud mohl dospět k jiným skutkovým závěrům, musí splňovat vymezené podmínky, které zaručí správnost jeho rozhodování. Tyto podmínky stanovila judikatura Nejvyššího soudu, konkrétně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2002, sp. zn. 20 Cdo 1418/2002.

Prvním z těchto pravidel je povinnost odvolacího soudu respektovat procesně ekonomické hledisko. To vyjadřuje, že odvolací soud může opakovat nebo doplnit dokazování, nejde-li o rozsáhlejší doplnění a lze-li ho provést bez průtahů.⁹³

⁹⁰ Další typické znaky apelačního opravného systému viz kap. 1.2.

⁹¹ DRÁPAL, Ljubomír. § 213a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád II. § 201 – 276. komentář*. 1 vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9. str. 1714.

⁹² ŠEBEK, Roman. § 213. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3 vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-828-3. str. 927-928.

⁹³ K tomu blíže viz kap. 3.3.

Další podmínkou je dle citované judikatury dodržení zásad ústnosti a přímosti, které v souvislosti se skutkovým stavem zjištěným soudem prvního stupně znamenají, že se od něj odvolací soud nemůže bez dalšího odchýlit. Pokud o tom uvažuje, musí důkazy provedené soudem prvního stupně opakovat, nebo doplnit.⁹⁴⁹⁵

Třetí a poslední podmínkou je respektování zásady dvojinstančnosti řízení, kterou citovaná judikatura chápe tak, že odvolací soud není oprávněn ve druhém stupni provádět dokazování, týkající se skutečností, které nebyly před prvostupňovým soudem vůbec zjišťovány. Tímto postupem by totiž účastníka zbavil možnosti přezkumu skutkových závěrů, učiněných ve druhém stupni.

3.1.3 Zásada dvojinstančnosti řízení

Zásada dvojinstančnosti (někdy též označována jako zásada dvouinstančnosti) je založená zejména na ustanovení § 201 OSŘ, podle něhož lze podat odvolání proti každému rozhodnutí prvostupňového soudu, nevylučuje-li to zákon, a dále na ustanoveních § 9 a § 10 OSŘ, popisujících funkční příslušnost okresních, resp. obvodních a krajských, resp. vrchních soudů. Zmíněná zásada prošla vlivem novelizace OSŘ rozsáhlým judikatorním vývojem. Během tohoto vývoje jí byla prisuzována rozdílná důležitost a význam. Smysl této zásady můžeme spatřovat v tom, že rozhodnutí prvostupňového soudu přezkoumá a případně po doplnění dokazování potvrdí či změní odvolací soud. Dále v tom, že by každé právní posouzení a skutkové zjištění mělo projít v zásadě dvěma stupni.⁹⁶ Touto kapitolou bych chtěl blíže popsat judikatorní vývoj této zásady s ohledem na její závaznost v civilním řízení.

Co se týče judikatury Ústavního soudu, tak ta nám vyřešila jednu z elementárních otázek důležitých pro pochopení zásady dvojinstančnosti, tedy zda je tato zásada považována za zásadu ústavní. Dle názoru Ústavního soudu odepření odvolacího přezkumu v civilním řízení není v rozporu s čl. 36 odst. 1 LZPS. Z jeho ústavního pohledu je postačující, že se věci zabývala řádně alespoň jedna instance.⁹⁷⁹⁸

Judikatura Ústavního soudu prošla ve vztahu k závaznosti zásady dvojinstančnosti řízení vývojem. Milník pro změnu chápání této zásady lze spatřovat v nabytí účinnosti novely OSŘ, která byla přijata zákonem č. 59/2005 Sb. Tato novela dle důvodové zprávy reagovala na vysoký počet

⁹⁴ K tomu také např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1546/99 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. 32 Cdo 2766/2014.

⁹⁵ K zásadě ústnosti a přímosti blíže viz kap. 3.2.2.

⁹⁶ IŠTVÁNEK, František a Jiří SPÁČIL. Quo vadis dvojinstanční zásado. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006, roč. 14, č. 20. ISSN 1210-6410. str. 727-730.

⁹⁷ Naopak v trestních věcech požadavek na dodržení zásady dvojinstančnosti vyplývá z čl. 2 protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod dle nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2003, sp. zn. III. ÚS 150/03.

⁹⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 706/14.

zrušujících rozhodnutí odvolacích soudů a na fakt, že soudní spory probíhají mezi jednotlivými instancemi opakovaně. Důsledkem tehdejší právní úpravy byla neúnosná délka řízení a důvodný pocit účastníků, že nemohou v reálném čase dosáhnout konečného rozhodnutí ve věci.⁹⁹ Z těchto důvodů novela upravila znění § 213 OSŘ a včlenila do OSŘ § 213a a § 213b. Výsledkem této změny mělo být zrychlení řízení před soudy první a druhé instance, a to zabráněním rušení rozsudků soudů první instance odvolacími soudy až na výjimky, zakotvené v § 219a OSŘ. Novela nově zakotvila princip, že rozhodovaná věc by měla projít každou z instancí soudní soustavy zásadně pouze jednou, čímž mělo dojít k omezení zásady dvojinstančnosti a zrychlení řízení.¹⁰⁰

Před přijetím výše zmíněné novely Ústavní soud námitce stěžovatelů, spočívající v porušení dvojinstančnosti řízení, vyhověl, např. v nálezu Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2002 sp. zn. I. ÚS 336/99, ve kterém došel k závěru, že: „*V případě potvrzujícího rozsudku odvolacího soudu, který byl opřen o jiný důvod, než byl důvod zamítnutí žaloby soudem prvního stupně, se v konkrétním případě jednalo o překvapivé rozhodnutí, které vedlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.*“¹⁰¹ V souvislosti s výše uvedeným rozhodnutím si lze všimnout, že Ústavní soud s porušením dvojinstančnosti řízení spojuje ochranu účastníků před překvapivým rozhodnutím. K čemuž ústavní soud došel i ve svém nálezu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 129/06, ve kterém uzavřel, že soud druhého stupně nedodržel zásadu dvojinstančnosti řízení, a tím došlo k vydání překvapivého rozhodnutí. Zákaz překvapivých rozhodnutí neboli zásada předvídatelnosti rozhodnutí z hlediska hmotněprávního znamená, že soud je povinen v obdobných případech rozhodovat stejně. Z hlediska procesněprávního ji chápeme jako zákaz soudu založit rozhodnutí na právním názoru, který strany neočekávaly a nemohly na něj proto reagovat.¹⁰² Překvapivé rozhodnutí lze proto definovat i jako právní posouzení, o kterém dosud strany neuvažovaly, dále takové, které sice vyšlo najevo, ale některá ze stran je přehlédla nebo nepovažovala za podstatné a dále to, které sice vyšlo najevo, ale ani jedna strana s ním nepočítala, protože obě shodně vycházely z jiného.¹⁰³ K předejití zákazu překvapivého rozhodnutí je soud povinen upozornit strany na odlišné právní posouzení a poskytnout jim možnost vyjádřit se.¹⁰⁴

⁹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 59/2005 Sb., op. cit.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 336/99.

¹⁰² PULKRÁBEK, Zdeněk. Zákaz překvapivého rozhodnutí: Buď – anebo. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2019, roč. 27, č. 11. ISSN 1210-6410. str. 381-388.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

K oslabení zásady dvojinstančnosti došlo nálezem Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 37/03, ve kterém uvedl, že odvolací soud smí rozhodnutí prvostupňového soudu zrušit až v nejzazším případě, pokud sám nemůže rozhodnutí změnit či potvrdit, tzn. když nemůže vady zhojit sám.

Přijetí výše uvedené novely, která posiluje apelační zásadu, Ústavní soud reflektuje již v závěru výše zmíněného nálezu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 129/06, ve kterém kromě výše uvedeného též shrnuje změnu chápání zásady dvojinstančnosti, když uvádí: „*Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že výše uvedené (včetně citovaných nálezů Ústavního soudu) se vztahuje k právnímu stavu platnému do dne 31. 3. 2005. Dne 1. 4. 2005 vstoupil v účinnost zákon č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony..... Na rozdíl od dosavadní právní úpravy tak dochází k oslabení zásady dvojinstančnosti řízení, kdy odvolací soud může potvrdit rozhodnutí soudu prvního stupně, jehož výrok je věcně správný, i když založí své rozhodnutí na zcela jiném právním posouzení věci. Ani tato nová právní úprava však nezabavuje odvolací soud dostát zákonem (§ 118a o. s. ř.) mu uložené povinnosti a s takovým právním názorem účastníka řízení seznámit*“¹⁰⁵. Jinými slovy Ústavní soud shrnul, že spor, o který se v daném nálezu jedná, se posuzuje dle staré právní úpravy před nabytím účinnosti zmiňované novely, tudíž jednáním odvolacího soudu došlo k porušení zásady dvojinstančnosti v jejím tehdejší chápání, a v tom důsledku bylo porušeno Listinou zakotvené právo na spravedlivý proces. Zároveň též uzavřel, že po nabytí účinnosti uvedené novely již dále nelze dvojinstančnost řízení chápat jako zásadu ovládající civilní proces. Poslední citovanou větou Ústavní soud přdestřel vývoj svého budoucího rozhodování v obdobných případech, když zopakoval požadavek, že odvolací soudy nesmí založit svá rozhodnutí na skutkových zjištěních, k nimž se strany během řízení neměly šanci vyjádřit, tudíž jsou pro ně překvapivá. Tento požadavek Ústavní soud zmiňuje i v současné judikatuře.¹⁰⁶

Co se týče judikatury Nejvyššího soudu, ta se též jako judikatura Ústavního soudu výrazně mění nabytím účinnosti novely č. 59/2005 Sb. Definicí zásady dvojinstančnosti a její důsledky před nabytím účinnosti novely vymezil rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1811/2000. V tomto rozsudku Nejvyšší soud konstatoval, že odvolací soud musí rozhodnutí soudu první instance zrušit a vrátit, pokud je ke správnému rozhodnutí nutné učinit klíčová skutková zjištění, která nebyla učiněna v první instanci, popřípadě která prvostupňový soud sice učinil, ale vzhledem k nesprávnému právnímu názoru na nich své rozhodnutí nezaložil. Jestliže soud druhého stupně rozhodnutí změnil na základě výsledků dokazování soudu první instance

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Např. nález Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1247/20.

a na základě vlastních skutkových zjištění, zbavil tím účastníky řízení práva na to, aby taková zjištění byla projednána a zkontrolována ve druhé instanci. Tímto jednáním se odvolací soud dostal do rozporu se zásadou dvojinstančnosti řízení, kterou Nejvyšší soud v době vydání rozsudku považoval za stěžejní zásadu civilního procesu.

Citovaný rozsudek Nejvyššího soudu založil enormní kasační praxi odvolacích soudů, na což reagovala uvedená změna OSŘ zákonem č. 59/2005 Sb. Přijetí této změny zaregistroval Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 11. 1. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3820/2009, kterým vyloučil zásadu dvojinstančnosti z množiny obecných principů civilního procesu. Zároveň přikázal soudům druhého stupně provést v průběhu odvolacího řízení důkaz, potřebný ke zjištění skutkového stavu věci, přestože by ho chtěli odmítnout z důvodu účinků této zásady. Na toto rozhodnutí Nejvyšší soud dále navázal svým rozsudkem ze dne 12. 6. 2013, sp. zn. 33 Cdo 2832/2011, který uvádí, že význam dvojinstančnosti řízení po přijetí výše uvedeného zákona spočívá v pouhé snaze o odstranění chyb v rozhodnutích prvoinstančních soudů, nikoliv v nutnosti přezkumu skutkových tvrzení dvěma stupni.

Na závěr pojednání o zásadě dvojinstančnosti shrnuji, že nabytím účinnosti novely OSŘ č. 59/2005 Sb., byla změněna ustálená judikatura Ústavního a Nejvyššího soudu. V tomto důsledku došlo k odklonu od této zásady a nadále ji nelze považovat za jeden z principů, ovládajících civilní proces.

Na změnu pojetí zásady dvojinstančnosti reagovala i dobová odborná praxe. K tomuto lze odkázat na názor Hlavsy, který k § 213 OSŘ shrnuje: „*OSŘ tak umožňuje odvolacímu soudu být samotnou skutkovou instancí, čímž se má zabránit ve větší míře rušení rozhodnutí soudů 1. stupně odvolacími soudy. Odvolací soud tak má možnost až na stanovené výjimky pouze potvrzovat nebo měnit rozhodnutí soudů 1. stupně. Zjistí-li odvolací soud, že soud 1. stupně postupoval nesprávně, má sám možnost na základě dokazování zjistit skutkový stav pro konečné rozhodnutí. Pro urychlení odvolacího řízení bude většina věcí v odvolacím řízení projednána pouze jednou, a to často tak, že rozhodnutí odvolacích soudů budou rozdílná od rozhodnutí soudů 1. stupně (neshodná skutková či právní zjištění), což vede i k námitkám o omezení zásady dvojinstančnosti řízení.*“¹⁰⁷ Obdobně se vyjadřuje i Drápal¹⁰⁸ v komentáři k OSŘ, či Svoboda ve své monografii.¹⁰⁹

Změna pojetí zásady dvojinstančnosti ovšem nebyla dostatečně reflektována ve všech případech odborné praxe. Důkazem může být názor Petra a Jirsy, kteří k doplnění dokazování

¹⁰⁷ HLAVSA, Petr. *Občanský soudní řád: Soudní řád správní a předpisy související: s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2008. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-706-5. str. 256-257.

¹⁰⁸ DRÁPAL, Ljubomír. § 213a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit. str. 1718.

¹⁰⁹ SVOBODA, Karel, 2009, op. cit., str. 185-186.

ve světle § 213 odst. 4 OSŘ píše, že je v rozporu se zásadou dvojinstančnosti, jestliže soud druhého stupně vlastním doplněním důkazů zjistí skutkový stav věci zcela jinak než soud první instance.¹¹⁰ Je zřejmé, že uvedené tvrzení nereaguje na vývoj rozhodovací praxe Nejvyššího a Ústavního soudu rozebraný výše v této podkapitole. Důkazem může být i odkaz na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. 29 Odo 717/2001¹¹¹, který dle uvedené judikatury již není aktuální. Dovolím si nesouhlasit i s názorem Petra v téže publikaci, který zní, že zásada dvojinstančnosti je stále principem občanského soudního řízení, když pro podepření tohoto tvrzení odkazuje na náleze Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 129/06.¹¹² Toto rozhodnutí jsem již výše přiblížil a uvedl, že dokonce v samotném jeho závěru Ústavní soud avizuje oslabení zásady dvojinstančnosti v důsledku nabytí účinnosti novely OSŘ č. 59/2005 Sb. Pokud mám polemizovat, tak mám za to, že těmito výroky autorů soudcovského komentáře bylo myšleno zachování zákazu překvapivých rozhodnutí, jako jedné ze zásad občanského soudního procesu. To usuzuji z faktu, že na zákaz překvapivých rozhodnutí je stále Nejvyšším soudem kladen důraz a i náleze zmíněný Petrem (náleze Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 129/06) na dodržování tohoto zákazu upozorňuje. Nicméně, i když zákaz překvapivých rozhodnutí do jisté míry se zásadou dvojinstančnosti řízení v jejím významu před novelou OSŘ souvisí a Ústavní soud tyto dvě zásady často spojoval, určitě se nejedná o synonyma, která by mohla být zaměňována. Z těchto důvodů nesouhlasím s výše uvedenými tvrzeními s ohledem na jejich judikatorní překonání.

3.1.4 Závěr

Zákonná úprava obsažená v § 213 odst. 1 OSŘ vyjadřuje možnost odvolacího soudu odchýlit se od skutkového stavu, zjištěného v prvním instanci. Nejedná se však o možnost bezpodmínečnou, nýbrž podmíněnou. Odvolací soud je povinen respektovat judikaturou vymezená pravidla, aby zjištěným skutkovým stavem nebyl vázán a mohl dospět k odlišným skutkovým závěrům. Mezi tato pravidla patří procesně ekonomické hledisko a respektování účinků zásad ústnosti a přímosti. Judikatura sem řadila i dodržení zásady dvojinstančnosti řízení. Toto pravidlo však vedlo k nadměrnému prodloužení občanského soudního řízení, na což zákonodárce reagoval novelou OSŘ č. 59/2005 Sb., jejímž cílem bylo řízení urychlit. V důsledku této novely a v důsledku judikatorního vývoje Ústavního a Nejvyššího soudu došlo k faktickému opuštění této

¹¹⁰ PETR, Bohuslav a Jaromír JIRSA. § 213. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201-250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-375-6. str. 84.

¹¹¹ Na toto rozhodnutí odkazují Petr a Jirsa.

¹¹² PETR, Bohuslav. § 201. In: JIRSA, Jaromír. a kol., 2019, op. cit., str. 19.

zásady, tudíž již není jedním z pravidel, kterými by byl odvolací soud při odchýlení se od skutkového stavu limitován. Naopak odvolací soud je stále limitován zákazem překvapivých rozhodnutí, na který je i po účinnosti zmíněné novely stále kladen důraz.

V souvislosti se závěry této podkapitoly mám za to, že současnou právní úpravu výstižně charakterizuje vyjádření Hory, který uvedl, že zákaz novot se v občanském soudním řízení neprojevuje tak, že by skutkový stav věci nemohl být ve druhém stupni zjištěn odlišně.¹¹³

¹¹³ HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: III. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3. str. 63.

3.2 Opakování dokazování před odvolacím soudem

3.2.1 Úvod

Opakování dokazování v odvolacím řízení upravuje druhý a třetí odstavec § 213 OSŘ, přitom je důležité odlišit postup odvolacího soudu podle druhého a podle třetího odstavce tohoto paragrafu. Každý z odstavců totiž popisuje postup odvolacího soudu ve vztahu k jiné množině důkazů a každý zakotvuje jiná pravidla při opakování dokazování. Zatímco druhý odstavec zmíněného ustanovení se týká důkazů, z nichž prvoinstanční soud zjistil skutkový stav věci, tak třetí odstavec upravuje tu množinu důkazů, které prvoinstanční soud sice provedl, ale neučinil z nich žádná skutková zjištění. Jinými slovy, před odvolacím soudem lze zopakovat ty důkazy, které byly dle § 213 odst. 2 OSŘ provedeny prvostupňovým soudem a z nichž tento soud při hodnocení skutkového stavu vycházel, tak i ty důkazy, které prvostupňový soud provedl, ale poté je nehodnotil, dle § 213 odst. 3 OSŘ.

Ustanovení § 213 odst. 2 OSŘ věta před středníkem dává odvolacímu soudu možnost zopakovat důkazy, ze kterých soud prvního stupně zjistil skutkový stav věci, kdežto věta za středníkem ukládá odvolacímu soudu povinnost provedené důkazy zopakovat vždy, má-li za to, že je z nich možné dospět k odlišnému skutkovému zjištění, než učinil soud prvního stupně. Ustanovení § 213 odst. 3 OSŘ věta před středníkem ukládá povinnost odvolacímu soudu nepřihlídnout k důkazům, z nichž prvostupňový soud neučinil žádná skutková zjištění, ledaže by je zopakoval. Věta za středníkem mu pak přikazuje tyto důkazy zopakovat, jestliže ke skutečnosti, jež jimi má být prokázána, soud první instance provedl jiné důkazy, z nichž při zjišťování skutkového stavu vycházel.

V této kapitole postupně rozebírám zásady ústnosti a přímosti a jejich důsledky ve vztahu k opakování dokazování. Dále za použití judikatury a relevantní literatury vysvětluji postup soudu a účastníků řízení při opakování dokazování dle ustanovení § 213 odst. 2 OSŘ a § 213 odst. 3 OSŘ.

3.2.2 Zásada ústnosti a přímosti

Zásada ústnosti je v českém civilním procesu chápána jako zásada ústavní, vyplývající z čl. 96 odst. 2 Ústavy.¹¹⁴ Opakem je zásada písemnosti. Obě tyto zásady se v civilním řízení prolínají a jejich vzájemný poměr je spíše otázkou účelnosti. K dosažení jednoznačnosti a přesnosti civilního řízení je totiž stále zapotřebí dodržení písemné formy některých procesních úkonů např. žaloby nebo odvolání. V současném pojetí zásada ústnosti znamená, že soud je

¹¹⁴ WINTEROVÁ, Alena. Právo na spravedlivý proces (principy fungování soudnictví). In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ, 2018, op. cit., str. 72-73.

povinen přihlédnout k ústním projevům stran.¹¹⁵ Zásada přímosti pak souvisí se zásadou ústnosti a požaduje, aby soud rozhodující ve věci získal co nejpřesnější informace, pokud možno ze zdroje, který je, co nejbezprostřednější.¹¹⁶ Z tohoto důvodu soud nepřistoupí k výslechu svědka, který věc slyšel pouze z doslechu, když může vyslechnout svědka očitého.

Ve vztahu k odvolacímu řízení jsou důsledky těchto dvou zásad klíčové, neboť přikazují soudu druhého stupně znovu provést důkazy, pokud jim chce přiznat jinou hodnotu než soud stupně prvního. Opakování dokazování odvolacím soudem tedy v některých případech není v důsledku těchto zásad možností, nýbrž povinností. Tento požadavek můžeme nalézt v ustálené judikatuře Ústavního soudu, například v nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2006, sp. zn. II. ÚS 363/06, v jehož právní větě je též shrnut smysl zásady přímosti: „Z rozhodnutí odvolacího soudu je patrné, že se odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, aniž zopakoval dokazování, zejména změnil právní pohled na věc. Hodnocení důkazů bez jejich provedení soudem zakládá porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v důsledku porušení zásady přímosti, dle níž dokazování provádí soud, jenž rozhoduje ve věci, a to při jednání, ke kterému předvolá účastníky řízení. Smyslem a účelem zásady přímosti je objektivita a nezávislost soudního rozhodování, jakož i zabezpečení práva účastníků řízení vyjádřit se k provedeným důkazům.“¹¹⁷¹¹⁸ Obdobné závěry nalzáme i v judikatuře soudu Nejvyššího, například v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1546/99, který uzavírá, že soud druhé instance je povinen zopakovat důkazy ve formě svědeckých výpovědí, jestliže je chce hodnotit jinak než soud první instance. Zároveň uvádí, že pokud postupuje v rozporu s tímto pravidlem, zatíží řízení vadou, která může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Je však důležité zaznamenat, že dle výše zmíněné judikatury je důvodem pro zopakování dokazování požadavek na to, aby si odvolací soud zjednal rovnocenný podklad pro odlišné hodnocení důkazů. Rovnocenným podkladem musíme rozumět stejně kvalitní podklad jako ten, ze kterého vycházel soud prvního stupně. Naopak rovnocenným podkladem není zopakování důkazu, svědecké výpovědi, dožádaným soudem v rámci odvolacího řízení, neboť v takovém případě odvolací soud rozhoduje, stejně jako při nezopakování dokazování, pouze na základě záznamu v soudním protokolu. Stejně kvalitní podklad si tudíž nezjedná a zatíží tím řízení vadou,

¹¹⁵ STAVINHOVÁ, Jaruška. In: STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr LAVICKÝ. *Základy civilního procesu*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5062-4. str. 27.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2006, sp. zn. II. ÚS 363/06.

¹¹⁸ Dále např. nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2004, sp. zn. IV. ÚS 57/04.

jež může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.¹¹⁹ Tomu odpovídá i dikce § 213a odst. 1 OSŘ. Výše uvedené lze vztáhnout i na situaci, kdy je výslech svědka v odvolacím řízení proveden soudem prvního stupně, namísto soudu odvolacího.¹²⁰

Požadavek na zopakování dokazování odvolacím soudem, pokud se chce odchýlit od stavu zjištěného soudem prvostupňovým, nedopadá na všechny druhy důkazů stejně. Důkazní prostředky můžeme dělit na dva základní okruhy na základě toho, do jaké míry na ně dopadá požadavek, plynoucí z těchto zásad. Prvním okruhem jsou důkazy, u kterých je vyloučen vliv skutečností nezachytitelných v protokolu o jednání na hodnocení jejich věrohodnosti.¹²¹ Takovým důkazem může být například fotokopie trestního spisu, přepis e-mailové komunikace či jiná listina, u níž nebude na její hodnocení hrát vliv žádná jiná skutečnost než ta, která je v ní obsažena. Tyto důkazní prostředky lze totiž věrohodně zhodnotit pouze na základě jejich obsahu. Druhým okruhem důkazů jsou důkazy, u jejichž hodnocení soud, vedle věcného obsahu, bere ohled i na jiné skutečnosti, například na přesvědčivost vystoupení vypovídající osoby nebo plynulost a jistotu výpovědi.¹²² V této množině důkazů budou jistě zařazeny především výpovědi svědků a jiných osob.

Požadavek na zopakování dokazování se plně projevuje u druhého okruhu těchto důkazních prostředků. Jinými slovy, pokud odvolací soud hodnotí jinak než soud prvostupňový výpovědi účastníků řízení, svědků či jiných osob, ač tyto důkazy zopakoval pouze přečtením protokolů o jejich výpovědích, porušil tím zásadu přímosti, a tím řízení zatížil vadou, která mohla mít za následek nesprávné hodnocení ve věci. Naopak u listin není porušením zásady přímosti, pokud z nich odvolací soud vyvodil jiné skutkové závěry než soud prvostupňový, aniž by je sám zopakoval, nebo doplnil.¹²³ Listiny jsou tedy výjimkou z výše uvedené zásady, ale pouze v případě, že není sporná jejich správnost nebo pravost.¹²⁴ Pokusím se toto dělení ilustrovat na dvou příkladech. První příklad: před soudem prvního stupně probíhalo řízení o uhrazení částky z titulu zápůjčky. V rámci tohoto řízení prvostupňový soud provedl důkaz listinou – emailovou komunikaci mezi žalobcem a žalovaným, ze které dovedil, že mezi stranami byla uzavřena smlouva o zápůjčce. Žádné jiné důkazy soud prvního stupně neprovedl, a zároveň nebyla sporná pravost ani správnost této e-mailové komunikace. Žalovaný poté podal odvolání. Odvolací soud

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2006, sp. zn. 33 Odo 803/2005.

¹²⁰ DRÁPAL, Ljubomír. § 213a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1716.

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3061/2010.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Též např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.3.2007, sp. zn. 21 Cdo 194/2006 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 626/2000.

¹²⁴ ŠEBEK, Roman. § 213. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 929.

následně odlišně zhodnotil předmětnou e-mailovou komunikaci a rozhodl, že mezi stranami nebyla uzavřena smlouva o zápůjčce, nýbrž darovací smlouva. Toto odlišné zhodnocení provedl, aniž by důkaz zopakoval. Příklad druhý: před soudem prvního stupně probíhalo totožné řízení jako v příkladu prvním, s tím rozdílem, že soud prvního stupně tentokrát dovodil uzavření ústní smlouvy o zápůjčce z výpovědi očitého svědka, který byl při uzavírání smlouvy přítomen. Odvolací soud poté odlišně zhodnotil předmětnou svědeckou výpověď na základě protokolu o výpovědi svědka, aniž by výslech tohoto svědka zopakoval, a rozhodl, že mezi stranami nebyla uzavřena smlouva o zápůjčce, nýbrž darovací smlouva. V prvním příkladu odvolací soud nepochybil, jelikož při hodnocení listiny (e-mailové komunikace) je vyloučen vliv jiných skutečností, nezachytitelných v protokolu, na hodnocení jejich věrohodnosti, tudíž v tomto případě nedošlo k porušení zásady přímosti. Zatímco v druhém příkladu odvolací soud pochybil, neboť při výslechu svědka musí brát soud v potaz i jiné skutečnosti, které mají vliv na jeho věrohodnost. Odvolací soud měl sám svědka znovu vyslechnout, aby si opatřil rovnocenný podklad pro své rozhodnutí.

Zvláštní situace vzniká, pokud soud prvního stupně zakládá svá skutková zjištění na listinných důkazech ve spojení s výpovědí účastníků řízení, tedy jestliže k určitému skutkovému zjištění dojde na základě provedení důkazu listinou a výpovědí účastníků či jiných osob. Toto vyřešil Ústavní soud, který uvedl, že pokud prvostupňový soud svá skutková zjištění založil na listinných důkazech ve spojení s výpovědí účastníků, je v souladu se zásadou přímosti a ústnosti nutné, aby odvolací soud oba tyto důkazy zopakoval, jestliže je chce hodnotit odlišně.¹²⁵ Obdobně se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 4. 5. 2010, sp. zn. 22 Cdo 2793/2009, ve kterém uvedl, že pokud soud prvního stupně vyšel, při určování výše náhrady za přikázání stavby do vlastnictví jedné ze stran, z důkazu listinou, znaleckého posudku, a dále z výpovědi znalce, byl odvolací soud, který se od skutkových zjištění odchýlil, povinen tyto důkazy zopakovat a zjednat si rovnocenný podklad pro své odlišné zhodnocení.

Lze shrnout, že zásady ústnosti a přímosti se v odvolacím řízení naplno projevují u důkazních prostředků, u nichž si soud nemůže udělat hodnověrný a ucelený obrázek pouze na základě protokolu, typicky půjde o výpovědi svědků, účastníků a jiných osob. Ve světle výše uvedeného je nutné, aby si odvolací soud zjednal rovnocenný podklad pro změnu jejich hodnocení, čehož dosáhne tak, že je sám zopakuje. Tento závěr koresponduje se zněním § 213 odst. 2 OSŘ věty druhé, jejíž výklad přibližuji dále.

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2007, sp. zn. I. ÚS 273/06.

3.2.3 Dokazování dle § 213 odst. 2 OSŘ

Právní úprava obsažená ve druhém odstavci § 213 OSŘ upravuje jednání soudu druhého stupně v situaci, kdy opakuje důkazy, jež vedly ke zjištění skutkového stavu věci v řízení před prvostupňovým soudem. Podkladem pro zjištění skutkového stavu se v první instanci provedený důkaz stal tehdy, pokud o něj soud opřel skutková zjištění nebo pokud po dokazování uzavřel, že pro zjištění skutkového stavu věci z něj nelze vycházet, např. pro nevěrohodnost.¹²⁶ Citovaný odstavec se skládá z věty první a z věty druhé. Věta první umožňuje v odvolacím řízení zopakovat již provedené důkazy, zatímco věta druhá odvolacímu soudu přikazuje tyto důkazy zopakovat vždy, dojde-li k závěru, že je z nich možné dospět ke skutkovému zjištění, které je odlišné od učiněného soudem první instance.

Nejprve bych se chtěl krátce zamyslet nad významem a smyslem věty první uvedeného ustanovení. Z gramatického výkladu dojdeme k závěru, že odvolací soud může zopakovat důkazy, na základě kterých prvostupňový soud zjistil skutkový stav věci, pokud má za to, že z nich nelze dospět k jinému skutkovému zjištění. Jestliže se domnívá, že jejich provedením lze dojít k odlišnému skutkovému zjištění, zopakovat je totiž musí dle následující věty předmětného ustanovení. Vojtek se domnívá, že smyslem věty první je náprava formálních chyb v dokazování, kterými je zpochybněna správnost skutkových závěrů. Odvolacímu soudu se proto dává možnost důkazy zopakovat, aby tyto formální chyby, vzniklé v prvním stupni, napravil.¹²⁷ S tímto názorem si dovolím nesouhlasit. Z logiky věci vyplývá, že pokud je zpochybněna otázka správnosti skutkových závěrů, a to z jakéhokoliv důvodu, odvolací soud musí dokazování zopakovat dle § 213 odst. 2 OSŘ věty za středníkem. Tento logický závěr potvrzuje i judikatura Nejvyššího soudu, která uvádí, že právní úprava obsažená v § 213 odst. 2 OSŘ, se nevztahuje pouze na v zákoně uvedená skutková zjištění, ale i na skutkové závěry.¹²⁸ Dále tento svůj názor podpírám stručným vysvětlením pojmů skutkové zjištění a skutkový závěr. Skutkovým zjištěním rozumíme výsledek volného hodnocení důkazů. Postup soudu při dokazování je přitom následující: nejprve provede důkazy, poté je zhodnotí a výsledkem je skutkové zjištění jako určitý souhrn prokázaných skutečností. Skutkový závěr, též označovaný jako závěr o skutkovém stavu věci, vychází z jednotlivých dílčích skutkových zjištění, ze kterých se skládá. Zároveň uceleně a výstižně vyjadřuje skutkový stav věci a je základem pro právní posouzení. Z tohoto výkladu vyplývá, že dojde-li odvolací soud k závěru, že je zpochybněna správnost skutkových závěrů, musí současně dojít i k závěru, že je možné z provedených důkazů dojít k jiným skutkovým zjištěním.

¹²⁶ DRÁPAL, Ljubomír. § 213a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1714-1715.

¹²⁷ VOJTEK, Petr. § 242. In: JIRSA, Jaromír. a kol., 2019, op. cit., str. 213.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2537/2011.

Proto lze uzavřít, že výše uvedený názor Vojtka nelze považovat za správný a v jím předestřené situaci musí soud druhého stupně užít větu za středníkem a dokazování opakovat. K podepření mých závěrů odkazuji na judikaturu Nejvyššího soudu, jež v tomto směru též zastává můj výše uvedený názor.¹²⁹

Jakšič k předmětné větě uvádí, že možnost zopakovat důkazy náleží odvolacímu soudu tehdy, má-li za to, že prvostupňový soud stejné důkazy neprovedl dostatečně.¹³⁰ Pokud bychom tento názor dali do kontrastu s výše uvedeným gramatickým výkladem, tak dojdeme k závěru, že odvolací soud může dle věty před středníkem zopakovat důkazy, usoudí-li, že je soud prvního stupně neprovedl dostatečně, ale současně má-li za to, že jejich provedením nelze dojít k odlišným skutkovým zjištěním. V tomto jednání odvolacího soudu bych postrádal jakýkoliv smysl, proto ani s výše uvedeným tvrzením nesouhlasím. Dovoluji si tvrdit, že situace, kdy je odvolací soud přesvědčen, že soud prvního stupně důkazy neprovedl dostatečně, se podřadí opět pod ustanovení § 213 odst. 2 OSŘ věty za středníkem, neboť odvolací soud musí mít za to, že lze dojít k odlišným skutkovým zjištěním. Důvodová zpráva zákona č. 59/2005 Sb., kterým byla daná věta do OSŘ vložena ohledně významu předmětné věty, mlčí, stejně jako ostatní komentáře a literatura.

Výše uvedené názory autorů komentářů, jakožto i chybějící literatura a odůvodnění v důvodové zprávě, mě pouze utvrzují v mém závěru, že § 213 odst. 2 OSŘ věta před středníkem je pouze prázdňím oprávněním odvolacího soudu zopakovat důkazy, ze kterých prvostupňový soud zjistil skutkový stav věci. Tato věta však postrádá jakýkoliv smysl či účel, protože k opakování dokazování dle § 213 odst. 2 OSŘ reálně dochází pouze dle věty za středníkem, tedy tehdy, má-li soud za to, že tím může dojít k jiným skutkovým zjištěním. Opakováním i jiných důkazů než těch, u nichž by měl odvolací soud za to, že z nich lze dojít k jiným skutkovým zjištěním, by se dle mého názoru dopustil porušení zásady procesní ekonomie a zásady rychlosti řízení, protože by řízení bezdůvodně protáhl a zatížil by účastníky zbytečnými náklady. Možný smysl této věty vidím v tom, že je odvolací soud oprávněn zopakovat i jiné důkazy, než na které míří ustanovení věty za středníkem, aby si udělal lepší obrázek o projednávané věci a mohl ve věci sám rozhodnout. V tomto případě by však dle mého názoru došlo opět k porušení zásady procesní ekonomie a rychlosti řízení, jelikož se odvolací soud může s těmito důkazy dostatečně seznámit ze spisu bez nutnosti jejich opakování.

¹²⁹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2003, sp. zn. 21 Cdo 372/2003.

¹³⁰ JAKŠIČ, Vít. § 213. In: LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-986-1. str. 927.

Ustanovení § 213 odst. 2 OSŘ věta za středníkem míří, stejně jako věta před středníkem, na důkazy, na základě kterých prvostupňový soud zjistil skutkový stav věci, s tím rozdílem, že tato věta ukládá odvolacímu soudu povinnost dosud provedené důkazy zopakovat vždy, má-li za to, že z nich je možná dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvostupňový. S touto větou koresponduje výše uvedený výklad zásady přímosti a ústnosti, ze kterých plyne kategorický požadavek na to, aby odvolací soud zopakoval výslechy účastníků, svědků a jiných osob, pokud je chce hodnotit odlišně než soud prvostupňový. Z řad odborné veřejnosti zaznívají však i názory, že povinnost zopakovat výslechy svědků, účastníků či jiných osob odvolacím soudem, pokud chce tyto důkazy hodnotit odlišně, je výklad dovedený ad absurdum.¹³¹ Autoři poukazují na to, že v důsledku judikatury, která je uvedena v pojednání o zásadách ústnosti a přímosti, již není důležité, co kdo řekl a co je v protokolech, místo toho je kladen nadměrný důraz na neverbální komunikaci a řeč těla, k posouzení čehož ani není soudce dostatečně kompetentní.¹³² Autoři dále své názory podávají tím, že každé hodnocení neverbálních projevů osob je do značné míry subjektivní a ani psychologové se jednotně neshodnou, jak které projevy neverbální komunikace exaktně hodnotit. Dále upozorňují na nedomyšlenost celé teorie opakování důkazů v odvolacím řízení, kterou vidí zejména v těchto faktech: prvostupňový soud může vyslechnout svědka dožádaným soudem, zatímco odvolací nikoliv; u prvostupňového soudu je přípustné, aby vyslechl svědky jeden soudce a poté věc rozhodl soudce jiný (např. z důvodu odchodu do důchodu), zatímco u odvolacího nikoliv; možná dlouhá časová prodleva mezi výslechem svědka a rozhodnutím ve věci v prvním stupni, kdy si soudce již nemůže pamatovat, jak se daný svědek choval, a další. Na závěr shrnují, že povinnost zopakovat důkazy výslechem z důvodu toho, že má soudce odvolacího soudu možnost zhodnotit i jiné skutečnosti nezachytitelné v protokolu (např. plynulost a přesvědčivost výpovědi), je formalisticky přepjatá. Navrhují úpravu § 213 odst. 2 věty za středníkem, aby zopakování těchto důkazů byla možností, nikoliv povinností, popř. celou tuto větu vypustit.¹³³ S tímto názorem se neztotožňují. Smysl zásady přímosti a ústnosti, a s tím spojený požadavek na zopakování důkazů při jejich odlišném hodnocení odvolacím soudem, je objektivita a nezávislost soudního rozhodování a zajištění práva stran sporu vyjádřit se k prováděným důkazům.¹³⁴ To znamená, že tento požadavek je ochranou před tím, aby důkaz výslechem nebyl proveden bez vědomí účastníků řízení a jejich možnosti se k němu vyjádřit. Dle mého názoru je důležité, pokud chce odvolací soud měnit hodnocení

¹³¹ PŘIDAL, Ondřej a Zdeněk KONEČNÝ. Má význam opakovat výslechy svědků? *Soudce*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, č. 2. ISSN 1211-5347. str. 21-25.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Toto plyne např. z nálezů Ústavního soudu ze dne 17. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 1180/14.

výslechů, aby tento důkaz musel zopakovat při jednání, kterého má možnost se zúčastnit samozřejmě i účastník sporu. Ten totiž může přímo na tomto jednání se souhlasem soudu klást vyslýchaným osobám otázky, vyjadřovat se k jejich výpovědím a pohotově reagovat na uvedená tvrzení, čímž jistě ovlivní názor soudu, jakožto i jeho možnou změnu hodnocení důkazů. Při zopakování důkazů má účastník též možnost seznat z jednání odvolacího soudu, proč onen důkaz hodnotí odlišně než soud prvostupňový, a na čem zakládá své úvahy. Jestliže by odvolací soud měnil hodnocení výslechů pouze na základě přečtení protokolu o výslechu, byl by účastník řízení fakticky zbaven tohoto výše uvedeného práva ovlivnit změnu hodnocení důkazů odvolacím soudem a tím by dle mého názoru došlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces, jak výše uvedená judikatura dovozuje. Tento svůj názor zastávám i přes vědomí, že se zásada přimosti a ústnosti v tomto případě uplatňuje na úkor zásady rychlosti rozhodování a zásady procesní ekonomie. S tím souvisí i dikce ustanovení § 214 odst. 3 OSŘ, které zakotvuje povinnost odvolacího soudu vždy nařídít k projednání odvolání jednání, jestliže tento soud přistoupí k dokazování. Kdyby tak neučinil, tak by účastníkům řízení odejmul práva, která jim zákon poskytuje při dokazování.¹³⁵

Zároveň je třeba zmínit, že ustanovení § 213 odst. 2 OSŘ věta za středníkem nezakládá pouze povinnost odvolacího soudu uvedené důkazy zopakovat, ale též mu zakazuje zrušit rozhodnutí prvostupňového soudu s příkazem, aby přiřknul důkazům jinou váhu, poněvadž by tím byla porušena zásada volného hodnocení důkazů.¹³⁶ Tento závěr koresponduje s § 226 odst. 1 OSŘ, dle kterého je prvostupňový soud vázán právním názorem odvolacího soudu, nikoli jeho skutkovými úvahami.

Rozsah dokazování v odvolacím řízení dle druhého odstavce rozebíraného ustanovení je určen tou množinou důkazů, ze kterých prvostupňový soud dospěl ke skutkovým zjištěním, jež měla klíčový význam pro právní posouzení předmětné věci.¹³⁷ To znamená, že odvolací soud musí znovu provést všechny důkazy, které provedl soud prvního stupně a na základě kterých dospěl ke svým skutkovým zjištěním. Důležité je však zmínit, že tato skutková zjištění, která prvostupňový soud vyčerpал z provedených důkazů, musí být zásadně významná pro právní posouzení věci. Odvolací soud proto není povinen zopakovat všechny důkazy, jež provedl prvostupňový soud. Jestliže se však rozsah dokazování před prvostupňovým soudem nekryje s rozsahem důkazů, které odvolací soud dle § 213 odst. 2 OSŘ zopakoval, je dle citované

¹³⁵ DRÁPAL, Ljubomír. § 214. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1731.

¹³⁶ PETR, Bohuslav a Jaromír JIRSA. § 213. In: JIRSA, Jaromír. a kol., 2019, op. cit., str. 83., nebo DRÁPAL, Ljubomír. § 213a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1715.

¹³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1802/2010.

judikatury tento soud povinen v odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku vyložit, z jakých důvodů došlo k důkazní redukci.¹³⁸ Důvodem pro nezopakování všech důkazů může být především jejich nadbytečnost. Judikatura Nejvyššího soudu je ovšem v otázce rozsahu opakování dokazování odvolacím soudem značně rozkolísaná. V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2406/2015, Nejvyšší soud uvedl: „Z citovaných ustanovení mimo jiné vyplývá, že chce-li se odvolací soud odchýlit od skutkových závěrů soudu prvního stupně na základě soudem prvního stupně provedených důkazů, musí zopakovat všechny důkazy, o něž své skutkové závěry soud prvního soudu opřel, bez ohledu na to, zda podle jeho názoru (odvolacího osudu) některé z důkazů provedených soudem prvního stupně nebyly pro náležité objasnění skutkového stavu významné (potřebné). Je tomu tak proto, že chce-li se odvolací soud od skutkových závěrů soudu prvního stupně odchýlit, musí se tak stát na základě rovnocenných poznatků. Kdyby tomu tak nebylo, rozhodoval by odvolací soud (a měnil názor soudu prvního stupně) na základě jiných poznatků (méně poznatků), než které měl soud prvního stupně k dispozici.“¹³⁹ Na základě tohoto rozhodnutí lze dojít k závěru, že ve druhém stupni je nutné znovu provést celou množinu důkazů provedenou před soudem prvostupňovým, včetně těch, které v důsledku odlišného názoru odvolacího soudu nebyly relevantní pro odhalení skutkového stavu věci. Avšak upozorňuji, že v tomto judikátu Nejvyššího soudu se jednalo o případ, kdy první instance dospěla ke skutkovým zjištěním z důkazu listinou (e-mailovou korespondencí) a z výpovědi svědků. Odvolací soud se poté odchýlil od skutkového zjištění soudu prvního stupně, ale zopakoval pouze důkaz listinou, nikoliv důkaz výpovědi svědků. Odvolací soud tedy nesprávně posoudil, jaké důkazy jsou pro odchýlení se od skutkového zjištění soudu prvního stupně nutné zopakovat. Zopakoval totiž pouze ty, které mu přišly potřebné, ačkoliv nerespektoval účinky zásady ústnosti a přímosti uvedené výše v této kapitole. Rozborem výše zmíněného rozhodnutí chci naznačit, že citované rozhodnutí neříká, že by soud druhého stupně musel zopakovat celou množinu důkazů, jež provedl soud prvostupňový, nýbrž upozorňuje, že je důležitou povinností soudu druhého stupně správně posoudit, které důkazy měly s ohledem na skutkový stav věci stěžejní význam. Uvažuje-li o tom, že se od zjištěného skutkového stavu odchýlí, musí totiž tyto důkazy zopakovat.

Pro shrnutí uvádím, že odvolací soud nemusí zopakovat všechny důkazy, na základě kterých v první instanci došlo ke skutkovým zjištěním, a to zejména s ohledem na požadavky plynoucích ze zásady rychlosti a ekonomie řízení. Je však nutné se s touto důkazní redukcí řádně vypořádat v písemném odůvodnění rozsudku. K podepření mého závěru ještě jednou odkazuji

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2406/2015.

na výše zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1802/2010, který uzavírá, že rozsah opakování dokazování dle rozebíraného ustanovení odpovídá množině důkazů, na základě kterých první instance získala skutková zjištění, která byla stěžejní pro právní posouzení věci.¹⁴⁰ S tímto názorem Nejvyššího soudu plně souhlasím.

3.2.4 Dokazování dle § 213 odst. 3 OSŘ

Zákonná úprava obsažená v odstavci třetím § 213 OSŘ cílí na zvláštní množinu důkazů, které soud první instance sice provedl, ale nebyly tak významné, aby z nich dospěl ke skutkovým zjištěním. Jinak řečeno, tyto důkazy prvostupňový soud sice vzal v potaz a v řízení provedl, ale poté se rozhodl jim nevěnovat svou pozornost a nehodnotil je. Důvodem pro takové jednání prvostupňového soudu může být například nadbytečnost či nevýznamnost důkazů. Petr a Jirsa uvádějí, že jde o důkazy, které se prvostupňovému soudu nehodily do mozaiky skutkových zjištění, a z toho důvodu je v rozporu s § 132 OSŘ opomenul.¹⁴¹

Věta před středníkem popisovaného ustanovení přikazuje druhé instanci nepřihlédnout k důkazům, jež byly v řízení v prvním stupni provedeny, a z nichž tento soud nedospěl k žádným skutkovým zjištěním. Jestliže tak chce učinit, musí je dle požadavků zákona zopakovat. Jinak řečeno, chce-li tuto skupinu důkazů odvolací soud považovat za zdroj svých skutkových zjištění, je povinen je zopakovat neboli znovu provést. Přitom postupuje tak, jako kdyby je prvostupňový soud vůbec neprovedl. Z dikce § 213 odst. 3 OSŘ navíc plyne, že dle věty před středníkem bude odvolací soud postupovat tehdy, pokud šlo o jediný důkaz, týkající se prokazované skutečnosti, či pokud pominul všechny důkazy, kterými může být daná skutečnost prokázána. V souvislosti s touto situací upozorňuji na názor Nejvyššího soudu, který uvedl, že se soudu druhého stupně nechává na jeho volném uvážení, jestli tyto důkazy provede sám, nebo zda celé rozhodnutí prvostupňového soudu zruší a umožní je provést opět před touto instancí.¹⁴² Zákonná úprava obsažená v citovaném ustanovení zákona neukládá úkol odvolacímu soudu tuto množinu důkazů provést, zároveň mu ale tuto možnost ponechává. Učinit toto rozhodnutí je tedy ve výlučné gesci soudu druhého stupně.¹⁴³ Určujícím kritériem pro rozhodnutí odvolacího soudu je jistě zásada rychlosti a hospodárnosti řízení.¹⁴⁴ Petr s Jirsou vymysleli modelovou situaci, která má za cíl výše uvedenou problematiku čtenáři přiblížit. Uvádějí, že by odvolací soud měl rozhodnutí prvostupňového soudu zrušit a nechat vyslechnout svědky s bydlištěm v okresním městě

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1802/2010.

¹⁴¹ PETR, Bohuslav a Jaromír JIRSA. § 213. In: JIRSA, Jaromír. a kol., 2019, op. cit., str. 84.

¹⁴² Srov. § 219a odst. 2 OSŘ.

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2015, sp. zn. 21 Cdo 627/2014.

¹⁴⁴ ŠEBEK, Roman. § 213. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 930., nebo PETR, Bohuslav a Jaromír JIRSA. § 213. In: JIRSA, Jaromír. a kol., 2019, op. cit., str. 84.

prvostupňovým okresním soudem, než aby je předvolával do krajského města, neboť je to zcela v souladu s účinky zásady hospodárnosti řízení.¹⁴⁵ S tímto příkladem souhlasím, zároveň je ale nutno dodat, že takový postup je vhodný zejména u většího množství svědků. Pakliže by se jednalo o svědka jediného, je jistě hospodárnější předvolat ho do krajského města, než rozhodnutí prvostupňového soudu z tohoto důvodu zrušit a vrátit mu věc k dalšímu řízení. Dalším kritériem je dle autorů soudcovského komentáře dodržení zásady dvojinstančnosti řízení. Opakování dokazování by nemělo být tak rozsáhlé, že by tím došlo k porušení zásady dvojinstančnosti řízení, k čemuž by došlo zejména, jestliže by odvolací soud na základě vlastního dokazování došel k úplně odlišným skutkovým zjištěním než soud prvostupňový.¹⁴⁶ K zásadě dvojinstančnosti řízení jsem se obsáhleji vyjádřil v kapitole č. 3.1.3. Presentovaný názor autorů soudcovského komentáře jsem v této kapitole též konfrontoval, proto stačí pouze dodat, že tato myšlenka je s ohledem na judikaturní vývoj již překonána. Dodržení zásady dvojinstančnosti řízení nelze nadále chápat jako jedno z kritérií, které je nutné brát v potaz při opakování dokazování.

Věta za středníkem komentovaného zákonného ustanovení přikazuje soudu druhého stupně zopakovat opomenuté důkazy v případě, že první instance provedla ke skutečnosti, která jimi má být prokázána, důkazy odlišné. Jinak řečeno, pokud nastala situace, že prvostupňový soud, nerespektujíc § 132 OSŘ, došel ke skutkovým zjištěním za užití jen některých provedených důkazů (tyto nepominul), aniž by se vyrovnal s dalšími (opomenutými) provedenými důkazy, ze kterých by se dalo učinit skutkové zjištění jiné. Touto situací se zabývá rozsáhle množství soudních rozhodnutí. Příkladem lze zmínit rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 33 Cdo 1643/2011 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 22 Cdo 993/2018. K tomu dodávám, že za porušení zákonného ustanovení § 132 OSŘ nelze považovat situaci, kdy soud první instance z některých provedených důkazů neučinil skutkové závěry, např. provedl výslechy svědka, ale nic hodnotného z něj nezjistil. Problém v tomto postupu ovšem spatřuji, pakliže prvostupňový soud tyto důkazy opomene a nevypořádá se s nimi, i když z nich lze dospět k odlišným skutkovým závěrům než z důkazů, jež prvostupňový soud nepominul. Dle citované judikatury je smyslem povinnosti odvolacího soudu zopakovat tyto důkazy to, aby činil své rozhodnutí na základě rovnocenného podkladu jako soud prvostupňový. Zde, stejně jako u opakování dokazování dle § 213 odst. 2 OSŘ, je nutné vyřešit otázku, zda je odvolací soud povinen zopakovat všechny důkazy, které provedl soud prvostupňový, nebo postačí, když znovu provede pouze důkazy, z nichž prvostupňový soud čerpal zásadně významná skutková zjištění. V této otázce mám opět za to, že odvolací soud nemusí, zejména s ohledem na zásadu procesní

¹⁴⁵ PETR, Bohuslav a Jaromír JIRSA. § 213. In: JIRSA, Jaromír. a kol., 2019, op. cit., str. 84.

¹⁴⁶ Tamtéž.

ekonomie a zásadu rychlosti řízení, obligatorně opakovat důkazy všechny, pokud se s touto důkazní redukcí dostatečně vypořádá v písemném odůvodnění rozsudku.¹⁴⁷

S ohledem na zásady procesní ekonomie a rychlosti řízení je též třeba dodat, že pokud odvolací soud, stejně jako soud prvostupňový, zhodnotí určitý důkaz jako nadbytečný či nevýznamný, není povinen takový důkaz zopakovat. Zároveň z tohoto důkazu nebude při zjišťování skutkového stavu vycházet.

3.2.5 Závěr

Lze shrnout, že v odvolacím řízení hrají důležitou roli zásady ústnosti a přímosti, které zakotvují povinnost odvolacího soudu zopakovat výsledky svědků, účastníků a jiných osob, jestliže tyto důkazy hodlá hodnotit odlišně než soud prvostupňový. Zmíněné zásady chrání především práva účastníků řízení vyjádřit se k prováděným důkazům a s tím související možnost ovlivnit případnou změnu hodnocení těchto důkazů odvolacím soudem. Ustanovení § 213 odst. 2 OSŘ upravuje možnost odvolacího soudu zopakovat důkazy, na základě kterých prvostupňový soud zjistil skutkový stav věci. Tato možnost odvolacího soudu je však dle mého výše uvedeného názoru pouhým prázdňým oprávněním odvolacího soudu bez hlubšího významu, protože soud při zopakování množiny důkazů dle § 213 odst. 2 OSŘ bude zásadně postupovat dle věty následující. Co se týče rozsahu opakování dokazování dle § 213 odst. 2 OSŘ věty za středníkem, ten je dán množinou důkazů, z nichž první instance dospěla ke skutkovým zjištěním, která měla pro právní posouzení věci klíčový význam. Soud druhého stupně však musí vždy dbát na to, aby veškerá důkazní redukce, jež nastala nezopakováním některých důkazů, byla řádně popsána v písemném odůvodnění jeho rozhodnutí.

Věta před středníkem odstavce třetího popisovaného ustanovení přikazuje odvolacímu soudu přistoupit k zopakování těch důkazů, které v první instanci nevedly ke skutkovým zjištěním, jestliže má zájem na tom k nim přihlížet. Současně je zcela v jeho gesci učinit rozhodnutí, zda opomenutou množinu důkazů sám znovu provede, či zda celé rozhodnutí soudu prvního stupně zruší a umožní opomenuté důkazy provést znovu v prvním stupni. Kritériem pro učinění takového rozhodnutí je určitě zásada hospodárnosti a rychlosti řízení. Následující věta poté ukládá povinnost druhé instanci znovu provést opomenuté důkazy, jestliže k objasnění skutečnosti, která jimi má být prokázána, první instance provedla důkazy odlišné. Současně si dovoluji tvrdit, že odvolací soud není povinen přistoupit k opakování všech opomenutých důkazů, ale je povinen se se zúžením množiny důkazů vypořádat v písemném odůvodnění svého rozsudku, stejně jako u opakování dokazování dle § 213 odst. 2 OSŘ věta za středníkem.

¹⁴⁷ K tomuto závěru docházím na základě totožné argumentace jako v kap. 3.2.3.

Závěrem je na místě dodat, že při opakování dokazování odvolací soud musí respektovat účinky koncentrace řízení nastalé v řízení v prvním stupni a je povinen odmítnout důkazy, které byly v důsledku koncentrace z řízení vyloučeny.

3.3 Doplnění dokazování odvolacím soudem

3.3.1 Úvod

Posuneme-li se do další části rozebíraného ustanovení § 213 OSŘ, nalezneme úpravu doplnění dokazování. Odstavec čtvrtý stanoví soudu druhého stupně povinnost provést doplnění dokazování, je-li to nezbytné k objasnění skutkového stavu věci. Nejprve je vhodné určit, o jaké důkazy může být dokazování ve fázi před soudem druhého stupně doplněno. Odvolací soud je povinen dokazování doplnit o ty důkazy, které byly do účinků koncentrace řízení, pokud v tomto řízení koncentrace nastala, navrženy účastníky řízení, popř. do účinků koncentrace řízení vyplývaly z obsahu spisu, a které dosud nebyly soudem prvního stupně provedeny. Pokud v řízení účinky koncentrace nenastaly, potom postačí, že tyto důkazy byly uplatněny či vyplývaly ze spisu kdykoliv za řízení. Doplnění dokazování se dále týká důkazů, jež lze v odvolacím řízení, založeném na zásadě neúplné apelace, podřadit pod tzv. přípustné novoty, jejichž úprava je zakotvena v § 205a OSŘ, resp. § 211a OSŘ. Strany jsou oprávněny v odvolacím řízení, ovládaném principem neúplné apelace, uplatňovat nové skutečnosti a navrhopvat důkazy, jestliže je lze zařadit mezi výjimky uvedené ve zmíněných ustanoveních právní úpravy. Toto pravidlo je vyjádřeno v odstavci pátém § 213 OSŘ, jež doplňovací činnost druhé instance zužuje. Naopak je tomu u druhů civilních řízení, jež se řídí zásadou apelace úplné. V nich je povinností soudu druhé instance provést doplnění dokazování o všechny důkazy, jež jsou nezbytné ke zjištění skutkového stavu věci, a jež strany uplatnily nebo jež vyplývaly z obsahu spisu. Strany sporu v tomto druhu odvolacího řízení tedy nejsou při uplatňování novot nijak omezeny. Z těchto důvodů považuji za stěžejní tyto dva typy řízení oddělit. K tomu odkazuji na výklad zásady úplné a neúplné apelace, uvedený v podkapitole č. 1.2, kde poskytuji přehled řízení, jež se řídí těmito dvěma principy. Je zřejmé, že z pohledu postupu soudu a účastníků řízení budou vznikat problémy spíše v řízeních ovládaných zásadou apelace neúplné. To hlavně kvůli odlišení dvou druhů skutečností a důkazů – těch, jež lze chápat jako nově uplatněné, a těch, které byly uplatněné již v první instanci. Proto bude v následující části výkladu věnována pozornost zejména řízením založeným na principu apelace neúplné a definici pojmu nová skutečnost a nový důkaz.

3.3.2 Nové skutečnosti

Ustanovení § 213 odst. 5 OSŘ stanoví omezení odvolacího soudu při zjišťování skutkového stavu věci v odvolacím řízení. Odvolací soud dle tohoto ustanovení nesmí přihlížet ke skutečnostem nebo důkazům, které byly stranami uplatněny v rozporu s § 205a OSŘ, resp. § 211a OSŘ. Toto ustanovení navazuje na § 212a odst. 3 OSŘ, který ukládá účastníkům řízení povinnost nové skutečnosti nebo důkazy v odvolacím řízení, tj. v odvolání, ve vyjádření

k odvolání nebo jindy za odvolacího řízení, uplatnit, pokud chtějí, aby k nim odvolací soud přihlédl. Odvolací soud v řízení ovládaném zásadou neúplné apelace smí k novým skutečnostem nebo důkazům přihlédnout pouze, jestliže spadají pod výjimky zakotvené v § 205a OSŘ, resp. § 211a OSŘ a účastníci řízení je v odvolacím řízení uplatnili. Přihlédnutím rozumíme možnost soudu tyto nové důkazy provést a při jejich hodnocení vzít v potaz i nové skutečnosti, jež mají být těmito novými důkazy prokázány. Na základě výše uvedeného nepostačí, že nové skutečnosti nebo důkazy spadají pod výjimku v § 205a OSŘ, resp. 211a OSŘ a v řízení vyšly najevo. Pokud účastníky řízení uplatněny nebyly ani po poučení, které jim je možno dle § 118a odst. 4 OSŘ poskytnout, odvolací soud je při hodnocení důkazů nemůže brát v potaz.

V souvislosti s poučovací povinností soudu dle § 118a odst. 4 OSŘ se domnívám, že neposkytnutí poučení odvolacího soudu dle tohoto ustanovení ve formě výzvy k uplatnění přípustných novot dle § 205a OSŘ a 211a OSŘ nebude vadou řízení s možným vlivem na správnost rozhodnutí ve věci. § 118a odst. 4 OSŘ zakotvuje obecnou povinnost soudu poskytnout účastníku nezastoupenému advokátem či notářem poučení o jeho procesních právech. V zákoně není výslovně uvedeno, o jakých všech procesních právech má soud povinnost účastníka poučit a jistě nemusí poučovat o všech. K tomu lze odkázat na judikaturu Nejvyššího soudu, např. na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2001, sp. zn. 29 Cdo 2494/99, dle kterého není součástí poučovací povinnosti soudu poučení žalobce, že ve věci může být žalovaný ještě další žalovaný, dále např. na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 1999, sp. zn. 26 Cdo 1910/99, jež stanoví, že soud není povinen vyzvat odvolatele, který podal své odvolání opožděně a neuvedl v něm ani návrh na prominutí zmeškání lhůty ve smyslu § 58 odst. 1 OSŘ, aby takový návrh učinil. Nebo např. na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2003, sp. zn. 29 Odo 373/2002-124, které říká, že: „*Poučení o tom, že odvolací soud může za podmínek uvedených v § 214 odst. 2 o. s. ř. projednat odvolání bez jednání, není též poučením, které by byl soud povinen poskytnout odvolateli ve smyslu § 5 o. s. ř.*“¹⁴⁸ Zároveň se domnívám, že rozsah poučení dle tohoto ustanovení bude vždy na úvaze konkrétního předsedy senátu. Na základě výše uvedeného zastávám názor, že soud nemusí účastníka řízení poučovat o všech jeho procesních právech. Kdyby tomu tak bylo, řízení by bylo zatíženo značným formalismem a soud by byl nucen při jednání procházet s účastníky řízení jednotlivá ustanovení procesních předpisů. Poučení o právu uplatnit v odvolacím řízení přípustné novoty též dle mého názoru není povinností odvolacího soudu, ale pouze jeho možností, a proto neposkytnutí tohoto poučení nebude mít vliv na správnost rozhodnutí ve věci. K tomuto závěru docházím též z toho důvodu, že se účastníkům dostalo tohoto poučení již v rámci poučení

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2003, sp. zn. 29 Odo 373/2002-124.

o koncentraci řízení dle § 119a OSŘ. Odvolací soud proto není povinen toto poučení poskytovat znovu.¹⁴⁹

S ohledem na výše uvedené je pro bezchybný postup odvolacího soudu stěžejní poskytnout definici pojmu nová skutečnost a pojmu skutečnost již uplatněná. Novou skutečnost lze obecně vymezit jako skutečnost, která nebyla některou ze stran sporu uvedena nebo jinak v prvním stupni nevyšla najevo.¹⁵⁰ Drápal k vymezení pojmu nová skutečnost poskytuje jednoduchý návod, když uvádí, že je klíčové srovnání obsahu spisu soudu první instance se skutečnostmi uvedenými v odvolání. Pokud odvolatel v odvolání uplatňuje skutečnosti, které před prvostupňovým soudem již byly tvrzeny nebo vyplývaly ze spisu, tak se dle Drápala nejedná o skutečnosti nové.¹⁵¹ Nové skutečnosti můžeme rozdělovat podle toho, zda jsou řádným odvolacím důvodem dle § 205 odst. 2 písm. f) OSŘ, či zda se jedná o ty, jež jsou důvodem pro podání žaloby na obnovu řízení dle § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ. Do první skupiny řadíme takové nové skutečnosti, jež lze chápat jako přípustné novoty dle § 205a OSŘ, pokud současně nebyly v první instanci účastníky uplatněny. Jestliže tyto podmínky nejsou splněny, musí být takové skutečnosti soudem druhého stupně odmítnuty s odkazem na účinky zásady neúplné apelace. Důvod, proč skutečnosti účastník řízení před prvostupňovým soudem neuplatnil, je v rozsahu výjimek v § 205a OSŘ nevýznamný. Nemohl-li je však účastník řízení uplatnit bez své viny, dozvěděl-li se o nich až po vyhlášení rozhodnutí prvostupňového soudu a jestliže zároveň nastaly před jeho vyhlášením, tak tím není naplněn odvolací důvod, ale může tím být naplněn důvod pro podání žaloby na obnovu řízení dle § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ.¹⁵²

Zvláštní situace nastává, pokud účastník řízení v odvolání obsahově rozšiřuje skutečnost, před prvostupňovým soudem již okrajově zmíněnou. Zde je z výše uvedených důvodů nutné určit, zda půjde o skutečnost novou, či nikoliv, popř. zda takovou skutečnost může účastník řízení v odvolání uplatnit a rozšířit, aniž by se jednalo o skutečnost novou. Touto otázkou se zabývají jak současní autoři, tak autoři prvorepublikoví. Současný autor Šebek k tomuto uvádí, že pokud odvolatel v odvolání uvede skutečnosti, o kterých se v řízení před prvostupňovým soudem již zmínil, ale pouze okrajově a v hrubých obrysech, kdežto v odvolání na nich založil kritiku napadeného rozhodnutí, je nutno takové skutečnosti považovat za nové, založil-li na nich odvolatel svou stěžejní argumentaci a zároveň pokud jimi byl dotčen dosud tvrzený skutkový základ věci.¹⁵³

¹⁴⁹ K poučovací povinnosti soudu blíže viz kap. 3.5.

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4419/2008.

¹⁵¹ DRÁPAL, Ljubomír. § 205a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1639.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ ŠEBEK, Roman. § 205a. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 877-878.

Drápal zastává obdobný názor jako Šebek, když tvrdí, že takové dolíčení skutečnost v odvolání nelze považovat za novou skutečnost, jen jestliže jí není dotčen skutkový základ věci.¹⁵⁴ Prvorepublikový autor Václav Hora k této věci uvádí: „*Jakmile by však nová skutečnost, teprve v řízení odvolacím uváděná, vrhala své stíny i na sám skutkový podklad rozsudku prvního soudu, je vyloučena, třebaž měla zdánlivě působiti k dolíčení nebo vyvrácení důvodu odvolacího.*“¹⁵⁵ Všichni zmiňovaní autoři se shodují, že obsahové rozšíření již zmíněných skutečností nelze považovat na skutečnosti nové, pokud tímto rozšířením není dotčen skutkový základ napadeného rozhodnutí prvostupňového soudu resp. skutkový základ věci. Jakšič přidává ještě jednu podmínku, kterou je absence vlivu již zmíněných a v odvolání rozšířených skutečností na užití právní normy, na základě které byla věc posouzena.¹⁵⁶ Přestože skutkový základ rozhodnutí a na něj užitá právní norma spolu do jisté míry souvisí, je dle mého názoru nutné tyto dva pojmy blíže popsat, aby se čtenáři dostalo lepšího pochopení možných nastalých situací. Jak bylo uvedeno v kapitole č. 1.1 této práce, soud své rozhodnutí vždy zakládá na dvou druzích poznatků. Na poznacích skutkových (*quaestio facti*), které lze definovat jako zjištění o konkrétních individuálních skutečnostech, které jsou pro vydání meritorního rozhodnutí klíčové, a na poznacích právních (*quaestio iuris*), které nám vyjadřují ustanovení zákona, pod která budou zjištěné skutečnosti subsumovány, a podle kterých bude daný případ rozhodován. Skutkové poznatky soudce získává zejména na základě procesního dokazování a ve zvláštních případech i jiným způsobem.¹⁵⁷ Právní poznatky soudce nabývá studiem a odbornou přípravou, přičemž platí premisa *iura novit curia*, tedy že právní znalosti soud přinejmenším v rozsahu domácího právního řádu zná a nejsou nutné dokazovat.¹⁵⁸ Tyto dva druhy poznatků poté tvoří obligatorní složky soudního rozhodnutí ve věci. Skutkový základ rozhodnutí na základě výše uvedeného můžeme definovat jako souhrn zjištěných skutkových poznatků, které byly pro soudce v rozhodování dané věci klíčové, a o které opřel své rozhodnutí. Zjištěné skutkové poznatky soudce následně subsumuje pod danou právní normu, dle které věc rozhodne. Vrátime-li se zpět k probíranému tématu, lze si v souvislosti s rozšířením již zmíněné skutečnosti představit, že nastane několik situací.

¹⁵⁴ DRÁPAL, Ljubomír. § 205a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1639.

¹⁵⁵ HORA, Václav, SPÁCIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: III. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3. str. 59.

¹⁵⁶ JAKŠIČ, Vít. § 205a. In: LAVICKÝ, Petr, 2016, op. cit., str. 900.

¹⁵⁷ Např. skutečnosti obecné známé (tzv. notoriety), skutečnosti známé soudem z jeho činnosti a právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv soudce nezískává na základě procesního dokazování, neboť se dle zákonné úpravy obsažené v § 121 OSŘ dokazovat nemusí.

¹⁵⁸ K tomu opět pro úplnost dodávám, že ve zvláštních případech i právní poznatky může soud nabývat prostřednictvím procesního dokazování, a to například pokud jde o dokazování obsahu cizího práva týkajícího se řešené otázky.

Jednou ze situací je obsahové rozšíření před prvostupňovým soudem již zmíněné skutečnosti, jež nebyla součástí skutkových poznatků, na kterých prvostupňový soud založil své rozhodnutí. Tedy situace, kdy daná skutečnost byla před prvostupňovým soudem zmíněna, ale tento soud ji nezahrnul do skutkového základu rozhodnutí, protože mu nepřišla natolik významná. Pokud ji ani odvolací soud nezahrne do skutkového základu svého rozhodnutí, tudíž ani on ji nebude považovat za natolik důležitou, nebude se dle mého názoru jednat o skutečnost novou. Tímto rozšířením nebude zasaženo do skutkového základu rozhodnutí, stejně tak jako toto nebude mít vliv na užitou právní normu, dle které prvostupňový soud rozhodoval. Jestliže však odvolací soud tuto skutečnost zahrne do skutkového základu svého rozhodnutí, i když prvostupňový soud takto neučinil, bude odvolací soud rozhodovat na základě jiného skutkového základu, a tudíž tuto skutečnost bude moci odvolatel v odvolání rozšířit pouze tehdy, jestliže bude spadat pod výjimky zakotvené v § 205a OSŘ.

Další možnou situací je rozšíření skutečnosti, která byla prvostupňovým soudem zahrnuta do skutkového základu věci. Je sporné, zda v tomto případě dojde ke změně skutkového základu věci, protože tato skutečnost byla jeho součástí i v prvním stupni. Ve druhém stupni poté dojde maximálně k jeho upřesnění či rozšíření. Nicméně v této situaci bude dle mého názoru rozhodující, zda v důsledku rozšíření této skutečnosti dojde ke změně užití právní normy. Jestliže odvolací soud na základě rozšíření rozhodné skutečnosti dojde k závěru, že věc má být posuzována dle jiné právní normy, jedná se dle výše uvedeného o skutečnost novou, kterou lze uplatnit jen za podmínek uvedených v § 205a OSŘ. Pokud rozšíření rozhodné skutečnosti nebude mít vliv na užití právní normy, nebude se dle mého názoru a výše uvedeného jednat o skutečnost novou a rozšíření této rozhodné skutečnosti není podmíněno subsumpcí pod jednu z výjimek dle § 205a OSŘ.

Závěrem je vhodné se stručně zmínit o námitce promlčení vznesené v průběhu odvolacího řízení a o úskalích, která s jejím uplatněním v odvolacím řízení mohou být spojena. Námitka promlčení nemá charakter skutečnosti, prostřednictvím které účastník realizuje svou povinnost tvrzení zakotvenou v § 101 odst. 1 písm. a) OSŘ, nýbrž má charakter práva, jímž se dlužník dovolává promlčení předmětného nároku. Jde o námitku mající hmotněprávní důsledky, které spočívají v zániku nároku, pokud byla námitka vznesena důvodně.¹⁵⁹ Z tohoto důvodu, když nejde o skutečnost, kterou účastník plní svou povinnost tvrzení, není právo účastníka tuto námitku vznést spojeno s určitým procesním stádiem soudního řízení. Účastník má právo ji uplatnit kdykoliv v jeho průběhu až do nabytí právní moci meritorního rozhodnutí, tzn. i v řízení odvolacím.¹⁶⁰ Jestliže z výše uvedeného plyne, že tuto námitku nelze považovat za skutečnost, nelze ji proto

¹⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 653/2003.

¹⁶⁰ Tamtéž.

považovat ani za novou skutečnost dle dikce ustanovení § 205a OSŘ. Problém může nastat až při posuzování důvodnosti takto vznesené námitky. Dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002, jakožto i dle jiných jeho rozhodnutí¹⁶¹, odvolací soud při posuzování důvodnosti námitky promlčení, vznesené v odvolacím řízení, nemůže přihlížet k novým skutečnostem a důkazům, které nejsou s ohledem na projevy zásady neúplné apelace přípustné. Na tato rozhodnutí navazuje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 653/2003, který stanoví, že námitka promlčení může být vznesena i v odvolacím řízení, ale takto vznesená námitka může být shledána za důvodnou jen tehdy: „*Umožňují-li mu skutková tvrzení a důkazy uplatněné před soudem prvního stupně nebo jinak v tomto stádiu řízení vyšlé najevo posoudit rozhodné skutečnosti z pohledu hmotně právní úpravy promlčení a přijmout závěr o promlčení žalobou uplatněného nároku.*“¹⁶²

Tento závěr přejímá i následná judikatura Nejvyššího soudu zakotvená rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007, která říká, že k promlčení nároku na základě námitky promlčení vznesené až v odvolacím řízení lze v řízeních ovládaných zásadou neúplné apelace přihlídnout pouze tehdy, pokud lze promlčení předmětného nároku prokázat ze skutečností, které byly zjištěny před soudem prvního stupně nebo v tomto řízení vyšly najevo, nebo ze zjištění učiněných z důkazů před prvostupňovým soudem navržených. Výše uvedená judikatura však neřeší situaci, kdy promlčení nároku vyplývá z nových skutečností a důkazů uplatněných až v odvolacím řízení, jestliže tyto spadají pod výjimky zakotvené v § 205a OSŘ, resp. § 211a OSŘ. Dle mého názoru je naprosto v souladu se zákonnou úpravou i výše uvedenou judikaturou, aby odvolací soud přihlédl k námitce promlčení vznesené v odvolacím řízení a považoval tuto námitku za důvodnou i tehdy, jestliže ona důvodnost plyne z nových skutečností a nových důkazů, uplatněných v souladu s § 205a OSŘ, resp. § 211a OSŘ. Odvolací soud dle zákonné úpravy musí k těmto novým skutečnostem a důkazům přihlídnout a vzít je v potaz při svém rozhodování. Jestliže k nim musí přihlídnout, jistě musí být i podkladem pro rozhodování o důvodnosti námitky promlčení. Tento závěr podporuji i již výše uvedeným rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002, který říká: „*Při posuzování důvodnosti námitky promlčení vznesené až v odvolacím řízení se nepřihlíží k nepřipustně uplatněným novým skutečnostem a důkazům (§ 205a, § 211a o. s. ř.).*“¹⁶³ A contrario důkazy

¹⁶¹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003.

¹⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 653/2003.

¹⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002.

a skutečnosti uplatněné dle § 205a OSŘ, resp. § 211a OSŘ, jsou dle uvedené judikatury přípustné a odvolací soud k nim musí přihlížet.

3.3.3 Nové důkazy

Obdobně jako u nových skutečností, odvolací soud smí v řízeních, ovládaných zásadou neúplné apelace, k novým důkazům přihlídnout pouze, spadají-li pod výjimky zakotvené v § 205a OSŘ, resp. § 211a OSŘ, a pokud je účastníci uplatnili. Proto je opět nutné posoudit, zda se jedná o důkaz nový, či o důkaz již před prvostupňovým soudem uplatněný. Současní autoři se shodují na tom, že novým důkazem je takový důkaz, jenž nebyl v průběhu řízení před prvostupňovým soudem navržen žádným z účastníků a zároveň ani nebyl prvostupňovým soudem proveden v důsledku jeho možnosti zakotvené v § 120 odst. 2 OSŘ – možnost provést jiné než účastníky navržené důkazy, jestliže je to potřebné ke zjištění skutkového stavu věci a vyplývají-li ze spisu.¹⁶⁴ Obdobně pojem nový důkaz definuje i judikatura Nejvyššího soudu.¹⁶⁵ A contrario novým důkazem nebude důkaz před prvostupňovým soudem uplatněný a důkaz tímto soudem provedený dle § 120 odst. 2 OSŘ. Uplatněným důkazem musíme chápat pouze takový důkaz, který byl účastníkem označen natolik konkrétně, aby mohl být bez dalšího proveden nebo aby bylo jasné, o jaký důkaz jde a mohl být individualizován ve vztahu k důkazům ostatním.¹⁶⁶ Uplatněním naopak není všeobecný důkazní návrh¹⁶⁷ ani výhrada dalších důkazů.¹⁶⁸¹⁶⁹ Za důkazy uplatněné před prvostupňovým soudem též nelze považovat řádně neoznačené důkazy. Těmi budou např. návrh na provedení důkazu svědeckou výpovědí za současné absence uvedení jména a příjmení svědka či návrh na provedení důkazu listinou za současné absence základních informací o listině, např. o tom, kdo listinu vydal a čeho se týká. V tomto případě by se jednalo o důkazy nové, které by musely spadat pod výjimky stanovené v § 205a OSŘ, pokud by účastník měl zájem na tom, aby k nim bylo odvolacím soudem přihlíženo. Současně upozorňuji, že pokud byl účastníkem řízení důkaz označen dostatečně konkrétně, aby mohl být proveden nebo aby mohl být

¹⁶⁴ DRÁPAL, Ljubomír. § 205a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1639-1640., nebo PETR, Bohuslav a Jaromír JIRSA. § 205a. In: JIRSA, Jaromír. a kol., 2019, op. cit., str. 47-48., nebo ŠEBEK, Roman. § 205a. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 878.

¹⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2172/2014.

¹⁶⁶ DRÁPAL, Ljubomír. § 205a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1639., nebo PETR, Bohuslav a Jaromír JIRSA. § 205a. In: JIRSA, Jaromír. a kol., 2019, op. cit., str. 47-48., nebo ŠEBEK, Roman. § 205a. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 878.

¹⁶⁷ Všeobecným důkazním návrhem rozumíme např. situaci, kdy účastník řízení navrhne, aby byly provedeny všechny důkazy, pomoci kterých lze prokázat konkrétní skutečnost.

¹⁶⁸ Výhradou dalších důkazů rozumíme situaci, kdy účastník k prokázání konkrétní skutečnosti navrhne důkazy a vyhradí si právo k prokázání stejné skutečnosti navrhnout ještě důkazy další.

¹⁶⁹ DRÁPAL, Ljubomír. § 205a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1640.

individualizován, považuje se tento za důkaz řádně uplatněný bez ohledu na to, jak s ním prvostupňový soud naložil (např. i tehdy pokud tento důkaz záměrně neprovedl či pokud tento důkazní návrh zcela pominul).¹⁷⁰

V souladu s názorem Nejvyššího soudu zakotveným v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2002 sp. zn. 21 Cdo 426/2002 je novým důkazem i důkaz navržený a poté odvolaný. Toto však platí jen za podmínek § 41a odst. 4 OSŘ, tedy dojde-li odvolání návrhu na provedení důkazu soudu nejpozději současně tímto návrhem. V této situaci soud postupuje, jako kdyby účastník důkaz nikdy nenavrhl, tudíž pokud ho poté uplatní v odvolacím řízení, musí se jednat o důkaz nový a odvolací soud k němu v řízení ovládaných zásadou neúplné apelace může přihlížet, jen pokud spadá pod některou z výjimek dle § 205a OSŘ.

Závěrem je vhodné podotknout, že stejně jako nové skutečnosti, je možné i nové důkazy rozdělovat podle toho, zda jsou odvolacím důvodem dle § 205 odst. 2 písm. f) OSŘ, či zda jsou důvodem pro podání žaloby na obnovu řízení dle § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ.

3.3.4 Rozsah doplnění

Jak bylo napsáno výše, odvolací soud má povinnost doplnit dokazování za podmínek § 213 odst. 4 věta první OSŘ o důkazy, které dosud nebyly provedeny, je-li to potřebné ke zjištění skutkového stavu věci. Tuto povinnost však nemá při naplnění dvou předpokladů zakotvených v § 213 odst. 4 větě druhé OSŘ. Prvním předpokladem pro odpadnutí výše uvedené povinnosti je potřeba provedení rozsáhlého doplnění dokazování. Druhým poté úplná absence dokazování či zcela nedostatečné dokazování soudu první instance ke skutečnosti, která má být prostřednictvím doplněných důkazů prokázána. Současně nestačí, že je naplněn pouze jeden z těchto předpokladů, neboť dle ustálené judikatury musí být oba naplněny kumulativně.¹⁷¹ S ohledem na výše uvedené může vyvstat otázka, zda kumulativní naplnění podmínek vylučuje možnost odvolacího soudu být aktivní a v odvolacím řízení důkazy doplnit. Odpověď poskytuje Šebek, když píše: „*Odvolacímu soudu se však ani v takovém případě možnost provést tyto důkazy nezakazuje, je proto v souladu se zákonem také ten postup odvolacího soudu, který tyto důkazy provede a založí na nich své rozhodnutí ve věci samé.*“¹⁷² Toto tvrzení dále podporuje i judikatura Nejvyššího soudu.¹⁷³ Volba z těchto dvou možných postupů je tedy plně v gesci odvolacího soudu.

¹⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2172/2014.

¹⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1467/2014.

¹⁷² ŠEBEK, Roman. § 219a. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 972.

¹⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2014, sp. zn. 22 Cdo 4093/2013.

Z výše uvedených důvodů se neztotožňuji s názorem Ludvíka Davida, který uvádí, že kumulativní naplnění výše uvedených podmínek ukládá povinnost odvolacímu soudu doplnění dokazování neprovést a rozhodnutí prvostupňového soudu zrušit, neboť by podstatná část dokazování probíhala před odvolacím soudem bez možnosti přezkumu řádnou instancí.¹⁷⁴ Z názoru autora vyplývá, že s doplněním dokazování spojuje se zásadou dvojinstančnosti řízení, která je však judikaturou i zákonnou úpravou překonána.¹⁷⁵

Prvním předpokladem pro zproštění povinnosti odvolacího soudu doplnit dokazování je situace, kdy je zapotřebí provést rozsáhlé doplnění dokazování. Přičemž ona rozsáhlost není určena množstvím důkazů, které mají být v odvolacím řízení provedeny, nýbrž rozsahem skutečností, ohledně kterých je nutné dokazování doplnit.¹⁷⁶ Důvodem pro zrušení rozhodnutí odvolacím soudem tudíž nebude situace, kdy účastník řízení navrhne vyslechnout větší počet svědků k prokázání jedné rozhodné skutečnosti. Stejně tak nepůjde o rozsáhlé doplnění dokazování, jestliže ve sporu o ochraně vlastnického práva mají být doplněny důkazy, týkající se pouze skutečnosti, zda účastník řízení zadržuje věc právem.¹⁷⁷ Dle Šebka je kritériem pro posouzení naplnění této podmínky i délka a náročnost dokazování. Dokazování odvolacího soudu by nemělo být ve zjevném nepoměru k délce a náročnosti dokazování provedeného soudem prvostupňovým.¹⁷⁸ S touto podmínkou lze obecně souhlasit, ale dle mého názoru ji nelze uplatnit vždy. Jak bylo řečeno výše, rozsáhlost doplnění dokazování není dána množstvím důkazů, nýbrž rozsahem skutečností, ohledně kterých je nutné dokazování doplnit. Dokáží si představit situaci, kdy prvostupňový soud k prokázání jednotlivé rozhodující skutečnosti provedl pouze jeden z navržených důkazů způsobilých danou situací prokázat např. výslech jednoho svědka, přestože bylo svědků k prokázání této skutečnosti navrženo pět. Tento výslech poté nějakým způsobem posoudil a dospěl k nesprávným skutkovým zjištěním. Odvolatel poté podal odvolání za užití odvolacího důvodu dle § 205 odst. 2 písm. e) OSŘ a jako důkazy k podepření tohoto odvolacího důvodu navrhl již dříve navržené a neprovedené důkazy svědeckou výpovědí ostatních svědků. V odvolacím řízení poté byly tyto důkazy svědeckou výpovědí ostatních svědků provedeny. Délka a náročnost dokazování, jež provedl soud odvolací, jsou ve zjevném nepoměru k délce a náročnosti dokazování provedeného prvostupňovým soudem a zároveň tato situace nevede ke zproštění povinnosti odvolacího soudu dokazování doplnit. K tomuto závěru docházím z důvodu již výše

¹⁷⁴ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-460-4. str. 1136-1137.

¹⁷⁵ K tomu blíže viz kap. 3.1.3.

¹⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1467/2014.

¹⁷⁷ DRÁPAL, Ljubomír. § 213a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1716.

¹⁷⁸ ŠEBEK, Roman. § 213. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 931.

zmiňované ustálené judikatury, která říká, že rozsáhlost dokazování je dána především rozsahem skutečností, ohledně kterých je nutné dokazování doplnit. V tomto modelovém případě se jednalo o prokazování skutečnosti jediné za užití více navržených důkazů.

Druhým předpokladem uvedeným v odstavci čtvrtém § 213 OSŘ je situace, kdy ke skutečnosti, jež má být doplněním důkazů prokázána, nebylo dosud soudem první instance provedeno žádné dokazování, nebo pouze takové dokazování, jež lze označit jako zcela nedostatečné. Výklad úplné absence dokazování k prokazované skutečnosti považují za nadbytečné rozebírat. Naopak pojem zcela nedostatečné dokazování je dle mého názoru vhodné zde popsat z důvodu možných výkladových a aplikačních problémů. Za zcela nedostatečně dokazování považujeme situaci, kdy prvostupňový soud k prokazované skutečnosti sice provedl některé důkazy, jenže se jednalo o důkazy zjevně nezpůsobilé prokázat skutečnosti, jež jsou pro rozhodnutí ve věci samé nebo běh řízení významné.¹⁷⁹ Zcela nedostatečné dokazování je nutno odlišit od dokazování neúplného. To můžeme charakterizovat jako situaci, kdy prvostupňový soud provedl důkazy schopné danou skutečnost prokázat, ale tyto důkazy v konkrétním případě k prokázání rozhodné skutečnosti nepostačovaly. Proto je zapotřebí ke zjištění skutkového stavu věci provést důkazy odlišné.¹⁸⁰ Neúplné dokazování není důvodem pro odpadnutí povinnosti soudu druhé instance dokazování doplnit. Odvolací soud proto nemůže v této situaci rozhodnutí zrušit a věc vrátit první instanci k dalšímu řízení.¹⁸¹

Zvláštní situace může nastat v případě, že nejsou kumulativně naplněny výše uvedené podmínky a odvolací soud přesto rozhodnutí prvostupňového soudu zruší a věc mu vrátí k dalšímu řízení. Důvodem pro toto jednání odvolacího soudu může být jednoduše jeho neochota dokazování doplnit, když je pro něj mnohem snazší věc vrátit zpět prvnímu stupni. Možnosti obrany účastníků řízení jsou v tomto případě značně omezené. Dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení, je dle § 238 odst. 1 písm. k) OSŘ nepřipustné. Toto ustanovení bylo do OSŘ přidáno novelou provedenou zákonem č. 296/2017 Sb. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení OSŘ shrnuje, že hlavní úlohou dovolacího soudu je sjednocování soudní judikatury. Tudiž je nevhodné, aby do sporu zbytečně vstupoval dovolací soud, když ve věci ještě nebylo pravomocně rozhodnuto.¹⁸² Zbylé mimořádné prostředky – žaloba pro zmatečnost a žaloba na obnovu řízení jsou ve zmíněné situaci též nepřipustné. Poslední možností obrany se jeví ústavní stížnost, jež lze použít při naplnění podmínek § 72 ZÚS.

¹⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1467/2014.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 3426/2016.

¹⁸² VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a některé další zákony, č. 296/2017 Dz.

První podmínkou je nutnost vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje. Druhou podmínkou je, že pravomocným rozhodnutím, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno stěžovatelovo základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem. První podmínka by v tomto případě byla splněna, jelikož účastníku řízení zákon nepřiznává právo podat žádný opravný prostředek. Druhá podmínka by za výše uvedených okolností byla též splněna, neboť by výše uvedeným jednáním odvolacího soudu došlo k porušení práva na spravedlivý proces, jehož součástí je dle převažujícího názoru současných procesualistů i zásada předvídatelnosti soudního rozhodování.¹⁸³ Tato zásada nezakotvuje pouze právo účastníka na obdobné rozhodnutí jako v jiné věci, která je shodná v podstatných znacích, ale též právo na předvídatelnost v procesních otázkách. Současně by též mohlo dojít k porušení zásady hospodárnosti řízení, když by zrušením prvostupňového rozhodnutí jistě došlo k prodloužení řízení. Jak se může dle výše uvedeného jevit ústavní stížnost v tomto modelovém případě jako přípustná, ve většině případů by Ústavním soudem došlo k jejímu odmítnutí. Ustálená rozhodovací praxe Ústavního soudu totiž praví: „*Ústavní soud již ve své judikatuře konstatoval, že je oprávněn rozhodovat toliko o rozhodnutích pravomocných, a to zjevně nikoli jen ve smyslu formálním, nýbrž i potud, že se musí jednat o rozhodnutí "konečná". Opakovaně jako nepřípustnou odmítl ústavní stížnosti v případě, kdy existovalo pravomocné rozhodnutí soudu, jímž však nebyla věc ukončena, nýbrž byla vrácena soudu či jinému státnímu orgánu k dalšímu řízení (srov. např. nálezy Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 290/03, nálezy Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 248/04, usnesení Ústavního soudu IV. ÚS 125/06). I v projednávaném případě proto rozhodl návrh stěžovatelky v této části odmítnout, neboť nevyčerpala všechny procesní prostředky, které jí zákon k ochraně práva poskytuje (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).*“¹⁸⁴ Ústavní soud by nejspíše i ve výše uvedeném případě odmítl ústavní stížnost jako nepřípustnou z důvodu nevyčerpání procesních prostředků ochrany práva, neboť ve věci nepadlo meritorní rozhodnutí. Na základě výše uvedeného lze uzavřít, že zákonodárce sice ustanovením § 213 odst. 4 věta před středníkem OSŘ ukládá odvolacímu soudu povinnost doplnit dokazování, ale zároveň účastníku řízení nedává možnost obrany v případě, že odvolací soud tuto svou povinnost nesplní a raději ji přesune na soud prvního stupně.

¹⁸³ Např. KŘIVÁČKOVÁ, PETROV, Jana. Právo na spravedlivý proces a principy civilního procesu. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ., 2020, op. cit., str. 30-31., nebo WINTEROVÁ, Alena. Právo na spravedlivý proces (principy fungování soudnictví). In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ, 2018, op. cit., str. 74-75.

¹⁸⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 1. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3256/10.

Mimo výše uvedené je vhodné též podotknout, že v civilních řízeních založených na inkvizičním principu zákonodárce přikazuje odvolacímu soudu doplnit dokazování i o důkazy stranami nenavržené, pokud jsou nezbytné ke zjištění skutkového stavu věci.¹⁸⁵

3.3.5 Závěr

Ustanovení § 213 odst. 4 OSŘ je klíčovou normou upravující doplnění dokazování odvolacím soudem. Následující odstavec zmíněného ustanovení, který přikazuje odvolacímu soudu nepřihlížet k novým skutečnostem a důkazům, jež byly účastníky řízení uplatněny v rozporu s § 205a OSŘ, resp. § 211a OSŘ, činnost odvolacího soudu v tomto směru limituje. Vzhledem k tomuto zákonnému limitu je nutné vymezit pojem nová skutečnost a pojem skutečnost již uplatněná.

Novou skutečností je taková skutečnost, jež nebyla před prvostupňovým soudem uplatněna či jinak v řízení nevyšla najevo. Klíčovým je poté srovnání obsahu spisu soudu prvního stupně se skutečnostmi, jež tvrdí odvolatel v odvolání. Obsahové rozšíření okrajově zmíněné skutečnosti, lze za užití judikatury v některých případech považovat za skutečnost novou a v některých za skutečnost již před prvostupňovým soudem uplatněnou. Rozhodující v tomto případě je, zda ono obsahové rozšíření mění skutkový základ napadeného rozhodnutí a zda má vliv na užití právní normy, na základě které byla věc posouzena. Pokud je odpověď alespoň na jednu tuto otázku kladná, je nutné obsahové rozšíření již zmíněné skutečnosti považovat za skutečnost novou.

Co se týče námitky promlčení, tu dle ustálené judikatury nelze považovat za novou skutečnost a právo tuto námitku vznést není spojeno s určitým procesním stádiem. Úspěšnost účastníka namítajícího promlčení závisí na tom, zda veškeré skutečnosti a důkazy prokazující promlčení předmětného nároku byly uplatněny již v první instanci či v souladu s ustanovením § 205a OSŘ, resp. 211a OSŘ v instanci druhé. Pokud je odpověď na otázku kladná, poté bude námitka úspěšná.

Analogicky jako tomu je u skutečností, i u důkazů je zapotřebí respektovat zákaz uvedený v § 213 odst. 5 OSŘ. Proto je nutno oddělovat důkazy nové, a důkazy již uplatněné v první instanci. Nový důkaz lze vymezit jako takový důkaz, který nebyl soudem první instance proveden v souladu s ustanovením § 120 odst. 2 OSŘ, a zároveň ho žádná ze stran sporu v průběhu řízení v první instanci nenavrhla. Novým důkazem je též důkaz, který účastník řízení v prvním stupni sice navrhl, ale poté ho v souladu s § 41a odst. 4 OSŘ účinně odvolal.

Odvolací soud se může své povinnosti doplnit dokazování zprostit za kumulativního splnění dvou podmínek. První podmínkou je nutnost provedení rozsáhlého doplnění dokazování

¹⁸⁵ K tomu viz § 28 odst. 1 ZŘS.

a druhou podmínkou je úplná absence či zcela nedostatečné dokazování prvostupňového soudu ke skutečnosti, která má být doplněním dokazování prokázána. Rozsáhlost dokazování přitom není dána množstvím důkazů, které je třeba provést, nýbrž rozsahem skutečností, ohledně kterých je nutné dokazování provést. Zcela nedostatečné dokazování je definováno situací, kdy soud první instance k prokazované skutečnosti sice provedla některé důkazy, jenže se jednalo o důkazy zjevně neschopné prokázat skutečnosti, jež jsou pro rozhodnutí ve věci samé nebo běh řízení významné. Ani za kumulativního splnění těchto dvou podmínek však odvolací soud neztrácí možnost dokazování doplnit sám. Nedoplní-li soud druhé instance dokazování a raději rozhodnutí soudu první instance zruší a věc mu vrátí, i přestože výše zmíněné předpoklady naplněny nebyly, účastník řízení ve většině případů nebude mít možnost se proti takovému rozhodnutí odvolacího soudu bránit. Z toho důvodu by bylo vhodné upravit znění § 238 odst. 1 písm. k) OSŘ, aby se nepřípustnost dovolání dle tohoto ustanovení neuplatnila při porušení povinnosti odvolacího soudu doplnit dokazování dle § 213 odst. 4 OSŘ.

Současně upozorňuji na poznámku Jakšiče, že doplnění ani opakování dokazování odvolacím soudem není přípustné, pokud je rozhodnutí prvostupňového soudu nepřezkoumatelné z důvodu toho, že z jeho odůvodnění nevyplývá, které skutečnosti vzal soud za prokázané, kterými důkazy podepřel svá skutková zjištění, jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil a proč neprovedl další důkazy. Toto rozhodnutí musí být odvolacím soudem dle § 219a odst. 1 písm. b) OSŘ zrušeno a dle § 221 odst. 1 písm. a) vráceno soudu prvního stupně k dalšímu řízení.¹⁸⁶

¹⁸⁶ JAKŠIČ, Vít. § 213. In: LAVICKÝ, Petr, 2016, op. cit., str. 928.

3.4 Provedení dokazování odvolacím soudem

Provádění dokazování před odvolacím soudem, stejně jako provádění dokazování před soudem prvostupňovým, se řídí právní úpravou zakotvenou v § 120 OSŘ až § 136 OSŘ. Přitom je nevýznamné, jestli dokazování probíhá přímo před soudem druhého stupně, či prostřednictvím soudu dožádaného nebo soudu prvního stupně. Jejich postup se vždy řídí zmíněnou úpravou.¹⁸⁷

Zvláštní pravidla pro dokazování v odvolacím řízení nalzáme v § 213a OSŘ, jenž určuje, jakým soudem bude samotné dokazování ve druhém stupni provedeno. Uvedené ustanovení odděluje případ, kdy soud dokazování ve druhém stupni opakuje, od případu, kdy ho doplňuje. V prvním případě musí dokazování provést sám soud druhého stupně, aby si opatřil rovnocenný podklad pro možné jiné hodnocení opakovaných důkazů. Tento požadavek plyne z účinků zásady ústnosti a přímosti, jež jsou základními zásadami civilního procesu.¹⁸⁸ Ve druhém případě, když soud v odvolacím řízení dokazování doplňuje o dosud neprovedené a účastníky navržené důkazy, dává mu zákonodárce možnost, aby dokazování doplnil sám nebo k tomuto užil prvostupňový či dožádaný soud. V minulosti se v této souvislosti diskutovala otázka, zda se devolutivní účinek odvolání neprojevuje též v požadavku na to, aby byl dožádaným soudem dle § 213a odst. 2 OSŘ soud krajský, resp. vrchní. V současné době praxe připouští provedení dokazování dožádaným okresním, resp. obvodním soudem.¹⁸⁹

V důsledku nejednoznačné zákonné úpravy dokazování v odvolacím řízení vyvstává otázka, zda je odvolací soud oprávněn v odvolacím řízení provést i důkazy, které žádný z účastníků nenavrhl. Zatímco ustanovení § 213a odst. 1 OSŘ tuto možnost odvolacímu soudu přiznává, tak § 212a odst. 3 OSŘ výslovně zakazuje odvolacímu soudu přihlídnout k novým skutečnostem a důkazům, pokud nebyly uplatněny. S tímto zákazem zakotveným v § 212a odst. 3 OSŘ koresponduje ustanovení § 213 odst. 4 věta první OSŘ, které říká, že: „*Odvolací soud doplní dokazování o účastníky navržené důkazy, které dosud nebyly provedeny, ukazuje-li se to potřebné ke zjištění skutkového stavu věci.*“ Zde zákonodárce též zakotvuje požadavek navržení důkazů účastníky. Rozpor mezi výše uvedenými ustanoveními zákona reflektuje i Svoboda, když uvádí, že se v tomto nesouladu „*Projevuje nekoncepčnost zákonodárce při vymezování základních pravidel dokazování během odvolacího řízení.*“¹⁹⁰ Tento rozpor je však možné za pomoci výkladu odstranit. Ustanovení § 212a odst. 3 OSŘ se týká nových skutečností a důkazů dle § 205a a § 211a

¹⁸⁷ DRÁPAL, Ljubomír. § 213a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1718.

¹⁸⁸ K zásadám ústnosti a přímosti blíže v kapitole 3.3.2.

¹⁸⁹ PETR, Bohuslav a Jaromír JIRSA. § 213a. In: JIRSA, Jaromír. a kol., 2019, op. cit., str. 85.

¹⁹⁰ SVOBODA, Karel, 2009, op. cit., str. 193.

OSŘ. Lze tedy dovodit, že § 213a OSŘ se týká pouze takových skutečností a důkazů, které nejsou dle znění § 205a OSŘ a § 211a OSŘ nové. Oprávnění odvolacího soudu provést jiné než účastníky navržené důkazy, uvedená v § 213a odst. 1 OSŘ a v § 120 odst. 2 věta první OSŘ, se poté na základě výše uvedeného vztahuje pouze na důkazy, které vyplývaly z obsahu spisu již v řízení před první instancí, a to ještě dříve, než nastaly účinky koncentrace řízení. Kdyby soud druhé instance postupoval opačně a z vlastní iniciativy provedl důkazy, které nemohli účastníci řízení navrhnout z důvodu nastalé koncentrace řízení, tak by dle názoru Drápala došlo k narušení zásady rovnosti účastníků.¹⁹¹ S tímto názorem Drápala souhlasím. Zároveň odvolací soud nemůže ze své iniciativy provést ani důkazy, jež vyšly najevo až v řízení odvolacím, neboť by to bylo v rozporu s ustanovením § 212a odst. 3 OSŘ a to i přes to, že by se šlo o přípustné novoty, jež lze podřadit pod § 205a OSŘ a § 211a OSŘ.¹⁹² Jestliže soud využije jeho možnosti zakotvené v § 213a odst. 1 OSŘ a za výše uvedených podmínek se rozhodne, že provede i jiné než účastníky navržené důkazy, musí, stejně jako při opakování dokazování, dokazování provést sám.

Vzhledem k tomu, že § 213a OSŘ odkazuje na § 120 odst. 2 věta první OSŘ, je dle mého názoru vhodné rozvést možnost soudu provést jiné než účastníky navržené důkazy, která je zakotvená právě ve druhém zmiňovaném ustanovení OSŘ. Přestože je civilní sporné řízení založeno na zásadě projednací, soud je oprávněn provést jiné než účastníky navržené důkazy, a to za současného kumulativního naplnění dvou podmínek. První podmínkou je potřeba provedení takového důkazu ke zjištění skutkového stavu věci. Druhou podmínkou je poté pravidlo, že důkaz musí vyplývat z obsahu spisu. Z toho důvodu, že je civilní řízení založeno na zásadě rovnosti stran, postup soudu dle ustanovení § 120 odst. 2 věta první OSŘ by měl být pouze výjimečný. Soudce by zároveň měl vždy jasně v odůvodnění rozhodnutí vysvětlit, proč v konkrétní věci překročil důkazní návrhy účastníků.¹⁹³ Onu výjimečnost shrnuje i Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3681/18-2, když uvádí, že: „Uvedená zásada (projednací zásada) nemůže být ve sporném řízení nahrazena zásadou vyšetřovací a soud zde není oprávněn "pátrat" za účastníka řízení po důkazech svědčících v jeho prospěch a upřednostňovat tak jednu ze stran sporu - v takovém případě by byla porušena ústavně zaručená zásada rovnosti stran (čl. 37 odst. 3 Listiny), která je jako jeden z aspektů součástí "všeobjímajícího" práva na soudní ochranu ve smyslu spravedlivého procesu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Za výsledek řízení nese procesní odpovědnost účastník řízení; neoznačí-li potřebné důkazy k prokázání svých tvrzení, nese následky

¹⁹¹ DRÁPAL, Ljubomír. § 213a. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 1717.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-375-6. str. 299.

toho, že soud v souladu s ustanovením § 120 odst. 3 věta druhá o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2013 (nyní § 120 odst. 2 věta druhá o. s. ř.), vychází ze skutkového stavu zjištěného na základě důkazů, které byly provedeny.^{194 195}

V důsledku zavedení zákonné koncentrace řízení judikatura dovodila ještě jednu podmínku, jež je nutná splnit, aby soud mohl provést i jiné než účastníky navržené důkazy. Soud může brát v úvahu účastníky nenavržené důkazy jen tehdy, jestliže potřeba jejich provedení vyšla najevo do účinků koncentrace řízení.¹⁹⁶ Pro soud je v tomto případě rozhodný obsah spisu v okamžiku nastalé koncentrace řízení. V opačném případě by došlo k zásahu do rovnosti stran účastníků řízení.¹⁹⁷ Bureš uvádí, že v této situaci je vhodnější užít poučení soudu dle § 118a odst. 3 OSŘ, jestliže je na jednání přítomen účastník, v jehož zájmu má být dokazování prováděno. V tomto případě soud účastníka poučí, že dosud nenavrhl důkaz potřebný prokázání sporné skutečnosti. Nenavrhne-li účastník řízení ani po tomto poučení důkaz, potřebný k prokázání jím tvrzené sporné skutečnosti, je poté sám odpovědný za to, že sporná skutečnost nebude prokázána tak, jak ji tvrdil.¹⁹⁸ Postup soudu dle § 120 odst. 2 věta první OSŘ je tedy dle Bureše na místě pouze ve výjimečných situacích, kdy účastník řízení nereagoval na poučení dle § 118a odst. 3 OSŘ, případně tehdy, když není možné toto poučení při jednání poskytnout. Současně soud musí vždy dbát na požadavky plynoucí ze zásady rovnosti účastníků, aby v důsledku jeho postupu nedošlo ke zvýhodnění jedné ze stran řízení.^{199 200}

Pro shrnutí uvádím, že dle výše uvedeného je odvolací soud oprávněn provést jiné než účastníky navržené důkazy, jedná-li se o důkazy, jež vyplývaly z obsahu spisu již v řízení před prvostupňovým soudem v okamžiku nastalé koncentrace řízení. Odvolací soud je v tomto případě však povinen dokazování provést sám a nemůže k tomu užít dožádaný či prvostupňový soud. Takový postup odvolacího soudu by stejně jako postup soudu prvostupňového měl být pouze výjimečný a měl by respektovat zásadu rovnosti stran.

Na závěr dodávám, že je na místě uvažovat o úpravě ustanovení § 212a odst. 3 OSŘ a ustanovení § 213a odst. 1 OSŘ, aby v praxi nedocházelo k výše předestřeným výkladovým problémům.

¹⁹⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3681/18-2.

¹⁹⁵ Na tento judikát odkazují autoři soudcovského komentáře.

¹⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 29 Odo 1538/2006.

¹⁹⁷ BUREŠ, Jaroslav. § 120. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol., 2009, op. cit., str. 864.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ K poučovací povinnosti soudu blíže viz kap. 3.5.

3.5 Poučovací povinnost odvolacího soudu

3.5.1 Úvod

Poučovací povinnost soudu je obecně zakotvena v § 5 OSŘ. Dle tohoto ustanovení je základní povinností soudu poskytnout účastníkům řízení poučení o jejich procesních právech a povinnostech. Novela OSŘ provedena zákonem č. 519/1991 Sb., zúžila předešlou všeobecnou poučovací povinnost, dle které soud poučoval účastníky řízení i o hmotném právu. Podle důvodové zprávy tohoto zákona předešlá úprava zasahovala do rovnosti stran a porušovala základní zásadu civilního procesu – nestrannost soudu.²⁰¹ Po této novele má soud nadále povinnost poučovat účastníky řízení jen tak, aby v důsledku neznalosti procesních předpisů neutrpěli újmu, což je praktické promítnutí zásady rovnosti stran řízení. Řádné poučení o procesních právech a povinnostech soudem je zároveň součástí práva na spravedlivý proces, k čemuž došel ústavní soud nálezem ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 1331/07. Výše uvedené ustanovení neupravuje konkrétní situace, ve kterých je soud povinen účastníkům poučení poskytnout, to činí zákon až v jeho dalších ustanoveních. Příkladem lze uvést poučení dle § 30 odst. 1 OSŘ o právu požádat o ustanovení zástupce, dle § 43 odst. 1 OSŘ o následcích nedoplnění podání či dle § 118a OSŘ o dotvrzení rozhodných skutečností, o možné odlišné právní kvalifikaci, o navržení důkazů a o jiných procesních právech a povinnostech.

Povinnost odvolacího soudu poskytnout stranám poučení dle § 118a OSŘ ukládá § 213b odst. 1 OSŘ. Vzhledem k tomu, že odvolací soud musí postupovat v souladu s § 118a OSŘ, je dle mého názoru vhodné nejprve stručně rozebrat toto zmiňované ustanovení.

§ 118a OSŘ upravuje poučení soudu ve čtyřech odstavcích, z nichž každý dopadá na jinou situaci. Odstavec první se týká poučení ve formě výzvy soudu k doplnění rozhodných skutečností, jestliže účastník nedostatečně splnil svou povinnost tyto skutečnosti tvrdit. Odstavec druhý zakotvuje nutnost poučení ve formě výzvy k doplnění rozhodných skutečností, neboť dle názoru soudu lze věc po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru. Odstavec třetí se týká poučení ve formě výzvy k označení důkazů, jestliže účastník nedostatečně splnil svou povinnost tyto důkazy označit a odstavec čtvrtý poté obsahuje povinnost soudu poskytnout účastníku nezastoupenému advokátem nebo notářem obecné procesní poučení při jednání. Ustanovení § 118a OSŘ je pouhé praktické promítnutí obecné poučovací povinnosti zakotvené v § 5 OSŘ, že účastník řízení nemůže ve sporu pro neznalost procesních předpisů utrpět újmu. Toto pravidlo se v důsledku ustanovení § 118a odst. 1 až 3 OSŘ projevuje tak, že soud nemůže

²⁰¹ VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, č. 519/1991 Dz.

rozhodnout v neprospěch účastníka pro neunesení důkazního břemene či břemene tvrzení, aniž by se mu o tom předem dostalo od soudu poučení. Současně mu musí být dána ze strany soudu možnost k dotvrzení skutečností a doplnění důkazů.²⁰² Poučovací povinnost dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ v sobě zakotvuje právo účastníka na jakýsi předběžný názor soudu, který ve výsledku určuje, zda účastník unesl, nebo neunesl jedno z výše zmíněných procesních břemen, což úzce souvisí se zásadou předvídatelnosti soudního rozhodování. Spojení se zmíněnou zásadou reflektuje Ústavní soud, např. ve svém nálezu ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. I. ÚS 2014/10: „*Citovaná ustanovení (§ 118a odst. 1-3 OSŘ) dále rovněž slouží k zajištění předvídatelnosti rozhodnutí soudu, což je jedna z významných zásad, na nichž stojí soudní proces.....Ze zákona jasně vyplývá, že účastníci nesmějí být zaskočeni jiným právním posouzením věci soudem, aniž by jim bylo umožněno uvést skutečnosti, které jsou podle názoru soudu pro rozhodnutí významné, a navrhnout k jejich prokázání důkazy.*“²⁰³ Ustanovení § 118a odst. 4 OSŘ poté zakotvuje obecnou poučovací povinnost soudu o procesních právech a povinnostech účastníka řízení nezastoupeného advokátem či notářem při jednání.

Vrátím-li se zpět k poučovací povinnosti odvolacího soudu, ta je usměrněna větou druhou odstavce prvního § 213b OSŘ. Dle zmíněné zákonné úpravy nemůže jednání soudu druhé instance podle § 118a OSŘ ve svém důsledku způsobit prolomení zásady neúplné apelace sporného odvolacího řízení, tedy uplatnění nových skutečností a důkazů v rozporu s ustanovením § 205a OSŘ a § 211a OSŘ nebo uplatnění procesních práv, jež nejsou v odvolacím řízení přípustná.

Přitom je nepodstatné, zda nutnost poučení účastníka prvostupňovým soudem ve smyslu § 118a OSŘ vyšla najevo již v řízení v prvním stupni nebo až v odvolacím, neboť se jedná o povinnost objektivní.²⁰⁴ Jinými slovy, zhojit porušení poučovací povinnosti prvostupňovým soudem je nutné i tehdy, pokud prvostupňový soud sice účastníka řízení poučí dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ, ale v důsledku odlišného právního názoru odvolacího soudu na věc je toto poučení nutné považovat za nedostatečné.²⁰⁵ Ke stejnému názoru se kloní i Bureš.²⁰⁶ Dle výše uvedeného tedy můžeme rozlišovat dvě základní situace porušení této objektivní poučovací povinnosti. Prvním z případů bude situace, kdy potřeba poučit účastníky řízení ve smyslu § 118a odst. 1 až 3 OSŘ vyšla najevo již v řízení v prvním stupni a nebyla soudem naplněna. K tomu dojde zejména tehdy, když prvostupňový soud úplně opomene účastníky dle § 118a odst. 1 až 3

²⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 3. 10. 2006, sp. zn. I. ÚS 212/06.

²⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. I. ÚS 2014/10.

²⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2004, sp. zn. 29 Odo 149/2002.

²⁰⁵ GONDEKOVÁ, Šárka. Poučovací povinnost a dokazování prováděné odvolacím soudem. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2016, č. 1-2. ISSN 1210-6348. str. 44-47.

²⁰⁶ BUREŠ, Jaroslav. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1. 7. 2009. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2009, č. 12. ISSN 1210-63348. str. 27-32.

OSŘ poučit. Druhým případem porušení této povinnosti poté bude situace, kdy prvostupňový soud sice účastníkům poučení dle zmíněných ustanovení poskytne, ale odvolací soud poučení z důvodu svého odlišného právního názoru na věc nebude považovat za správné. V obou případech se bude jednat o porušení poučovací povinnosti, jež je nutné odvolacím soudem napravit. Rozlišení obou výše předestřených situací je klíčové zejména s ohledem na způsob nápravy těchto porušení. Obecně platí pravidlo, že odvolací soud by měl porušení poučovací povinnosti napravit tak, že opomenuté poučení účastníkům poskytne sám²⁰⁷, nicméně dle ustanovení § 213b odst. 1 věta druhá OSŘ postup odvolacího soudu dle § 118a OSŘ nemůže vést k prolomení zásady neúplné apelace v civilním sporném řízení. Z tohoto důvodu mohou v praxi vznikat problémy s nápravou vzniklých vad. V dalších kapitolách se pokusím přiblížit postup odvolacího soudu při nápravě porušení poučovací povinnosti prvostupňového soudu ve dvou výše uvedených případech.

3.5.2 Nesplnění poučovací povinnosti dle § 118a OSŘ soudem prvního stupně

S ohledem na zásadu neúplné apelace sporného civilního řízení je nutné rozlišovat případ absence poučení dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ a absenci poučení dle následujícího odstavce. Pokud došlo k porušení obecné poučovací povinnosti dle § 118a odst. 4 OSŘ a prvostupňový soud opomenul účastníka řízení nezastoupeného advokátem či notářem poučit o jeho procesních právech a povinnostech jiných, než zakotvených v § 118a odst. 1 až 3 OSŘ, jde o vadu, která naplňuje odvolací důvod dle § 205 odst. 2 písm. c) OSŘ. Odvolací soud ji může napravit tím, že opomenuté poučení účastníkovi poskytne. Pokud by tento postup odvolacího soudu však měl vést k tomu, že účastník řízení hodlá uplatnit procesní práva, která jsou v odvolacím řízení nepřijatelná, odvolací soud je povinen k takové vadě, jejímž důsledkem současně mohlo být nesprávné rozhodnutí ve věci, přihlídnout dle § 212a odst. 5 OSŘ. Poté mu nezbývá žádná jiná možnost, než rozhodnutí prvostupňového soudu dle § 219 odst. 1 písm. a) OSŘ zrušit a vrátit mu věc k dalšímu řízení.²⁰⁸ V ostatních případech odvolací soud k uplatněnému procesnímu právu přihlídně.²⁰⁹

Absence poučení dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ je odvolacím důvodem dle § 205 odst. 2 písm. f) OSŘ a § 205a písm. d) OSŘ. § 213b odst. 1 OSŘ v tomto případě ukládá odvolacímu soudu povinnost postupovat dle § 118a OSŘ a poučení poskytnout, aby vadu napravit. V důsledku poučení poskytnutého odvolacím soudem je poté účastník řízení v souladu s § 205a písm. d) OSŘ

²⁰⁷ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2019, sp. zn. 29 Cdo 89/2017.

²⁰⁸ JAKŠIČ, Vít. § 213b. In: LAVICKÝ, Petr, 2016, op. cit. str. 930, nebo ŠEBEK, Roman. § 213b. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 937.

²⁰⁹ ŠEBEK, Roman. § 213b. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 937.

oprávněn uvádět nové skutečnosti a navrhopvat důkazy k jejich prokázání.²¹⁰ To však pouze za kumulativního splnění podmínek uvedených v § 205a písm. d) OSŘ, tedy že odvolatel neměl ve věci úspěch z důvodu neunesení břemene tvrzení či důkazního břemene a zároveň mu nebylo poskytnuto řádné poučení o těchto povinnostech dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ. Další postup odvolacího soudu je závislý na chování účastníka, kterého odvolací soud poučil podle § 213b odst. 1 OSŘ. Pokud účastník ani po tomto poučení rozhodné skutečnosti nenavrhopne nebo důkazy nedoplní, poté nezbyde tomuto soudu žádná jiná možnost než potvrdit závěr prvostupňového soudu o neunesení jednoho z výše uvedených procesních břemen. Jestliže ale odvolacím soudem poučená strana sporu zareaguje, bude oprávněna za kumulativního splnění výše uvedených podmínek uplatnit novoty ve druhé instanci.²¹¹ Doplnění dokazování o takto navrhopené nové důkazy je povinen provést sám odvolací soud. Nicméně je nutné připomenout již dříve uvedený fakt, že odvolací soud se své povinnosti doplnit dokazování může zprostit za kumulativního naplnění podmínek uvedených v § 213 odst. 4 větě druhé OSŘ. V takovém případě je oprávněn rozhodnutí prvostupňového soudu dle § 219a odst. 2 OSŘ zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení.²¹²

Závěrem uvádím, že je nepodstatné, z jakého důvodu prvostupňový soud opomněl účastníky řízení dle § 118a OSŘ poučit, odvolací soud je v tomto případě vždy povinen toto porušení poučovací povinnosti zhojit, a to způsoby výše uvedenými.

3.5.3 Nesprávné splnění poučovací povinnosti dle § 118a OSŘ soudem prvního stupně

Jak již bylo uvedeno, může nastat situace, kdy soud první instance sice účastníky řízení ve smyslu § 118a odst. 1 až 3 OSŘ poučí, nicméně toto poučení se dle odlišného právního názoru soudu druhé instance jeví jako nedostatečné. Jinými slovy, prvostupňový soud v souladu se svým právním názorem na projednávanou věc účastníky řízení ve smyslu § 118a odst. 1 až 3 OSŘ poučí a ti následně v souladu s tímto jeho názorem splní své procesní povinnosti tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopvat k nim důkazy. Odvolací soud poté na základě svého právního názoru na věc usoudí, že některé rozhodné skutečnosti či důkazy nebyly účastníkem zatíženým břemenem tvrzení či břemenem důkazním uvedeny či navrhopeny a zároveň je doplnění těchto tvrzení nutné, aby ve věci mohlo být dle jeho názoru meritorně rozhodnuto. Z toho plyne, že tento účastník zatížený důkazním břemenem či břemenem tvrzení nebyl (ani nemohl být) v tomto směru poučen prvostupňovým soudem dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ, neboť se prvostupňový soud domníval, že tyto rozhodné skutečnosti či důkazy k jejich prokázání nejsou k rozhodnutí ve věci potřebné.

²¹⁰ GONDEKOVÁ, Šárka, *Bulletin advokacie* 1-2/2016, op. cit. str. 44-47.

²¹¹ ŠEBEK, Roman. § 213b. In: SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol., 2021, op. cit., str. 938.

²¹² K tomu blíže viz kap. 3.3.4.

V souladu s objektivním charakterem poučovací povinnosti je nutné i tento případ považovat za porušení poučovací povinnosti dle § 118a OSŘ, a proto je zapotřebí zajistit jeho zhojení. Ke stejnému názoru se kloní i Drápal či Jakšič.²¹³ Dle výše uvedeného je zřejmé, že pokud odvolací soud zaujme na věc jiný hmotněprávní názor, než na základě kterého byla věc prvostupňovým rozhodnuta, bude ve většině případu nutné doplnit dokazování, aby věc mohla být meritorně rozhodnuta.

V této situaci je nutné správně odpovědět na otázku, zda potřebné doplnění dokazování může být provedeno v odvolacím řízení. Připomínám, že § 213b odst. 1 věta druhá OSŘ nám říká, že poučení odvolacím soudem poskytnuté dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ nesmí ve svém důsledku způsobit porušení § 205a nebo § 211a OSŘ. Současně je vhodné upozornit na § 205a písm. d) OSŘ, který říká, že skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, mohou být odvolacím důvodem jen, pokud jsou kumulativně splněny dva předpoklady. Prvním předpokladem je neúspěch odvolatele v první instanci způsobený neunesením minimálně jednoho z výše uvedených procesních břemen. Druhým předpokladem je absence řádného poučení dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ soudem první instance. Druhý předpoklad bude v tomto případě splněn, jelikož dle právního názoru odvolacího soudu nebylo poučení poskytnuté v prvním stupni dostatečné. První předpoklad však ve většině případů splněn nebude, neboť odvolatel dle názoru prvostupňového soudu důkazní břemeno a břemeno tvrzení unesl. V této věci odkazuji na stejný názor Víta Jakšiče: „*Pokud ale z rozdílného právního názoru odvolacího soudu vyplyne potřeba uvést další tvrzení nebo označit další důkazy, platí pro odvolací řízení založené na systému neúplné apelace, že poučení podle § 118a odst. 1 až 3 nemůže účastníkům poskytnout odvolací soud, neboť nejde o výjimku ze zákazu uplatnění nových skutečností nebo důkazů uvedenou v § 205a písm. d), příčinou neúspěchu odvolatele totiž nebylo neunesení některého z procesních břemen, nýbrž (z pohledu odlišného právního názoru odvolacího soudu) nesprávné právní posouzení věci soudem prvního stupně.*“²¹⁴ Jelikož v popisované situaci nejsou naplněny předpoklady pro uplatnění výjimky ze systému neúplné apelace dle § 205a písm. d) OSŘ, tak tato vada řízení nelze zhojit ve druhé instanci. Odvolací soud proto musí k vadě v souladu s § 212a odst. 5 OSŘ přihlídnout a rozhodnutí prvostupňového soudu na základě ustanovení § 219a odst. 1 písm. a) OSŘ zrušit pro jinou vadu řízení. Vada poté bude napravena opět v řízení v prvním stupni, kterému bude věc odvolacím soudem vrácena k dalšímu řízení. Totožný závěr je obsažen i v judikatuře Nejvyššího

²¹³ DRÁPAL, Ljubomír. § 213b. In: DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav Bureš a kol., 2009, op. cit., str. 1724-1725., nebo JAKŠIČ, Vít. § 213b. In: LAVICKÝ, Petr, 2016, op. cit., str. 932.

²¹⁴ JAKŠIČ, Vít. § 213b. In: LAVICKÝ, Petr, 2016, op. cit., str. 932.

soudu, například v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2018, sp. zn. 33 Cdo 3233/2017 nebo v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2007, sp. zn. 28 Cdo 1496/2007-I.

3.5.4 Závěr

Smyslem poučovací povinnosti soudu je, aby účastníci řízení pro neznalost předpisů z oblasti civilního procesního práva neutrpěli újmu. Zákon v souvislosti s institutem dokazování v odvolacím řízení přikazuje soudu druhého stupně postupovat podle § 118a OSŘ. Toto jeho jednání však nesmí způsobit porušení principu neúplné apelace, tedy uplatnění nových skutečností a důkazů v rozporu s ustanovením § 205a OSŘ nebo § 211a OSŘ a uplatnění procesních práv, jež nejsou v odvolacím řízení přípustná. Povinnost postupovat dle § 118a OSŘ je povinností objektivní, tudíž není významné, že potřeba poučení vyplynula až z právního názoru odvolacího soudu. V důsledku toho, že se jedná o povinnost objektivní, můžeme rozlišovat dvě základní možné situace porušení poučovací povinnosti dle § 118a OSŘ. První situací je úplné opomenutí prvostupňového soudu poučení dle § 118a OSŘ poskytnout. V tomto případě dojde k nápravě zejména tak, že toto opomenuté poučení poskytne odvolací soud sám, v důsledku čehož účastník řízení bude moci, za kumulativního naplnění požadavků daných § 205a písm. d) OSŘ, vnést do řízení novoty. Druhou situací je, když prvostupňový soud sice účastníky řízení dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ poučí, ale v důsledku odlišného právního názoru soudu druhého stupně je nezbytné na poučení hledět jako na nedostatečné. Je-li zároveň nutné v důsledku tohoto odlišného právního názoru odvolacího soudu uvést nové rozhodné skutečnosti a označit k nim nové důkazy, aby mohlo být ve věci meritorně rozhodnuto, poté je v souladu s § 213b odst. 2 OSŘ toto porušení poučovací povinnosti nezbytné považovat za vadu řízení. Tu obvykle nelze zhojit před soudem druhé instance, neboť nejsou splněny předpoklady pro uplatnění výjimky ze zásady neúplné apelace zakotvené v ustanovení § 205a písm. d) OSŘ. V tomto důsledku je soud druhého stupně povinen následně rozhodnutí prvostupňového soudu na základě § 219a odst. 1 písm. a) OSŘ zrušit a vrátit mu věc k dalšímu řízení. Prvostupňový soud poté tuto vadu řízení napraví tak, že poučení dle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ účastníkům v opakovaném řízení v prvním stupni poskytne.

Je důležité si všimnout, že ve druhé zmíněné situaci není dle zákonné úpravy možné, aby vadu řízení napravil odvolací soud, což v konečném důsledku oslabuje apelační princip, na němž je civilní odvolací řízení založeno. Zde je možné spatřovat nekoncepčnost zákonodárce při přijímání novely OSŘ zákonem č. 59/2005 Sb., jejímž účelem bylo zejména posílení apelačního principu odvolacího řízení za účelem zvýšení rychlosti rozhodování. Na výše zmíněný problém totiž tato novela nepamatuje. V současné právní úpravě a ustálené judikatuře přitom nevidím jedinou překážku, jež by znemožňovala včlenit do § 205 písm. d) OSŘ další výjimku

z neúplné apelace tak, aby pod toto ustanovení bylo možné podřadit i situace, kdy porušení poučovací povinnosti dle § 118a vylučuje až z odlišného právního posouzení soudu druhého stupně. Toto podpírám svým dřívějším rozbohem zásady dvojinstančnosti řízení uvedeným v kapitole 3.1.3. Nejvyšší soud a Ústavní soud totiž shodně dospěly k závěru, že je dostačující, když se věci řádně zabývá alespoň jedna instance.

Nakonec je na místě dodat, že závěry, v této kapitole uvedené, se plně uplatní v řízeních vedených principem neúplné apelace. V řízeních ovládaných principem apelace úplné účastníci mohou uvádět novoty i v odvolacím řízení, a to i při odlišném právním hodnocení odvolacího soudu. Poučovací povinnost odvolacího soudu tudíž též není omezena. Nicméně i v těchto řízeních je třeba zvážit, zda doplnění dokazování provede sám odvolací soud, nebo v důsledku naplnění podmínek § 213 odst. 4 věty druhé OSŘ bude rozhodnutí prvostupňového soudu v souladu s § 219a odst. 2 OSŘ zrušeno a vráceno k dalšímu řízení.

4. Navržený věcný záměr civilního řádu soudního

4.1 Úvod

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, byl vyhlášen dne 17. 12. 1963 a nabyl účinnosti dne 1. 4. 1964. V důsledku více než 150 novelizací můžeme v jeho současném znění spatřovat značnou nekonceptnost, nepřehlednost a obtížnou interpretaci právní úpravy, k čemuž mohl čtenář dojít mimo jiné i na základě závěrů obsažených v diplomové práci. V této souvislosti byly v odborných kruzích hojně diskutovány možnosti přípravy nové koncepce právní úpravy civilního práva procesního. V roce 2013 proto byla vytvořena rekodifikační komise, v jejímž čele stanul tehdejší místopředseda Nejvyššího soudu JUDr. Roman Fiala. Jejím cílem a úkolem bylo připravit jednotný kodex právní úpravy civilního práva procesního, jenž by obsahoval nejen právní úpravu civilních sporných řízení, ale i právní úpravu nesporných řízení, exekučního řízení a řízení insolvenčního. Tento záměr o vytvoření jednotného kodexu všech civilních řízení byl však odmítnut usnesením Odborného kolegia pro občanské právo na jeho zasedání dne 18. 11. 2014. Kolegium naopak vyjádřilo podporu návrhu, aby bylo nejprve upraveno civilní řízení sporné.²¹⁵ Tím byl tento způsob rekodifikace opuštěn. V návaznosti na to byla Ministerstvem spravedlnosti ČR ustavena pracovní skupina pro přípravu věcného záměru ČŘS pod vedením doc. JUDr. Petra Lavického, Ph.D., jež v roce 2017 zveřejnila věcný záměr nového procesního řádu pro civilní sporné řízení k připomínkám odborné veřejnosti. Připomínky, jež pracovní skupina vyhodnotila jako relevantní, byly následně zapracovány do druhé verze věcného záměru ČŘS z roku 2020.²¹⁶

Inspiračním zdrojem věcného záměru bylo především současné znění rakouského civilního řádu soudního, jenž v jeho tehdejší znění platil na území České republiky do roku 1950, jakožto i civilní řády Německa a Švýcarska.²¹⁷

V pracích na věcném záměru od roku 2021 pokračuje nová pracovní skupina pod vedením místopředsedy Nejvyššího soudu JUDr. Petra Šuka, skládající se ze zástupců advokátní a justiční praxe a odborné veřejnosti. Jejím úkolem je doplnit věcný záměr zejména o poznatky z justiční a advokátní praxe.²¹⁸

²¹⁵ WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, LAVICKÝ, Petr a Zdeněk PULKRÁBEK. Věcný záměr civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, roč. 25, č. 23-24. ISSN 1210-6410. str. 801-810.

²¹⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Práce na novém civilním řádu soudním se posouvají do další fáze*. [online]. [cit. 13. 12. 2022]. Dostupné na: [//justice.cz/?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1](https://justice.cz/?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1).

²¹⁷ WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, LAVICKÝ, Petr, PULKRÁBEK, Zdeněk, *Právní rozhledy* 23-24/2017, op. cit., str. 801-810.

²¹⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Práce na novém civilním řádu soudním se posouvají do další fáze*. [online]. [cit. 13. 12. 2022]. Dostupné na: [//justice.cz/?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1](https://justice.cz/?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1).

Kapitolou druhou byl poskytnut náhled na již dosažený stav poznání tématu a vývoj právní úpravy a kapitola třetí popisuje ucelený pohled na současnou právní úpravu tématu. Kapitola čtvrtá systematicky navazuje na toto členění práce, když má za cíl čtenáře stručně seznámit s navrženou právní úpravou rozebíraného tématu prostřednictvím vybraných částí druhé verze věcného záměru ČŘS, které jsou dle mého názoru relevantní pro tuto práci. Nejprve se zaměřuji na navrženou koncepci dokazování, poté stručně rozebírám koncepci řádných opravných prostředků a závěrem se zabývám návrhem úpravy dokazování v odvolacím řízení.

4.2 Navržená právní úprava dokazování

Úprava dokazování je obsažena v části druhé věcného záměru ČŘS nazvané „*Řízení před soudem prvního stupně*“, konkrétně v její první hlavě pojmenované „*Řízení až do rozsudku*“.

Úprava dokazování ve věcném záměru ČŘS nejprve rozebírá v oddílu 1 všeobecné ustanovení o dokazování a je uvozena pojednáním o předmětu dokazování jako o stranami tvrzených skutečnostech, které jsou pro právní posouzení věci významné a jsou mezi stranami sporné. Nad rámec současné úpravy v OSŘ mohou být součástí výše uvedeného pozitivního vymezení předmětu dokazování i zkušenostní poznatky z různých odvětví lidského života, vědy či techniky, jestliže nejsou obecně známé.²¹⁹ Negativní vymezení předmětu dokazování kopíruje současnou právní úpravu. Dle věcného záměru ČŘS se totiž nemusí dokazovat skutečnosti obecně známé, skutečnosti soudu známé z jeho činnosti, stejně tak jako právní předpisy a mezinárodní smlouvy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů České republiky, ve Sbírce mezinárodních smluv a v Úředním věstníku Evropské unie. Negativní vymezení předmětu dokazování je ve věcném záměru nad rámec současné právní úpravy OSŘ doplněno o skutečnosti doznané protistranou. Soudní doznání má mít dva klíčové účinky. Zaprvé, doznané skutečnosti se nemusí dokazovat, a zadruhé, doznání je možné později odvolat jen za splnění zákonných podmínek, což má předejít účelovému odvolávání doznání.²²⁰ Nepopřené skutečnosti dle navržené úpravy též nepotřebují důkazu, ledaže z ostatních vyjádření této strany vyplývá úmysl je popřít. Nepopřené skutečnosti věcný záměr ČŘS staví naroveň skutečnostem doznáním, neboť se obě tyto kategorie skutečností nemusí dokazovat. Rozdíl mezi nimi je však ten, že doznáním je strana vázána a je oprávněna ho odvolat pouze při naplnění zákonných podmínek. Zatímco nepopřené

²¹⁹ DOBROVOLNÁ, Eva, Bohumil DVOŘÁK, Petr LAVICKÝ, Zdeněk PULKRÁBEK a Alena WINTEROVÁ. *Věcný záměr nového civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze* [online]. Praha, Ministerstvo spravedlnosti, 2020. [cit. 13. 12. 2022]. Dostupné na: https://justice.cz/documents/12681/2549255/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+C%C5%98S_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+druh%C3%A9ho+zn%C4%Bn%C3%AD.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926. str. 255-256.

²²⁰ Tamtéž, str. 256-257.

skutečnosti může strana následně popřít, jestliže tím neporuší zákonná pravidla koncentrace řízení.²²¹ Společné je pro obě kategorie uvedených skutečností i to, že soud není doznáním či nepopřením vázán, jestliže při řízení vyjde najevo jejich nepravdivost nebo je-li opak obecně známý či soudu známý z jeho úřední činnosti.²²² Další části tohoto oddílu neobsahují převratné změny od současné právní úpravy zakotvené v OSŘ.

Následující oddíly dílu 3 části druhé ČŘS se věnují jednotlivým důkazním prostředkům, jejichž úprava též přináší některé změny. Příkladem lze uvést fakt, že navržená právní úprava považuje výslech stran za plnohodnotný důkaz, nikoliv za důkaz subsidiární, jak je tento důkazní prostředek upraven v OSŘ.²²³

4.3 Navržená právní úprava řádných opravných prostředků

Úprava opravných prostředků je zasazena do 3. části věcného záměru ČŘS. Názvy opravných prostředků zůstávají beze změny, avšak dochází k mnoha obsahovým a koncepčním změnám. Navržený systém opravných prostředků vychází ze zásady trojinstančnosti řízení, jež ovládala český civilní proces do roku 1948. Základním důvodem pro její opětovné zavedení je dle věcného záměru ČŘS zejména náprava zavedeného znevážení institutu právní moci a s ní související vykonatelnosti rozhodnutí.²²⁴ Toho lze dle autorů dosáhnout především opětovným přiznáním suspenzivního účinku dovolání. V tomto důsledku by totiž mělo dojít ke snížení případů, kdy je zpětně vymáháno již poskytnuté plnění na základě pravomocného a vykonatelného rozsudku, který byl později dovolacím soudem zrušen.²²⁵ Věcný záměr ČŘS koncipuje trojinstančnost řízení tak, že v odvolacím řízení půjde o přezkum a opravu napadeného rozsudku soudu prvního stupně, jak po stránce právní, tak i skutkové. Zatímco v dovolání by měla být skutková zjištění již definitivně dána a úloha dovolacího soudu by spočívala pouze v přezkumu právním.²²⁶ Stěžejními znaky právní úpravy opravných prostředků jsou: důsledný zákaz novot, důsledná vázanost soudu návrhem ve věci, ve všech opravných řízeních se z úřední povinností

²²¹ Tamtéž, str. 257-258.

²²² Tamtéž.

²²³ Tamtéž, str. 280-281.

²²⁴ WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, LAVICKÝ, Petr a Zdeněk PULKRÁBEK, *Právní rozhledy* 23-24/2017, op. cit., str. 801-810.

²²⁵ Tamtéž

²²⁶ DOBROVOLNÁ, Eva, Bohumil DVOŘÁK, Petr LAVICKÝ, Zdeněk PULKRÁBEK a Alena WINTEROVÁ. *Věcný záměr nového civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze* [online]. Praha, Ministerstvo spravedlnosti, 2020. [cit. 13. 12. 2022]. Dostupné na: https://justice.cz/documents/12681/2549255/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+C%C5%98S_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+druh%C3%A9ho+zn%C4%9Bn%C3%AD.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926. str. 325-411.

přihlíží pouze k důvodům zmatečnosti, výrazné omezení zásahů do již nabyté právní moci rozhodnutí a posílení apelačního a revizního principu, a s tím související omezení kasace.²²⁷

Co se týče navržené úpravy odvolání, ta se od současného pojetí příliš neliší. Odvolání má být i nadále založeno na principu neúplné apelace se současným přiznáním suspenzivního a devolutivního účinku. Rozdíl je však ten, že odvolání má být přípustné pouze proti rozsudkům prvostupňového soudu, nikoliv proti jeho usnesením.²²⁸ Při vypracovávání věcného záměru se vedla debata o přípustnosti odvolání v bagatelních sporech, jež vyústila ve dvě varianty možného řešení. Varianta druhá počítá s přípustností odvolání i v bagatelních sporech²²⁹. Varianta první předpokládá nepřípustnost odvolání v bagatelních sporech, nikoliv však absolutně. Dle varianty první má být přípustnost odvolání v bagatelních sporech podmíněna tím, že vydání rozsudku závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, která dosud nebyla v rozhodování odvolacích soudů nebo dovolacího soudu vyřešena za současného přivolení soudu prvního stupně.²³⁰ Na rozdíl od současné právní úpravy, nemůže po plynutí lhůty k podání odvolání odvolatel nahrazovat nebo rozšiřovat odvolací návrhy a odvolací důvody bez svolení protistrany.²³¹²³²

Proti usnesení prvostupňového soudu a některým usnesením soudu druhého stupně má být přípustný druhý řádný opravný prostředek, a to rekurs, pokud jej zákon nevyklučuje nebo neomezuje. Návrh úpravy zavádí pojem odložený rekurs, jež popisuje situaci, kdy není dle ustanovení zákona proti usnesení rekurs přípustný. Toto usnesení totiž mohou strany napadnout opravným prostředkem, který podají proti nejbližšímu samostatně napadnutelnému rozhodnutí.²³³ Proti některým usnesením nemá být podání rekursu přípustné vůbec.²³⁴ Řízení

²²⁷ WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, LAVICKÝ, Petr a Zdeněk PULKRÁBEK, *Právní rozhledy* 23-24/2017, op. cit., str. 801-810.

²²⁸ K tomu viz pojednání o rekursu níže v této kapitole.

²²⁹ Bagatelním věcí je myšleno řízení, jehož předmětem bylo v době vydání rozsudku peněžité plnění nepřevyšující 10.000 Kč dle dílce § 202 odst. 2 OSŘ.

²³⁰ DOBROVOLNÁ, Eva, Bohumil DVOŘÁK, Petr LAVICKÝ, Zdeněk PULKRÁBEK a Alena WINTEROVÁ. *Věcný záměr nového civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze* [online]. Praha, Ministerstvo spravedlnosti, 2020. [cit. 13. 12. 2022]. Dostupné na: https://justice.cz/documents/12681/2549255/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+C%C5%98S_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+druh%C3%A9ho+zn%C4%Bn%C3%AD.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926. str. 329.

²³¹ Tamtéž, str. 334.

²³² Srov. § 205 odst. 3 OSŘ.

²³³ DOBROVOLNÁ, Eva, Bohumil DVOŘÁK, Petr LAVICKÝ, Zdeněk PULKRÁBEK a Alena WINTEROVÁ. *Věcný záměr nového civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze* [online]. Praha, Ministerstvo spravedlnosti, 2020. [cit. 13. 12. 2022]. Dostupné na: https://justice.cz/documents/12681/2549255/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+C%C5%98S_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+druh%C3%A9ho+zn%C4%Bn%C3%AD.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926. str. 389-390.

²³⁴ Jedná se např. o usnesení o zamítnutí návrhu na odročení, usnesení o návrhu na navrácení v předešlý stav nebo usnesení, kterým byla strana vyzvána k odstranění vad podání.

o rekursu je v mnoha ohledech jednodušší než řízení odvolací, zejména jde-li o přípustnost autoremedury nebo potřebu nařízení ústního jednání.²³⁵

Posledním řádným opravným prostředkem je dovolání, jež je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu. Dle návrhu právní úpravy mu je přiznán, jak devolutivní, tak i suspenzivní účinek, je-li přípustné a podáno včas. Míra přípustnosti dovolání má vyvažovat mezi požadavkem na to, aby Nejvyšší soud zastával úlohu sjednotitele judikatury, a požadavkem na poskytnutí náležité právní ochrany stran řízení. Z tohoto důvodu má být dovolání přípustné pouze proti rozsudkům odvolacího soudu, pokud hodnota sporu přesahuje 50.000,- Kč a odvolací soud ve výroku svého rozsudku dovolání výslovně připustil. To učiní, pokud rozsudek odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva zásadního právního významu. Navržená právní úprava zavádí institut výjimečného dovolání, jež je přípustné i tehdy, pokud jej odvolací soud nepřipustil, shledá-li dovolací soud, že rozsudek odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva zásadního právního významu.

4.4 Navržená právní úprava dokazování v odvolacím řízení

Úprava dokazování v odvolacím řízení vychází ze systému neúplné apelace obdobně jako dosavadní úprava OSŘ. Lpění na této zásadě je plně v souladu s komplexním cílem celého věcného záměru ČRS navrhnout takovou úpravu civilního sporného řízení, jež nebude zdlouhavé a nákladné a jež současně umožňuje úplné a pravdivé zjištění skutkového stavu.²³⁶ Z těchto důvodů je proto zásadní „*aby těžiště řízení bylo před soudem prvního stupně, skutkový základ rozsudku by zásadně měl být utvořen zde (myšleno v řízení v prvním stupni) a v odvolacím řízení by měl být měněn jenom co nejméně. Úkolem odvolacího soudu je především kontrola správnosti prvostupňového soudu.*“²³⁷

Stěžejním kamenem principu neúplné apelace je zákaz uplatňování nových skutečností a důkazů až v řízení před odvolacím soudem, pokud nespádají pod některou ze zákonem vymezených výjimek. Zároveň platí, že čím rozsáhlejší výčet těchto výjimek bude v zákoně zakotven, tím více se bude měnit skutkový základ věci, což je spojeno s častější povinností odvolacího soudu doplňovat dokazování, či rušit rozsudky prvostupňových soudů a vracet jim je

²³⁵ WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, LAVICKÝ, Petr a Zdeněk PULKRÁBEK, *Právní rozhledy* 23-24/2017, op. cit., str. 801-810.

²³⁶ DOBROVOLNÁ, Eva, Bohumil DVOŘÁK, Petr LAVICKÝ, Zdeněk PULKRÁBEK a Alena WINTEROVÁ. *Věcný záměr nového civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze* [online]. Praha, Ministerstvo spravedlnosti, 2020. [cit. 13. 12. 2022]. Dostupné na: https://justice.cz/documents/12681/2549255/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+C%C5%98S_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+druh%C3%A9ho+zn%C4%9Bn%C3%AD.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926. str. 340.

²³⁷ Tamtéž.

zpět za účelem doplnění dokazování. S rozsahem těchto výjimek autoři věcného záměru ČŘS pracují ve dvou variantách navrženého řešení, v nichž rozdělují novoty do dvou kategorií. Na tzv. nova reperta (tj. skutečnosti a důkazní prostředky, jež existovaly již před vyhlášením rozsudku prvostupňového soudu, ale účastník je bez svého zavinění nepoužil), a na tzv. nova producta (tj. skutečnosti, které nastaly až po vyhlášení rozsudku prvostupňového soudu a důkazní prostředky, sloužící k jejich prokázání).²³⁸ Logicky lze dovodit, že připuštění obou kategorií novot v odvolacím řízení má za cíl zajistit co největší správnost rozhodnutí odvolacího soudu. Zároveň se v tomto důsledku řízení prodlouží a prodraží. Na druhou stranu jejich nepřipuštěním patrně dojde k výraznému zkrácení odvolacího řízení za současného vzniku negativního vlivu na správnost a aktuálnost rozhodnutí.

První varianta navrženého řešení předpokládá přísný zákaz uplatňování novot v odvolacím řízení, včetně obou výše uvedených kategorií. To však neznamená, že by zcela absentoval prostředek ochrany osob, kterým dané skutečnosti a důkazní prostředky svědčí. Nova producta nadále půjdou uplatnit zejména prostřednictvím nové žaloby a nova reperta žalobou na obnovu řízení. Přípustné uplatnění novot je spojeno pouze s vyvrácením odvolacích důvodů druhé strany sporu, jestliže byly protistraně oznámeny již v odvolání či ve vyjádření k odvolání.²³⁹ Z výše uvedeného vyplývá, že první varianta má za cíl především kontrolu správnosti rozsudku prvostupňového soudu. Proto v odvolacím řízení též nelze uplatnit nový nárok nebo změnit žalobou již nárok uplatněný. U této varianty se autoři věcného záměru ČŘS inspirovali rakouskou právní úpravou.

Druhá varianta též vychází z obecného pravidla zákazu novot v odvolacím řízení. Jejím účelem je ovšem odstranit výše zmíněná negativa varianty první, když při naplnění zákonných podmínek umožňuje v odvolacím řízení uplatnit obě zmíněné kategorie nových skutečností a důkazních prostředků. Základní podmínkou je, že jejich neuplatnění v řízení v prvním stupni strana nezavinila, např. kvůli tomu, že o skutečnosti či důkazním prostředku nevěděla. Strany jsou dle této varianty oprávněny uplatnit novoty i tehdy, jestliže v důsledku jiného právního názoru odvolacího soudu vyplyne potřeba takové skutečnosti a důkazy uvést.²⁴⁰

Co bylo u obou variant řešení napsáno o novotách, platí obdobně i pro popírání skutkových přednesů protistran a uplatňování námitek. Obě varianty mají též společné, že strany nemohou v odvolacím řízení uplatnit nový nárok a podat vzájemnou žalobu. Druhá varianta ale předpokládá

²³⁸ Tamtéž, str. 341.

²³⁹ Tamtéž, str. 343-344.

²⁴⁰ Tamtéž, str. 344-345.

možnost stran žalobní nárok změnit, souhlasí-li druhá strana či soud, a zároveň spočívá-li změna nároku na skutečnostech, které mohou být základem rozhodnutí odvolacího soudu.²⁴¹

Více věcný záměr ČŘS k dokazování v odvolacím řízení neuvádí. Analogicky jako v OSŘ, se však na odvolacím řízení subsidiárně použijí navržená ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, není-li stanoveno jinak.

Odchylku od dosavadní právní úpravy nalézáme u dokazování v rekursním řízení. Dle § 205a OSŘ a contrario je odvolání proti usnesením procesní povahy ovládáno zásadou úplné apelace. Věcný záměr koncipuje rekurs stejně jako odvolání, jeho hlavním účelem je kontrola správnosti napadeného usnesení, nikoli zakotvení možnosti stran odstraňovat vlastní chyby. Proto v rekursním řízení nově zavádí princip apelace neúplné a zakazuje uplatňovat novoty, ledaže slouží k prokázání nebo vyvrácení důvodů rekursu.²⁴²

4.5 Závěr

Navržená právní úprava ČŘS týkající se dokazování neobsahuje převratné odchylky od úpravy současné. Negativní vymezení předmětu dokazování je však navrženou úpravou rozšířeno o stranou doznané skutečnosti a o skutečnosti stranou nepopřené. Oba tyto typy skutečností není zapotřebí dokazovat. Zatímco doznání lze následně odvolat jen při naplnění zákonných předpokladů, tak nepopřené skutečnosti lze následně popřít, pokud tím nedojde k porušení zákonných pravidel koncentrace řízení. Součástí pozitivního vymezení předmětu dokazování by mohly být i skutečnosti ve formě zkušenostních poznatků, jestliže nejsou obecně známé. Některé změny přináší i úprava důkazních prostředků, z nichž nejdůležitější je dle mého názoru transformace výslechu stran ze subsidiárního důkazního prostředku na prostředek plnohodnotný.

Navržený systém opravných prostředků v sobě zakotvuje velkou koncepční změnu. Věcný záměr ČŘS totiž opět zavádí zásadu trojinstančnosti řízení. Zatímco úprava odvolání nepřináší závratné změny od současné právní úpravy, tak dovolání je nově koncipováno jako řádný opravný prostředek proti rozsudkům odvolacího soudu, jehož podání je spojeno s přiznáním devolutivního i suspenzivního účinku. Přípustnost dovolání je navržena tak, aby vyvažovala mezi právem účastníka na řádnou právní ochranu a požadavkem na to, aby Nejvyšší soud byl i nadále především sjednotitelem judikatury. Proti některým usnesením prvostupňového a odvolacího soudu má být nadále přípustný rekurs, který je též řazen mezi řádné opravné prostředky s devolutivním

²⁴¹ Tamtéž, str. 338-339.

²⁴² Tamtéž, str. 391-392.

a suspenzivním účinkem. Úprava řízení o rekursu je v mnoha ohledech jednodušší než u řízení odvolacího či dovolacího.

Dokazování v odvolacím řízení má být i nadále ovládáno zásadou neúplné apelace. Novoty mohou strany uplatnit pouze, spadají-li pod zákonem vymezenou výjimku. Rozsah těchto výjimek autoři věcného záměru ČŘS zpracovali ve dvou možných variantách. Varianta první umožňuje uplatnit novoty výhradně za účelem vyvrácení odvolacích důvodů druhé strany sporu, jestliže byly protistraně oznámeny již v odvolání či ve vyjádření k odvolání. Druhá varianta zmírňuje striktní zákaz novot, když novoty připouští, jestliže jejich neuplatnění v prvním stupni strana nezavinila. Opravné řízení proti usnesením nemeritorní povahy má být, na rozdíl od úpravy v OSŘ, založeno na systému apelace neúplné, když v něm jsou novoty přípustné pouze za účelem prokázání nebo vyvrácení důvodů rekursu

Pro úplnost uvádím, že z důvodu zaměření diplomové práce na dokazování v civilním odvolacím řízení, tato kapitola stručně pojednává jen o vybraných institutech věcného záměru ČŘS, a tudíž není vyčerpávajícím rozbohem této problematiky. Při rozboru navržené úpravy ČŘS byla limitem i množina institutů, ke kterým se věcný záměr vyjadřuje, neboť blíže nepojednává o dalších důležitých oblastech dokazování v odvolacím řízení, jako jsou např. doplnění a opakování dokazování.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo provést analýzu právní úpravy dokazování v odvolacím řízení, s důrazem na řízení sporná, případně upozornit na problematické části platné právní úpravy a navrhnout úpravy de lege ferenda. Při psaní práce byly využity zejména deskriptivní a analytické metody práce, kdy byla provedena analýza odborné literatury a dostupných legislativních zdrojů, přičemž takto získané poznatky byly konfrontovány s konkrétními závěry Nejvyššího a Ústavního soudu.

Pro dosažení výše uvedeného cíle jsou v první kapitole práce nejprve vymezeny základní pojmy – procesní dokazování a odvolání. Pro plné pochopení pojmu procesního dokazování uvádím též charakteristiku důkazního prostředku, důkazu a předmětu dokazování. V souvislosti s odvoláním je blíže pojednáno o jednotlivých typech opravných systémů – systému úplné a neúplné apelace, kasace a revize.

Druhá kapitola práce se věnuje dosaženému stavu poznání zkoumaného tématu. Nejprve je v ní proveden rozbor děl osobností českého civilního procesu z doby prvorepublikové a socialistické. Za užití jejich titulů je též popsán vývoj právní úpravy dokazování v odvolacím řízení, neboť bez minulosti nelze pochopit přítomnost. Tématem práce se v předestřených dílech okrajově zabývali zejména Václav Hora, František Štajgr či Josef Macur. Ze současných autorů uvedených v následující podkapitole lze vyzdvihnout Karla Svobodu a Petra Lavického, kteří se v rozebraných dílech též věnují vybraným institutům zkoumané problematiky. Tato část práce došla k předpokládanému výsledku, neboť v ní bylo zjištěno, že tématu dokazování v odvolacím řízení nebyla a stále není v odborných kruzích věnována odpovídající pozornost. Důkazem může být i fakt, že do dne vypracování této práce nebyla publikována jediná monografie, zabývající se předmětnou problematikou.

Třetí kapitola představuje těžiště práce, neboť plní její výše uvedený cíl. V první podkapitole je shrnuto, že odvolací soud není vázán skutkovým stavem zjištěným soudem prvostupňovým, což je základním předpokladem pro veškeré dokazování před odvolacím soudem. Ona nevázanost je však podmíněná dodržováním judikaturou vymezených pravidel, o kterých zde blíže pojednávám. Závěrem podkapitoly byl vyvrácen názor některých současných autorů, že jedním z výše uvedených pravidel je i zásada dvojinstančnosti řízení, a to za užití četné judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu.

Následující podkapitola je věnována opakování dokazování před odvolacím soudem s přihlédnutím k účinkům zásad ústnosti a přímosti. Uvedené zásady v souvislosti s opakováním dokazování vyjadřují požadavek na odvolací soud, aby si při odchýlení se od skutkového stavu zjištěného soudem prvostupňovým opatřil rovnocenný podklad pro odlišné hodnocení důkazů.

Toho odvolací soud docílí tak, že odlišně hodnocené důkazy sám zopakuje. Dle uvedených závěrů je stěžejním smyslem výše uvedených zásad ochrana práv účastníků řízení vyjádřit se k prováděným důkazům a s tím související možnost ovlivnit případnou změnu hodnocení důkazů odvolacím soudem. Následující výklad se zabývá účinky zmíněných zásad na jednotlivé kategorie důkazních prostředků. Dále jsou předestřeny možné aplikační a výkladové problémy právní úpravy opakování dokazování dle ustanovení § 213 odst. 2 a odst. 3 OSŘ. Závěrem této části byly konfrontovány názory současných autorů, kteří zpochybňují význam povinnosti opakování dokazování odvolacím soudem při odlišném hodnocení důkazů.

Podkapitola 3.3 věnuje pozornost doplnění dokazování upravenému v § 213 odst. 4 OSŘ, když poskytuje charakteristiku pojmů – nové skutečnosti a nové důkazy (tzv. novoty). Správná definice uvedených pojmů je pro téma práce klíčová, neboť novoty lze v odvolacím řízení ovládaném zásadou neúplné apelace uplatnit, pouze pokud spadají pod výjimky zakotvené v § 205a OSŘ a § 211a OSŘ. Následně je pojednáno o námitce promlčení vznesené v odvolacím řízení, o podmínkách pro její úspěšné uplatnění a o podmínkách pro zproštění povinnosti odvolacího soudu doplnit dokazování. V souvislosti s posledním uvedeným tato kapitola poskytuje judikatorní výklad pojmu zcela nedostatečné dokazování a pojmu rozsáhlé doplnění dokazování. Současně je upozorněno na nedostatek v zákonné úpravě, neboť jestliže nejsou naplněny výše uvedené podmínky a odvolací soud dokazování nedoplní a raději věc vrátí zpět prvnímu stupni, účastníci řízení nemají dle platné právní úpravy a judikatury Ústavního soudu možnost obrany. S ohledem na tento fakt byla závěrem podkapitoly navržena změna legislativy, jež má cíl výše zmíněný nedostatek napravit.

Průběh provedení dokazování je upraven v samostatné podkapitole č. 3.4, která řeší zejména otázku, zda a za jakých podmínek je odvolací soud oprávněn provést jiné než účastníky navržené důkazy. Výsledkem této podkapitoly je též upozornění na výkladové a aplikační problémy, spojené s ustanoveními § 212a odst. 3 OSŘ a § 213a odst. 1 OSŘ, jež se pohledem člověka blíže nezasvěceného do probírané problematiky mohou zdát protikladné až matoucí.

Další část poskytuje rozbor poučovací povinnosti odvolacího soudu dle § 213b OSŘ ve spojení s § 118a OSŘ. Pro plné pochopení této problematiky je nejprve vysvětlen smysl a účel ustanovení § 118a OSŘ. Poté jsou nastíněny způsoby nápravy nedostatků poučení dle § 118a OSŘ prvostupňovým soudem, a to při nesplnění poučovací povinnosti a při nesprávném splnění poučovací povinnosti vyplývajícím z odlišného právního názoru odvolacího soudu. Výsledkem této podkapitoly je upozornění na nekonceptnost právní úpravy, spočívající v nemožnosti odvolacího soudu napravit nesprávné poučení soudu prvního stupně, vyplývajícím z odlišného právního názoru odvolacího soudu. Z důvodu toho, že tento zjištěný nedostatek v právní úpravě

ve svém důsledku způsobuje prodloužení a prodražení řízení, je závěrem podkapitoly navržena změna právní úpravy, která má za cíl uvedený nedostatek napravit.

Poslední kapitola práce logicky a chronologicky navazuje na kapitoly přechodí, neboť rozebírá relevantní části navržené právní úpravy civilního řízení sporného ve druhé verzi věcného záměru ČŘS. V podkapitolách je čtenáři postupně přiblížena navržená právní úprava dokazování obecně, navržená koncepce řádných opravných prostředků a dokazování v odvolání.

Domnívám se, že současná právní úprava dokazování v civilním odvolacím řízení je značně obecná a člověku blíže nezasvěcenému do rozhodovací praxe českých soudů může působit značné výkladové problémy. Z tohoto důvodu věřím, že diplomová práce bude přínosem nejen pro právnickou obec, neboť poskytuje bližší vhled do zkoumané problematiky a vysvětluje problematické části právní úpravy. Sekundární přínos práce spatřuji v navržení změn v platné právní úpravě, které mají za cíl zejména zrychlení civilního řízení, zpřehlednění právní úpravy a zakotvení dostatečné právní ochrany účastníků řízení.

Seznam použitých zkratk

OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 295/2021 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod.
ZÚS	Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
CŘS	Civilní řád soudní.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použitých odborných knih a monografií

1.1 Knihy

STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr HLAVSA. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3271-5.

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-298-1.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní proces*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-09-0.

DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

DRÁPAL, Ljubomír a Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád II. § 201 – 276. komentář*. 1 vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9

MACUR, Josef. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1628-0.

MACUR, Josef. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita. 2001. ISBN 80-210-2539-5.

MACUR, Josef. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1161-0.

MACUR, Josef. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1403-2.

SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-788-0.

SVOBODA, Karel. *Dokazování*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, ISBN 978-80-7357-414-7.

SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-774-3.

SVOBODA, Karel. *Nové instituty českého civilního procesu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-722-3.

SVOBODA, Karel., SMOLÍK, Petr., LEVÝ, Jiří., DOLEŽÍLEK, Jiří. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3 vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-828-3.

ŠÍNOVÁ, Renáta a Klára HAMULÁKOVÁ. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-787-3.

HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-51-6.

HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: I. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3.

HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: II. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3.

HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. *Československé civilní právo procesní: III. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-540-3.

HORA, Václav, ed. *Civilní řád soudní a jurisdikční norma (zákony ze dne 1. srpna 1895, č. 110, 111, 112, 113 ř. z.): studijní vydání*. 2. dopln. vyd. Praha: Československý Kompas, 1931. Komentované zákony Československé republiky.

HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*. Praha: Spolek československých právníků Všeherd, 1947.

OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. III. díl. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012-. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-922-7.

ŠTAJGR, František. *Zásady civilního soudního řízení*, 1. vydání. Praha: Spolek československých právníků „VŠEHRD“, 1946.

ŠTAJGR, František, ed. *Učebnice občanského práva procesního: celostátní vysokoškolská učebnice*. Praha: Orbis, 1955.

ŠTAJGR, František. *Občanské právo procesní: učebnice pro vysoké školy*. Praha: Orbis, 1964.

BOURA, Ferdinand. *Dokazování podle občanského soudního řádu: k teorii dokazování v civilním procesu*. Praha: Orbis, 1954. Nový právní řád.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

ŠÍMA, Alexander. *Občanské právo procesní*. 3. vydání. Praha: Armex Publishing, 2019. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-87451-63-2.

LAVICKÝ, Petr. *Moderní civilní proces*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3.

LAVICKÝ, Petr. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. Extra (Leges). ISBN 978-80-7502-203-5.

LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-986-1.

HLAVSA, Petr. *Občanský soudní řád: Soudní řád správní a předpisy souvisící: s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2008. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-706-5.

JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-375-6.

JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201-250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-375-6.

DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-460-4.

1.2 Časopisy

MACUR, Josef. Civilní proces a zásada projednací. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1997, č. 1. ISSN 1210-6348. str. 13-23.

MACUR, Josef. Základní otázky zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení. (1.). *Právo a podnikání*. Praha: Orac, 1997, roč. 6, č. 1. ISSN 1211-1120. str. 14-19.

MACUR, Josef. Základní otázky zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení. (2.). *Právo a podnikání*. Praha: Orac, 1997, roč. 6, č. 2, ISSN 1211-1120. str. 12-16.

MACUR, Josef. K základním otázkám nauky o důkazním břemenu v civilním soudním řízení. *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 1995, roč. 134, č. 7. ISSN 0231-6625. str. 642-658.

SVOBODA, Karel. Kdo co prokazuje. *Právní rádce*. Praha: Economia a.s., 2008, roč. 16, č. 4. ISSN 1210-4817. str. 11-13.

LAVICKÝ, Petr a Michal KRÁLÍK. Novoty v odvolacím řízení. *Soudní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2019, roč. 25, č. 3. ISSN 1211-4405. str. 105-107.

LAVICKÝ, Petr. Dispoziční zásada v civilním odvolacím řízení. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, roč. 23, č. 7. ISSN 1210-6410. str. 253-260.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana a Klára HAMULÁKOVÁ. Devět měsíců účinnosti nové právní úpravy koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, roč. 18, č. 12. ISSN 1210-6410. str. 441–446.

IŠTVÁNEK, František a Jiří SPÁČIL. Quo vadis dvojinstanční zásado. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006, roč. 14, č. 20. ISSN 1210-6410. str. 727-730.

PULKRÁBEK, Zdeněk. Zákaz překvapivého rozhodnutí: Bud' – anebo. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2019, roč. 27, č. 11. ISSN 1210-6410. str. 381-388.

PŘIDAL, Ondřej a Zdeněk KONEČNÝ. Má význam opakovat výsledky svědků? *Soudce*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, č. 2. ISSN 1211-5347. str. 21-25.

GONDEKOVÁ, Šárka. Poučovací povinnost a dokazování prováděné odvolacím soudem. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2016, č. 1-2. ISSN 1210-6348. str. 44-47.

BUREŠ, Jaroslav. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1. 7. 2009. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2009, č. 12. ISSN 1210-63348. str. 27-32.

WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, LAVICKÝ, Petr a Zdeněk PULKRÁBEK. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Právní rozhledy. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, roč. 25, č. 23-24. ISSN 1210-6410. str. 801-810.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Práce na novém civilním řádu soudním se posouvají do další fáze*. [online]. [cit. 13. 12. 2022]. Dostupné na: [//justice.cz/?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1](https://justice.cz/?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1).

DOBROVOLNÁ, Eva, Bohumil DVOŘÁK, Petr LAVICKÝ, Zdeněk PULKRÁBEK a Alena WINTEROVÁ. *Věcný záměr nového civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze* [online]. Praha, Ministerstvo spravedlnosti, 2020. [cit. 13. 12. 2022]. Dostupné na: https://justice.cz/documents/12681/2549255/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+C%5%98S_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+druh%C3%A9ho+zn%C4%9Bn%C3%AD.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926.

3. Seznam použitých právních předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 295/2021 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 113/1895 Ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní).

Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád).

Zákon č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád.

Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2002, sp. zn. 20 Cdo 1418/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1546/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn: 32 Cdo 2766/2014.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1811/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3820/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2013, sp. zn. 33 Cdo 2832/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2002, sp.zn. 29 Odo 717/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2006, sp. zn. 33 Odo 803/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3061/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2007, sp. zn 21 Cdo 194/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 626/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2010, sp. zn. 22 Cdo 2793/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2537/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2003, sp. zn. 21 Cdo 372/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1802/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2406/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2015, sp. zn. 21 Cdo 627/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2003, sp. zn. 29 Odo 373/2002-124.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4419/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 653/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2172/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1467/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2014, sp. zn. 22 Cdo 4093/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 3426/2016.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 29 Odo 1538/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2004, sp. zn. 29 Odo 149/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2019, sp. zn. 29 Cdo 89/2017.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 33 Cdo 1643/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 22 Cdo 993/2018.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2001, sp. zn. 29 Cdo 2494/99.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 1999, sp. zn. 26 Cdo 1910/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2018, sp. zn. 33 Cdo 3233/2017.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2007, sp. zn. 28 Cdo 1496/2007-I.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2002 sp. zn. 21 Cdo 426/2002.

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2003, sp. zn. III. ÚS 150/03.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 706/14.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 336/99.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 129/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 37/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1247/20.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2006, sp. zn. II. ÚS 363/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2004, sp. zn. IV. ÚS 57/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2007, sp. zn. I. ÚS 273/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 1180/14.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 1. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3256/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 10. 2006, sp. zn. I. ÚS 212/06.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3681/18-2.

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 1331/07.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. I. ÚS 2014/10.

5. Seznam ostatních zdrojů

VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, č. 171/1993 Dz.

VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 7/2009 Dz.

VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 59/2005 Dz.

VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a některé další zákony, č. 296/2017 Dz.

VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, č. 519/1991 Dz.

Dokazování v civilním odvolacím řízení

Abstrakt

Tématem diplomové práce je dokazování v civilním odvolacím řízení se zaměřením na řízení sporná. Dokazování bývá označováno jako páteř civilního procesu, jelikož má být zárukou vydání spravedlivého rozhodnutí ve věci. V odvolacím řízení je význam dokazování ještě zesílen, neboť jeho prostřednictvím dochází k přezkumu správnosti napadeného rozhodnutí.

Cílem diplomové práce je poskytnout komplexní a ucelený přehled o právní problematice dokazování v civilním odvolacím řízení, pojednat o jeho nejdůležitějších aspektech, upozornit na nedostatky v platné právní úpravě a navrhnout změny *de lege ferenda*. Za účelem naplnění vytyčených cílů je práce systematicky rozdělena do čtyř kapitol.

První kapitola vymezuje základní pojmy – procesní dokazování a odvolání, jejichž pochopení je pro ostatní části práce klíčové. V souvislosti s uvedenými pojmy je zde též charakterizován pojem důkazní prostředek, důkaz, předmět dokazování a jednotlivé typy opravných systémů – systém úplné a neúplné apelace, kasace a revize.

Druhá kapitola poskytuje přehled pro práci nejdůležitějších děl významných českých osobností civilního procesu. První podkapitola se věnuje osobnostem z období první republiky a socialismu za současného pojednání o vývoji právní úpravy dokazování v odvolacím řízení. Druhá podkapitola se zaměřuje na názory současných českých osobností civilního procesu.

Třetí kapitola uvádí komplexní rozbor současné právní úpravy. V jednotlivých podkapitolách jsou čtenáři přiblíženy nejdůležitější aspekty zkoumaného tématu. První podkapitola vysvětluje vázanost odvolacího soudu skutkovým stavem zjištěným soudem prvního stupně se zaměřením na podmínky pro odchýlení se od takto zjištěného skutkového stavu. Dále poskytuje přehled vývoje a chápání zásady dvojinstančnosti řízení v civilním řízení. Druhá podkapitola pojednává o opakování dokazování před odvolacím soudem dle ustanovení § 213 odst. 2 a 3 OSŘ a zároveň vysvětluje požadavky plynoucí ze zásad ústnosti a přímosti. Podkapitolou třetí je čtenáři přiblížena problematika doplnění dokazování odvolacím soudem za současného definování pojmů nová skutečnost a nový důkaz. Uvedená charakteristika je pro téma práce stěžejní, neboť nové skutečnosti a nové důkazy lze v odvolacím řízení ovládaném zásadou neúplné apelace uplatnit, pouze spadají-li pod zákonné výjimky. Tato podkapitola uvádí též podmínky pro zproštění povinnosti odvolacího soudu doplnit dokazování. V následující podkapitole je upraven samotný průběh dokazování před odvolacím soudem, když jsou zde uvedeny podmínky, za kterých je odvolací soud oprávněn provést jiné než účastníky navržené důkazy. Další

podkapitolou jsou nastíněny způsoby nápravy nedostatků poučení dle § 118a OSŘ prvostupňovým soudem, a to při nesplnění poučovací povinnosti a při nesprávném splnění poučovací povinnosti.

Čtvrtá a poslední kapitola rozebírá relevantní části navržené právní úpravy civilního řízení sporného ve druhé verzi věcnému záměru nového civilního řádu soudního. V podkapitolách je čtenáři postupně přiblížena navržená právní úprava dokazování, řádných opravných prostředků a dokazování v odvolacím řízení.

Klíčová slova: dokazování, civilní odvolací řízení, sporná řízení

Evidence in civil appeal proceedings

Abstract

The topic of the master's thesis is evidence in civil appeal proceedings with a focus on contentious proceedings. Evidence is often referred to as the backbone of the civil process, as it is supposed to guarantee a fair decision in the case. In appeal proceedings, the importance of evidence is even stronger, as it is used to review the correctness of the contested decision.

The aim of the master's thesis is to provide a comprehensive and complete overview of the legal issue of evidence in civil appeal proceedings, to discuss its most important aspects, to point out deficiencies in the current legislation and propose changes *de lege ferenda*. In order to fulfil the set objectives, the thesis is systematically divided into four chapters.

The first chapter defines the basic terms – procedural evidence and appeal, the understanding of which is crucial for the rest parts of the thesis. In connection with the mentioned terms, the term means of evidence, evidence, subject of evidence and individual types of correction systems – the system of complete and incomplete appeal system, cassation system and revision system, are also characterised here.

The second chapter provides an overview of the most important works of prominent Czech personalities of the civil process. The first subchapter is devoted to the personalities from the period of the First Republic and socialism with a discussion of the development of the legal regulation of evidence in appeal proceedings. The second subchapter focuses on the opinions of contemporary Czech civil process figures.

The third chapter provides a comprehensive analysis of the current legislation. In the individual subchapters, the reader is introduced to the most important aspects of the topic under study. The first subchapter explains the binding of the court of appeal by the facts established by the court of the first instance, focusing on the conditions for deviating from those facts. It also provides a summary of the development and understanding of the principle of double-instance in civil proceedings. The second subchapter deals with the repetition of evidence before the court of appeal pursuant to the provisions of Section 213(2) and (3) of the CPC and also explains the requirements arising from the principles of *viva voce* and straightness. The third subchapter introduces the reader to the issue of completion of evidence by the court of appeal while simultaneously defining the terms new fact and new evidence. The mentioned characteristic is central to the topic of the thesis since new facts and new evidence can be applied in appeal proceedings governed by the principle of incomplete appeal only if they fall under statutory exceptions. This subchapter also states the conditions for exemption from the appellate court's

obligation to complete the evidence. The following subchapter regulates the actual carrying out of the evidence before the court of appeal by setting out the conditions under which the court of appeal is entitled to carry out evidence other than that proposed by the participants. The next subchapter outlines the methods of remedying deficiencies in the instruction under Section 118a of the CPC of the court of first instance, namely in case of failure to fulfil the obligation to instruct and in case of improper fulfilment of the obligation to instruct.

The fourth and last chapter analyzes the relevant parts of the proposed legal regulation of civil proceedings in the second version of the white paper of the new Civil Procedure Code. In the subchapters, the reader is gradually introduced to the proposed legal regulation of evidence, proper remedies and evidence in appeal proceedings.

Key words: evidence, civil appeal proceedings, contentious proceedings